

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU
KVARTALSPUBLIKATION

Kvartti

04
2019

Kaupunkitutkimus ja -tilastot • Stadsforskning och -statistik • Urban Research and Statistics

Helsinki

Miltä Helsinki näyttää kansainvälisissä vertailuissa?

- *Väestönkasvu jatkuu nopeana*
- *Kilpailu korkeakoulutetusta väestöstä kiristyy*
- *Talouden kasvu hitaampaa kuin valtaosassa Eurooppaa*

Helsingfors i internationell jämförelse

Helsinki
Helsingfors

Kvartti

04 2019

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU • KVARTALSPUBLIKATION

Helsingin kaupunki • kaupungitutkimus ja -tilastot
Helsingfors stad • stadsforskning och -statistik
City of Helsinki • Urban Research and Statistics

Päätoimittaja • Ansvarig redaktör • Editor in Chief ▶ **TIMO CANTELL**

Toimitus • Redaktör • Editor ▶ **TEEMU VASS**

Käännökset • Översättning • Translations ▶ **MAGNUS GRÄSBECK**

Kuviot • Figurer • Graphs ▶ **LOTTA HAGLUND**

Visuaalinen ilme • Formgivning • General Layout ▶ **PEKKA KAIKKONEN**

Kansikuva • Pärmbild • Cover Photo ▶ **JUSSI HELLSTEN**

Kansi • Pärm • Cover ▶ **PEKKA KAIKKONEN**

Painoyhteydet • Tryckerikontaktperson • Printing Contact ▶ **TARJA SUNDSTRÖM-ALKU**

Paino • Tryckeri • Print ▶ **LIBRIS OY, HELSINKI 2020**

Julkaisija ▶ **HELSINGIN KAUPUNKI, KAUPUNGINKANSLIA, KAUPUNKITUTKIMUS JA -TILASTOT**

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki

puh. (09) 310 36377

Utgivare ▶ **HELSINGFORS STAD, STADSKANSLIET, STADSFORSKNING OCH -STATISTIK**

PB 550, 00099 Helsingfors stad

tel. (09) 310 36377

Publisher ▶ **CITY OF HELSINKI, EXECUTIVE OFFICE, URBAN RESEARCH AND STATISTICS**

P.O.BOX 550, FI - 00099 City of Helsinki, Finland

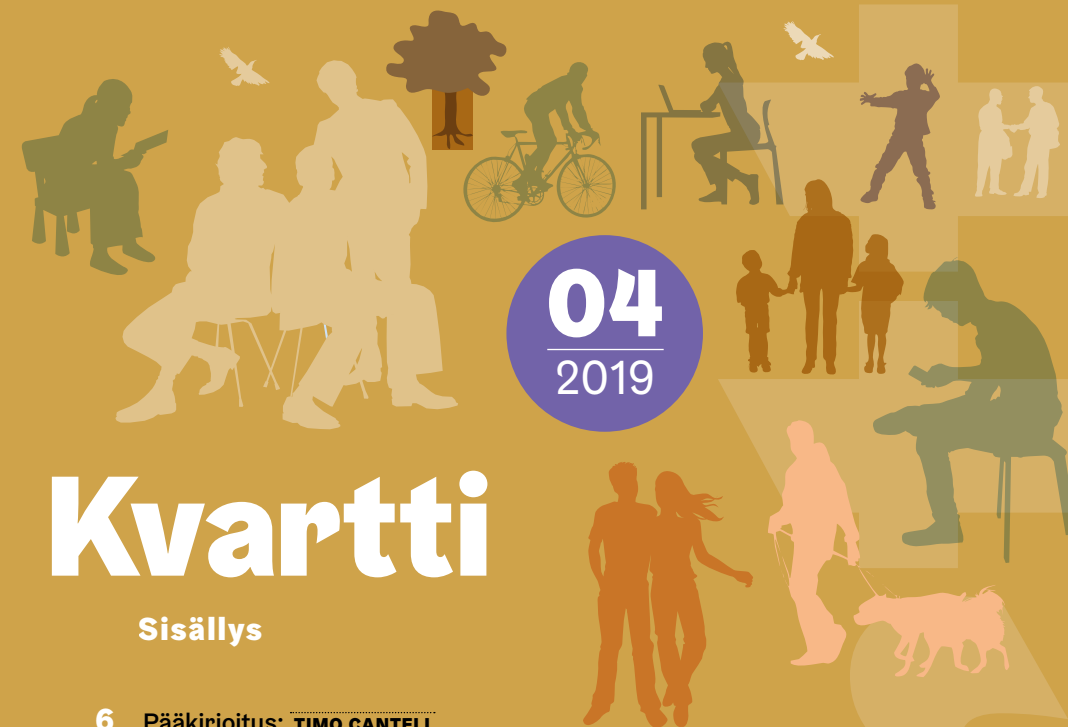
telephone +358 9 310 36377

Tilaukset, jakelu | Beställningar, distribution ▶ puh. | tel. (09) 310 36293, kaupunkitieto.tilaukset@hel.fi

Subscriptions, distribution ▶ telephone +358 9 310 36293, kaupunkitieto.tilaukset@hel.fi

ISSN 0788-1576 (painettu)

ISSN 1796-7279 (verkossa)

Kvartti

Sisällys

6 Pääkirjoitus: **TIMO CANTELL**

CLAUDIA BERGROTH

8 Helsinki kehittyä, mutta kirivätkö muut ohi? Havaintoja kaupunkivertailuista Helsingin ja muiden eurooppalaisten suurkaupunkien välillä

HAASTATELU

24 Mitä hyötyä Helsingille on kaupunkirankingeista?

PEKKA MUSTONEN

34 Helsinki matkailukaupunkina – vertailua muihin pohjoismaisiin pääkaupunkeihin

JUKKA HIRVONEN

46 Asumisen etninen eriytyminen Helsingissä ja muualla

PASI SAUKKONEN

58 Puolueet pääkaupungeissa – arvoliberalismi menestyy oikeistopopulismia paremmin

UUTINEN

66 Pohjoismaiset tilastoalan asiantuntijat keskustelivat alan kehitysnäkymistä

www.kvartti.fi

Kvartti

Innehåll

70 Ledare: **TIMO CANTELL**

CLAUDIA BERGROTH

72 Helsingfors utvecklas, men blir kanske ändå omkörd? Lakttagelser vid stadsjämförelser mellan Helsingfors och andra europeiska storstäder

INTERVJU

84 Vilken nytta har Helsingfors av stadsrankingarna?

PEKKA MUSTONEN

90 Helsingfors som turiststad – jämförelse med övriga nordiska huvudstäder

JUKKA HIRVONEN

98 Etnisk boendesegregation i Helsingfors och annanstans

PASI SAUKKONEN

108 Partierna i huvudstäderna – värdeliberalism vanligare än populism

NYHETER

116 Nordiskt statistikfolk diskuterade branschens utvecklingsperspektiv

www.kvartti.fi

HELSINGIN KAUPUNKI / JARMO NIEMINEN

Helsinki seuraa jatkuvasti kehitystään tekemällä omia tutkimuksia ja tilastoja sekä tarkastelemalla muita tietolähteitä. Yksinomaan

Helsingin tilanteen tunteminen ei riitä, vaan meidän täytyy myös tietää, mitkä piirteet ovat osa yleisempiä kaupunkien muutoksiin liittyviä kehityskulkuja, ja toisaalta, missä asioissa Helsinki mahdollisesti poikkeaa muista kaupungeista. Tällöin esille nousevat niin kotimaiset kuin kansainväliset vertailut.

HELSINGIN KANNALTA on tärkeää tuntea kaupungin erityispiirteet suhteessa muihin suuriin suomalaisiin kaupunkeihin. Koska Helsinki poikkeaa kokonsa ja asemansa puolesta niin monella tapaa muista kotimaisista kaupungeista, kaupunkikehityksen vertailukohteita on haettava maan rajojen ulkopuolelta. Meille keskeisiä verrokkikaupunkeja ovat esimerkiksi pohjoismaiset pääkaupungit sekä Tallinna, Amsterdam tai Wien. Näiden kaupunkien koko ja asema ovat Helsingin kannalta kiinnostavia ja vertailu niihin on mielekästä. Voimme toki oppia myös suurista eurooppalaisista keskustaupungeista kuten Pariisista tai Lontoosta, mutta niiden mitta-luokka on jo aivan toinen kuin omamme ja siksi kehityskulut saattavat poiketa suuresti meidän tilanteestamme.

TÄMÄ KVARTTI-LEHTI tarkastelee Helsingin tilannetta eri näkökulmista tuoden esille yhtäläisyyksiä verrokkikaupunkeihin ja toisaalta korostaen kaupunkikehityksemme muista erottuvia piirteitä. Lehden artikkeleissa tuodaan esiin kaupunkivertailujen tuloksia ja vertailutiedon hyötyjä mutta myös joitakin vertailuihin liittyviä ongelmakohtia. Lähteiden kirjo ulottuu aina vertailevasta kaupunkitutkimuksesta virallisiin tilastolähteisiin ja eri elämäalueita kartoittaviin kaupunkirankingeihin. ■

Timo Cantell

Helsinki kehittyy, mutta kirivätkö muut ohi?

– havaintoja kaupunkivertailuista Helsingin ja muiden eurooppalaisten suurkaupunkien välillä

● CLAUDIA BERGROTH

Maailman kaupungeissa asuu enemmän ihmisiä kuin koskaan. Tällä hetkellä yli puolet maailman väestöstä asuu kaupungeissa ja on arvioitu, että vuonna 2050 kaupunkilaisia on jo lähes seitsemän kymmenestä (68 %) (YK 2019). Ennuste on tätäkin korkeampi Suomessa, jossa peräti 90 % väestöstä ennustetaan olevan kaupunkilaisia vuoteen 2050 mennessä. YK:n laatiman ennusteen mukaan myös muut Pohjoismaat kuuluvat 42 kaupungistuneimman valtion joukkoon¹, joissa vähintään 90 % väestöstä asuu kaupunkialueilla vuonna 2050. Samalla kaupunkien globaali rooli korostuu entisestään.

1) Vertailussa huomioitu ne valtiot ja muut hallinnolliset alueet, joiden väestömäärä vuonna 2018 oli vähintään 90 000.

Pystyäkseen vastaamaan kaupungistumisen tuomiin haasteisiin, kaupungit tarvitsevat luotettavaa tietoa kestävän suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Kaupunkivertailut tarjoavat yhden keinon vastata tähän tarpeeseen. Niiden avulla voidaan tunnistaa esimerkiksi kaupungin erityispiirteitä ja havaita yhtymäkohtia erilaisten kaupunkien välillä tarjoten työkaluja kaupunkikehityksen ymmärtämiseksi sekä auttaa havaitsemaan tulevaisuuden kehitystarpeita.

HELSINGISSÄ KANSAINVÄLISISSÄ kaupunkivertailuissa menestyminen on merkitty tavoitteeksi myös kaupungin strategiaan (Helsingin kaupunki 2018). Yksi yleisesti

käytetty vertailevan kaupunkitiedon lähde ovat erilaiset kaupunkirankingit, joiden taustalla on tyypillisesti kaupallisia toimijoita. Näiden rankingien hyödyntämisestä Helsingissä ja niiden vahvuuksista ja heikkouksista keskustellaan toisaalla tässä lehdessä.

TOISIN KUIN kaupunkirankingit, standardisoidut kaupunkitilastot tarjoavat läpinäkyvän tavan vertailla kaupungeja ja niiden kehitystä (Idström 2016). Tässä artikkelissa tarkastellaan, millaisena Helsingin viimeaikainen kehitys näyttäytyy kansainvälisten kaupunkivertailujen valossa erilaisten kaupunkitilastojen näkökulmasta. Katsaus keskittyy väestökehityksen, koulutuksen, talouden ja työmarkkinoiden sekä kaupunki-

kokemusten ja elämänlaadun teemoihin. Matkailua ja asumista on käsitelty erikseen tämän lehden muissa artikkeleissa.

Euroopan väestö kasvaa ja monikulttuuristuu

Väestönkasvu on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut kasvavaa valtaosassa Euroopan pääkaupunkeja (Kuvio 1). Erityisen voimakasta kasvu on ollut Luxemburgissa, jossa kaupungin väestö on kasvanut yli kolmanneksella. Kasvu on ollut merkittävää myös Pohjoismaissa. Pohjoismaiden pääkaupungeista kasvu on ollut suurinta Kööpenhaminassa (20,3 %), joskin ero Osloon (20,2 %) ja Tukholmaan (19,4 %) on vain pieni. Helsinki sijoittuu eurooppalaisten pääkaupunkien vertailussa ylempään keskitasoon. Helsingissä väestö on kasvanut kymmenessä vuodessa reilun kymmenen (13,1 %) muistuttaen kehitykseltään Wieniä ja Amsterdamia. Vilna ja Riika kuuluvat edelleen vähenevän väestön kaupunkeihin, mutta väheneminen on hidastunut vuoden 2004–2014 tarkastelujaksoon verrattuna (ks. Manninen 2016).

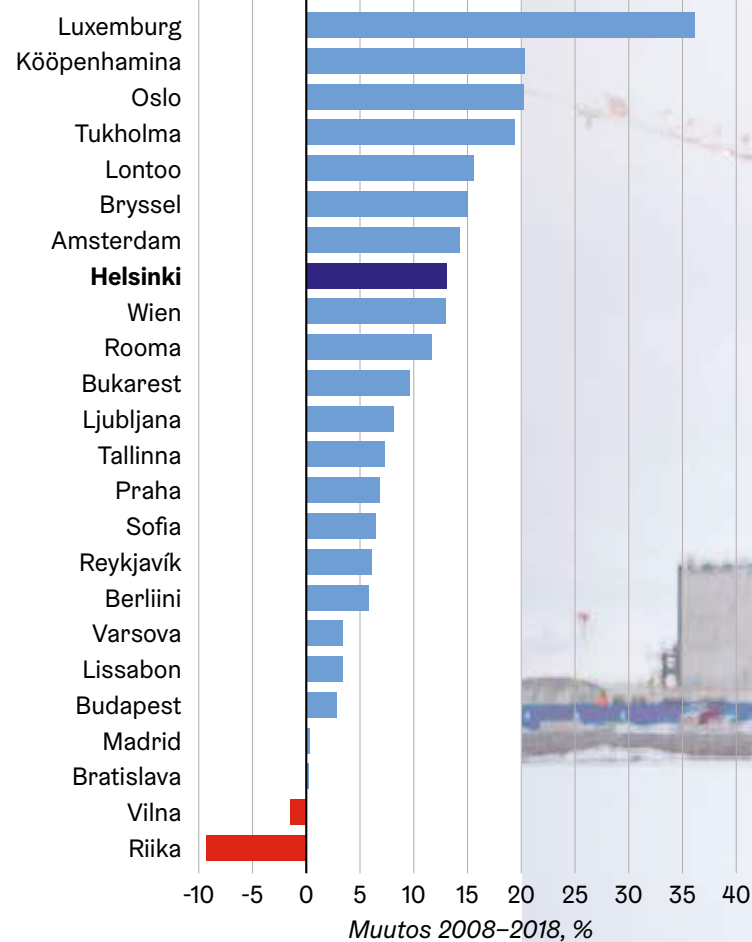

VÄESTÖNKASVU POHJOISMAISISSA pääkaupungeissa selittyy suurimmaksi osaksi muuttovoitolla (Kuvio 3). Sama ilmiö on havaittavissa myös valtaosassa muita EU-pääkaupunkeja, kuten Wienissä ja Berliinissä (Kuvio 2). Viimeisimmässä vuoden 2017 tilastossa mukana olleilla EU-pääkaupunkien metropolialueilla syntyvyys on nettomuuttoa suurempi ainostaan Brysselissä, Lontoossa, Dublinissa ja Pariisissa, joista vain jälkimmäisessä koko väestönkasvu koostuu luonnollisesta väestönkasvusta. Helsingissä nettomuuton osuus väestönkasvusta oli samana vuonna yli neljä viidesosaa (82,4 %), mikä oli enemmän kuin muissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa.

EUROOPPALAISTEN SUURKAUPUNKIEN saamasta nettomuutosta merkittävä osa tulee ulkomailta, mikä näkyy ulkomaalaistaustaisen väestönosan kasvuna. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus onkin kasvanut merkittävästi esimerkiksi pohjoismaisissa pääkaupungeissa kuluvalle vuosikymmenellä – erityisesti Helsingissä, jossa kasvua välillä 2010–2018 kertyi peräti 58 % (Kuvio 4). Trendi pohjoismaisissa pääkaupungeissa on edelleen kasvava, mutta vuotuinen kasvuvauhti on hidastunut muualla paitsi Kööpenhaminassa². Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on suurin Tukholmassa, jossa ulkomaalaistaustaisia on joka kolmas. Helsingissä ulkomaalaistaustaisten osuus on tästä noin puolet, eli vajaa kuudesosa (16,0 %).

2) Tietoja Reykjavikista ei ollut saatavilla.

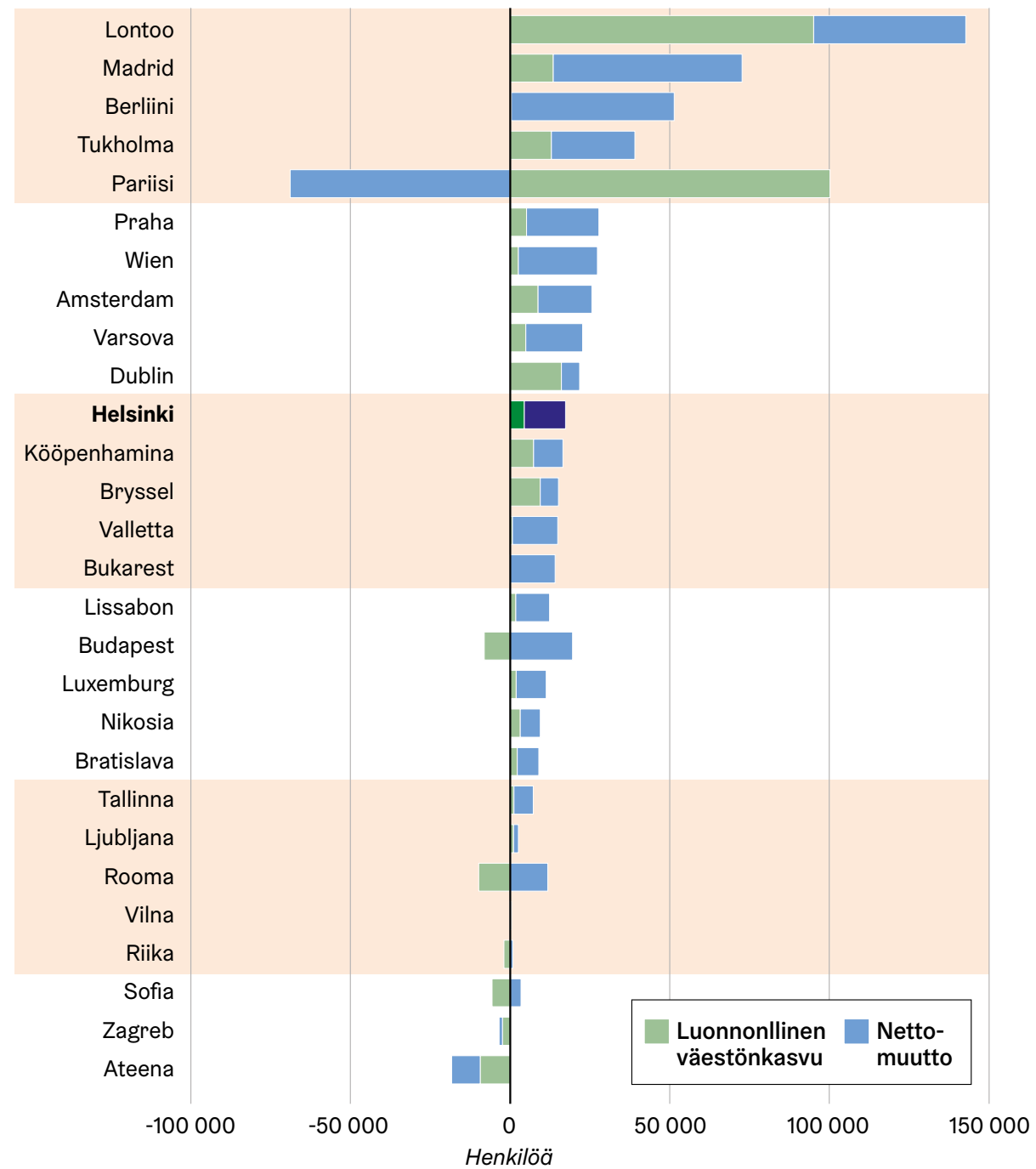

Lähde: Eurostat Urban Audit, Nordstat sekä Alankomaiden, Itävallan, Liettuan, Luxemburgin, Puolan, Slovenian ja Tšekin kansalliset tilastoviranomaiset.

KUVIO 1. Väkiluvun muutos (%) eräissä Euroopan pääkaupungeissa 1.1.2008–1.1.2018.

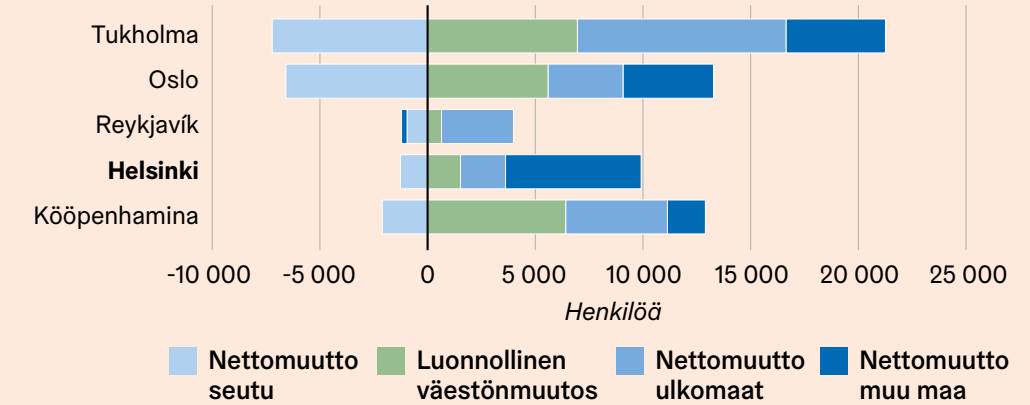
HELSINGIN KAUPUNKI / JUSSI HELLISTEN

Lähde: Eurostat, Regional statistics, Metropolitan regions database.

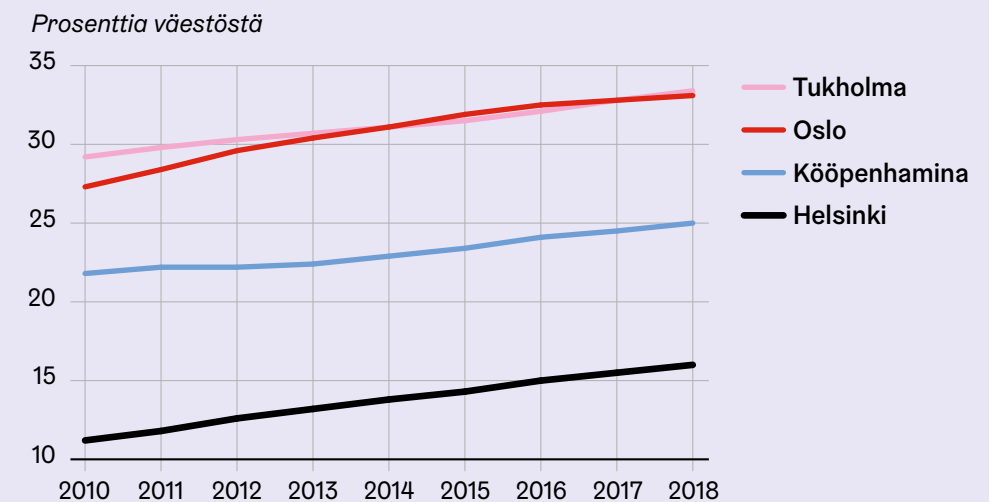
KUVIO 2. Väestönmuutos EU-pääkaupunkien metropolialueilla 2017*.

*) NUTS 3 -alueita tai niiden yhdistelmiä, jotka muodostavat vähintään 250 000 asukkaan kaupunkiseudun.

Lähde: Nordstat-tilastotietokanta.

KUVIO 3. Väestönkasvu Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja pääkaupunkiseuduilla luonnollisen väestönkasvun ja nettomuuton mukaan (2017).

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset.

KUVIO 4. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus pohjoismaisissa pääkaupungeissa 2010–2018. Vastaavia tietoja ei ollut saatavilla Reykjavíkistä.

VIIMEAIKAISEN KEHITYKSEN pohjalta vaikuttaa siltä, että väestönkasvu, muuttovirrat sekä monikulttuuristuminen ovat ajankohtaisia ilmiötä eurooppalaisissa suurkaupungeissa myös tulevina vuosina.

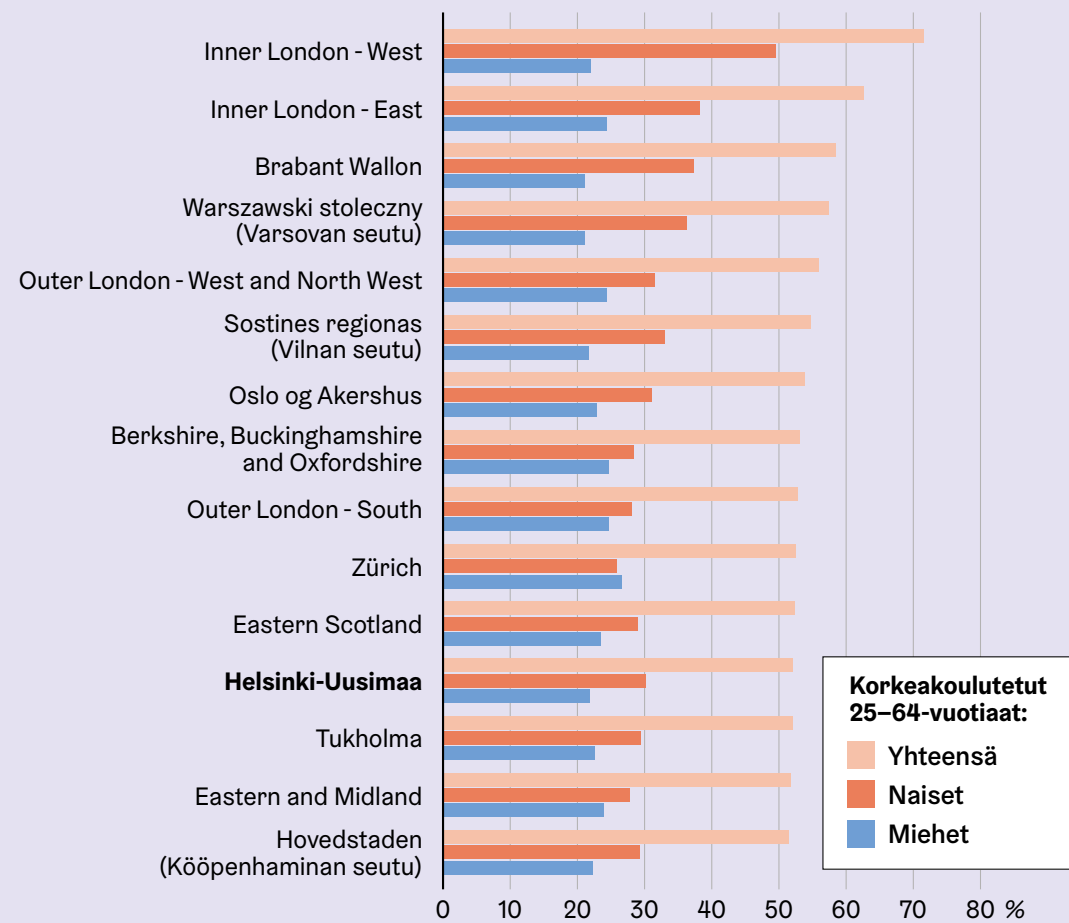
Kansainvälinen kilpailu korkeasti kouluttautuneesta väestöstä on kiristynyt

Helsinki kuuluu edelleen Euroopan korkeimmin koulutettuihin alueisiin. Eurostatin tuoreimman alueellisen koulutustilaston (2018) mukaan yli puolet Uudenmaan 25–64-vuotiaasta väestöstä (52 %) on suorittanut korkeakoulututkinnon, mikä on selvästi enemmän kuin Euroopan muilla NUTS 2 -alueilla³ keskimäärin (31 %). Koko Euroopan mittapuulla Uu-

3) NUTS 2 -alueiden lisäksi tarkasteluissa on huomioitu niitä vastaavat tilastoalueet EFTA- ja EU:n ehdokasmaissa.

sima yltää jaetulle kolmannelletoista sijalle yhdessä Tukholman kanssa NUTS 2 -alueiden välisessä vertailussa (Kuvio 5). Korkeimmalle vertailussa sijoittuvat läntinen ja itäinen Sisa-Lontoo, jotka ovat pitäneet kärkisijoja yhtäjaksoisesti jo seitsemän vuotta.

TÄMÄ ON kuitenkin ensimmäinen kerta, kun Uusimaa sijoittuu korkeakoulutetun väestön osuuden tilastossa alle kärkikymmenikön, ja sijoituksen trendi näyttää laskevalta siitä huolimatta, että korkeakoulutetun väestön osuus Uudellamaalla on kasvanut vuodesta 2008 lähtien lähes vuosittain. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus Uudellamaalla on vielä korkeampi naisten keskuudessa (58 %), minkä osalta Uusimaa sijoittuu kuudenneksi. Tässäkin vertailussa Uudenmaan sijoitus on laskenut vuoden 2009 kärkisijasta korkeakoulutettujen naisten kasvaneesta osuudesta huolimatta.

Lähde: Eurostat, Regional statistics by NUTS classification.

KUVIO 5.

Suurimmat korkeakoulutettujen* ja korkeakoulutettujen naisten osuudet 25–64-vuotiaista EU:n NUTS 2 -alueilla vuonna 2018. Tarkastelussa oli 327 NUTS 2 -aluetta.

*) ISCED (International Standard Classification of Education) -tasot 5–8.

HELSINGIN KAUPUNKI / ALEX BAO

KORKEAKOULUTETUN VÄESTÖN osuuden kasvu on ollut Uudellamaalla maltillisempaa kuin muualla Euroopassa keskimäärin. Vuodesta 2015 vuoteen 2018 välillä kasvu kertyi Uudellamaalla 0,7 prosenttiyksikköä, kun NUTS 2 -alueilla keskimääräinen kasvu oli 2,2 prosenttiyksikköä. Niiden viidentoista NUTS 2 -alueen keskuudessa, joilla korkeakoulutetun väestön osuus oli korkein vuonna 2018, vastaava lukema oli 2,5 prosenttiyksikköä⁴. Suurinta kasvu näiden alueiden joukossa on ollut ollut Varsovan

4) Aikasarjassa katkos seuraavilla NUTS 2 -alueilla: Brabant Wallon (2017), Eastern and Midland (2017), Hovedstaden (2016, 2017) ja Warszawski stoleczny (2016) (ks. Eurostat 2019d).

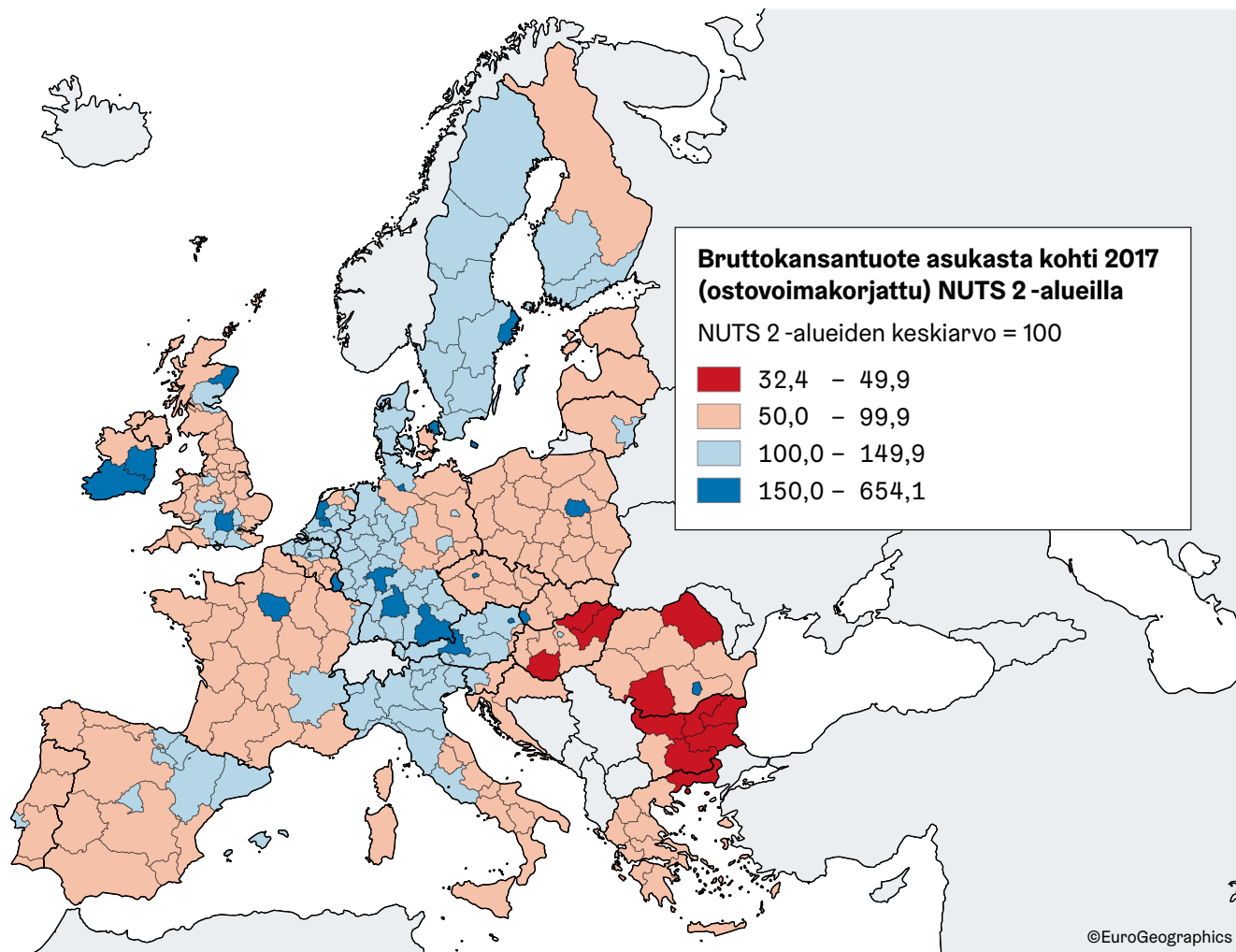
sekä Sisä-Lontoon alueilla. Pienintä kasvu on vuorostaan ollut Osloon sekä Lontoon eteläisellä NUTS 2 -alueella. Osloa lukuun ottamatta korkeakoulutettujen osuus on kasvanut kaikilla pohjoismaisten pääkaupunkien NUTS 2 -alueilla Uuttamaata nopeammin viimeisen neljän vuoden aikana.

HAVAINNOT KUVASTAVAT kuinka kansainvälinen kilpailu kouluttautuneesta väestöstä on kiristynyt Euroopassa. Tarkempaa tutkimusta ja ymmärrystä niistä tekijöistä, jotka vetävät puoleensa korkeakoulutettua väestöä tarvitaan, mikäli Helsinki haluaa säilyttää asemansa korkeakoulutettujen kaupunkien kärkijoukossa.

Työttömyyden lasku hitaampaa Uudellamaalla kuin Euroopassa keskimäärin

Eurostatin tuoreimman alueellisen työmarkkinatilaston (2018) mukaan työttömyys on laskenut valtaosassa Eurooppaa vuodesta 2015. Työttömyysaste on laskenut myös Uudellamaalla, mutta lasku on ollut huomattavasti hitaampaa (1,1 prosenttiyksikköä) verrattuna muihin NUTS 2 -alueisiin⁵ (NUTS 2 -alueiden (n=326) keskiarvo: 2,1 prosenttiyksik-

5) NUTS 2 -alueiden lisäksi tarkasteluissa on huomioitu niitä vastaavat tilastoalueet EFTA- ja EU:n ehdokasmaissa.

Bruttokansantuote asukasta kohti 2017 (ostovoimakorjattu) NUTS 2 -alueilla

NUTS 2 -alueiden keskiarvo = 100

■	32,4	-	49,9
■	50,0	-	99,9
■	100,0	-	149,9
■	150,0	-	654,1

©EuroGeographics

KUVIO 6.

Ostovoimakorjattu bruttokansantuote asukasta kohti EU:n NUTS 2 -alueilla vuonna 2017. NUTS 2 -alueiden (n = 281) keskiarvo = 100. Alueet, joiden ostovoimakorjattu bruttokansantuote on keskimääräistä korkeampi, on kuvattu sinisellä. Punaisella kuvatuilla alueilla ostovoimakorjattu bruttokansantuote on keskimääräistä alhaisempi. – Lähde: Eurostat (2019f).

köä). Kohentuneesta työmarkkinatilanteesta huolimatta Uusimaa on menettänyt sijoitustaan eurooppalaisille vertailualueilleen, kuten edellä korkeakoulutettujen tapauksessa. Vielä vuonna 2014 Uusimaa lukeutui ensimmäisen puolikkaan joukkoon (137/326), kun NUTS 2 -alueet listattiin matalimmasta korkeimpaan työttömyyteen. Vuonna 2017 sijoitus laski alle kahdensadan, jossa se on edelleen (204/326).

TYÖTTÖMIEN TYÖNHAKIJOIDEN osuus Uudellamaalla on Euroopan keskitasoa (6,9 %). Matalin työttömyysaste on Prahan NUTS 2 -alueella (1,3 %), kun vastaavasti korkeimmat lukemat löytyvät Euroopan eteläisistä valtioista sekä Euroopan unionin ulkoalueilta.

ALUEIDEN, JOILLA sijaitsee paljon korkeakoulutettuja, on joissain tutkimuksissa havaittu vetävän puoleensa työpaikkoja, siinä missä vähemmän koulutettu väestö ensisijaisesti muuttaisi työpaikkojen perässä (esim. Tervo 2016). Koulutuksen ja työvoiman keskinäisestä vetovoimaisuudesta ei kuitenkaan ole saavutettu konsensusta tieteellisessä keskustelussa, sillä tutkimukset ovat löytäneet myös vastakkaisia havaintoja (Hoogstra et al. 2017).

TARKASTELTAESSA NIITÄ viittätoista NUTS 2 -alueetta, joilla korkeakoulutettujen osuus oli korkein vuonna 2018, osoittautui työttömyysaste keskimääräistä matalammaksi (4,8 %). Uudenmaan työttömyysaste oli joukon korkein yhdessä Belgian Vallonian Brabantin kanssa. Matalin työttömyysaste oli Varsovan NUTS 2 -alueella, jossa se on myös laskenut keskimääräistä voimakkaammin tarkastelujakson 2015–2018 aikana⁶. Tarkastelluista alueista työttömyys kasvoi vain Zürichin ja Ulko-Lontoon eteläisellä NUTS 2 -alueella. Kaiken kaikkiaan työttömyysaste laski korkeimmin koulutetuilla alueilla keskimäärin 1,4 prosenttiyksikköä vuodesta 2015 vuoteen 2018, mikä on hieman vähemmän kuin NUTS 2 -alueilla keskimäärin.

6) Aikasarjassa katkos seuraavilla NUTS 2 -alueilla: Brabant Wallon (2017), Eastern and Midland (2017), Hovedstaden (2016, 2017) ja Warszawski stoleczny (2016) (ks. Eurostat 2019e).

Yhteensä 93 % helsinkiläisistä kokee asuinkuntansa turvalliseksi, joten Helsinki on EU-pääkaupunkien vertailussa kolmen kärjessä.

HAVAINTOJA TUKEVAT myös asukkaiden kokemukset työpaikan löytämisen vaikeudesta. Viimeisimmän elämänlaatua ja kaupunkikokemuksia mittaavan EU:n Urban Audit Perception Survey -tutkimuksen (2015) mukaan hyvän työpaikan löytäminen koettiin helpoimmaksi Prahassa, jossa samaa mieltä väittämän ”Hyvän työpaikan löytäminen kotikaupungissani on helppoa” kanssa oli lähes kolme neljästä. Helsingissä samaa mieltä vastanneiden osuus oli kaksi viidesestä (42 %), mikä oli hieman yli EU-pääkaupunkien keskiarvon 39 %. Näin ollen Helsinki ja Uusimaa ovat eurooppalaisista keskitasoa työmarkkinoiden näkökulmasta sekä työmarkkinatilastoja niiden koetun saatavuuden valossa.

Uudenmaan talous kasvaa, mutta hitaammin kuin muualla Euroopassa

Uudenmaan alue on vaurasta aluetta eurooppalaisittain. Eurostatin viimeisimpien (2017) tilastojen mukaan Uusimaa sijoittuu ostovoimakorjatun bruttokansantuotteen vertailussa asukasta kohden NUTS 2 -alueiden (n=281) ylimpään desilliini siinä missä Länsi-Suomen tilastoalue vastaa keskimääräistä NUTS 2 -aluetta. (Kuvio 6). Uudellamaalla myös talouskasvun viimeaikainen trendi on ollut positiivinen bruttokansantuotteella mitattuna.

TÄSTÄ HUOLIMATTA alueen talouskasvu on vuoden 2008 jälkeisen taloustaantumien jälkeen ollut hitaampaa kuin valtaosassa Eurooppaa (ks. myös Manninen 2016). Uusimaa kuuluu niiden viidentoista NUTS 2 -alueen joukkoon, joilla ostovoimakorjattu BKT asukasta kohden on kasvanut vähiten suhteessa NUTS 2 -alueiden keskiarvoon välillä 2008–2017⁷. Siinä missä esimerkiksi Kööpen-

haminan vastaavan tilastoalueen ostovoimakorjattu bruttokansantuote asukasta kohden palautui taloustaantumaa edeltävälle tasolle vuonna 2010, Uudenmaan osalta tämä tapahtui vasta 2017. Toisaalta, Uudenmaan talous myös pieneni suhteellisesti enemmän vuodesta 2008 vuoteen 2009 verrattuna Kööpenhaminan alueeseen tai NUTS 2 -alueisiin keskimäärin.

Helsinki menestyy edelleen elämänlaadun mittareissa

Helsinki menestyy edelleen EU-pääkaupunkien välisessä vertailussa elämänlaadun näkökulmasta. Viimeisimpään, vuoden 2015 Urban Audit Perception Survey -elämänlaadututkimukseen perustuvalla kahdeksalla indikaattorilla Helsinki menestyy erityisesti koetun turvallisuuden, liikunta- ja kulttuuripalveluiden sekä joukkoliikenteen saralla (Kuvio 7). Havainnot ovat linjassa edellisen tarkastelujakson (2012) kanssa (ks. Manninen 2016). Helsinki muistuttaa tuloineen muista EU:n pääkaupungeista eniten Amsterdamia, Luxemburgia ja Wieniä. Elämänlaadututkimuksen aineisto kerättiin puhelinhaastattelulla toukokuussa 2015 (Euroopan komissio 2016). Alla on tarkasteltu muutamia elämänlaadututkimuksen osa-alueita tarkemmin.

KORKEA KOETTU turvallisuus on yhä yksi Helsingin ominaispiirteistä kansainvälisesti tarkasteltuna. Yhteensä 93 % helsinkiläisistä koki asuinkuntansa turvalliseksi, nostaen Helsingin EU-pääkaupunkien välisessä vertailussa kärki-kolmikkoon. Ainoastaan Kööpenhamina (95 %) ja Tukholma (94 %) sijoittuvat korkeammalle kuin Helsinki EU:n pääkaupunkien välisessä vertailussa. Hei-

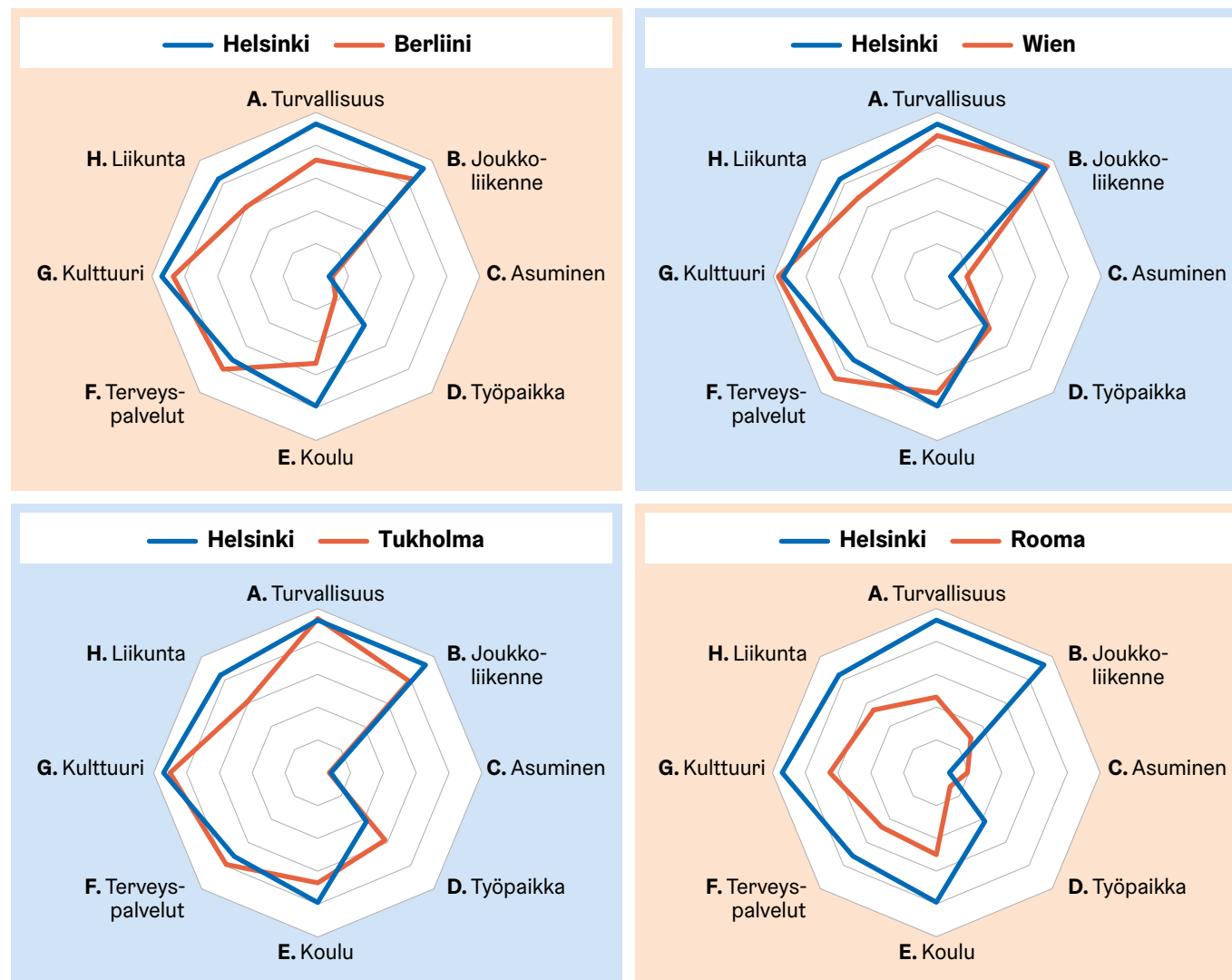
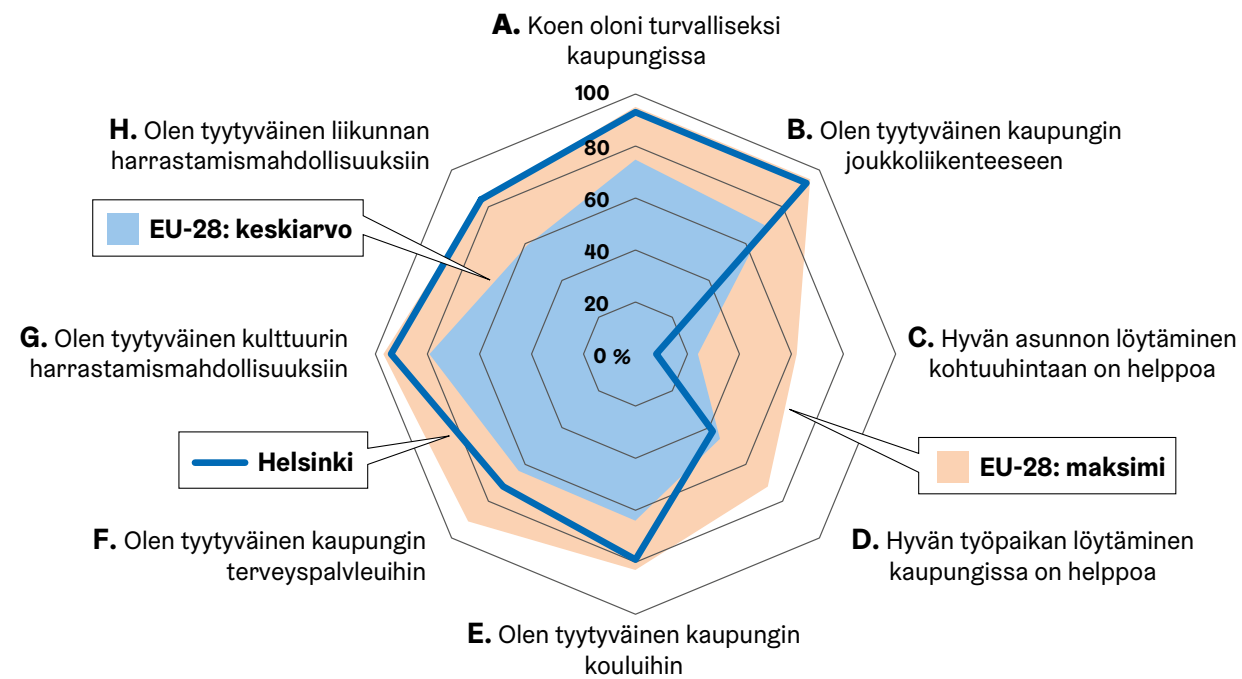
tuivat Puolan, Hollannin, Liettuan ja Ranskan NUTS 2 -alueilta.

7) Vuosien 2017–2008 vertailussa tiedot puut-

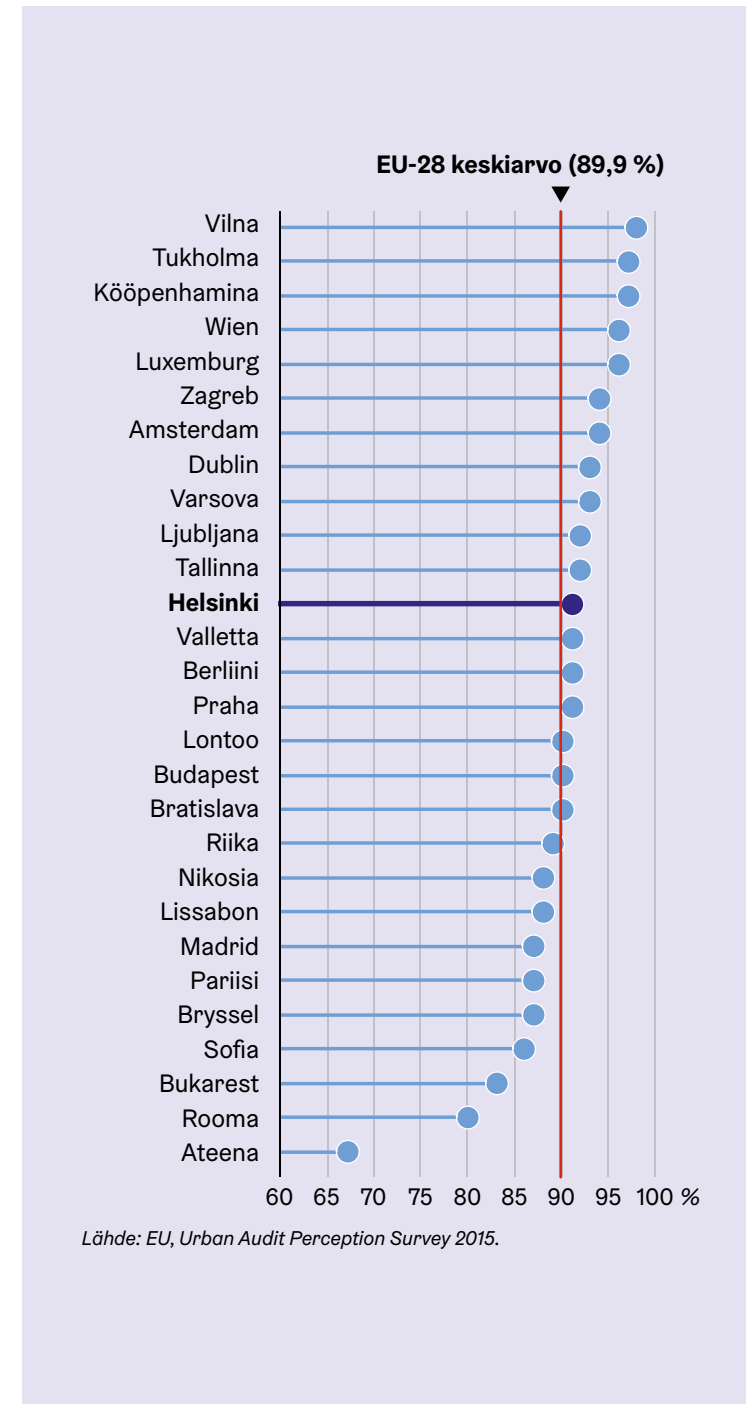
KUVIO 7.

Helsingin sijoittuminen kahdeksan elämänlaatuindikaattorin suhteessa muihin EU-pääkaupunkeihin. Kaavio kuvaa väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuuden prosentteina vastaajista.

Lähde: EU, Urban Audit Perception Survey 2015.

KUVIO 8. Tyytyväisyys kaupungissa elämiseen EU:n pääkaupungeissa.

koimmin vertailussa sijoittui Ateena, jossa kaupungin koki turvalliseksi vain vajaat kaksi viidesosaa (38 %) vastaajista. Aineisto on kerätty keväällä 2015, minkä vuoksi myöhemmin samana vuonna tapahtuneiden Pariisin terrori-iskujen mahdolliset vaikutukset eivät näy tilastossa. Kehitys valtaosassa kaupungeja oli positiivinen edelliseen tutkimusajankohtaan (2012) verrattuna. Myös Helsinki paransi sijoitustaan edelliseen tutkimusajankohtaan nähden. Suurinta kasvu oli Tallinnassa ja muissa Baltian maissa. Koettu turvallisuus vuorostaan laskee eniten Roomassa sekä Luxembourgissa. Kehityksen suunta on positiivinen myös tuoreimmassa Helsingissä vuonna 2018 toteutetussa turvallisuustutkimuksessa, jonka mukaan helsinkiläisten koettu turvallisuus on korkeampi kuin koskaan aiemmin mittaushistorian aikana (Keskinen 2019).

VETOVOIMAN KÄÄNTÖPUOLENA näyttäytyy asunnon löytämisen vaikeus ja asuntojen korkea hinta. Saman elämänlaatu tutkimuksen mukaan alle joka kymmenes kyselyyn vastanneista helsinkiläisistä oli samaa mieltä väittämän ”Hyvän asunnon löytäminen kaupungista kohtuuhintaan on helppoa” kanssa, mikä oli selvästi alle EU-pääkaupunkien keskiarvon (24 %). EU-pääkaupunkien välisessä vertailussa Helsinki sijoittui Kööpenhaminan kanssa jaetulle kolmanneksi alimmalle sijalle. Asunnon löytäminen koetaan vaikeampana vain Tukholmassa ja Pariisissa.

YLIPÄÄNSÄ TYYTYVÄISIMMÄT asukkaat löytyvät Vilnasta, jossa 98 % vastanneista ilmoitti olevansa tyytyväinen kaupungissa asumiseen. Myös pohjoismaiset pääkaupungit ylittävät kärkisijoille: Tukholma on tilaston toisena jaetulla sijalla Kööpenhaminan kanssa. Helsingin tulos on EU-pääkaupunkien keskitasoa. Helsingissä asumiseen tyytyväisiä on vastanneista 91 %, mikä on yhtä paljon kuin esimerkiksi Berliinissä ja Prahassa. Helsingin sijoitus on kuitenkin laskenut edelliseltä tarkastelujaksolta (2012) siitä huolimatta, että tyytyväisyys on kasvanut. Vähiten tyytyväiset asukkaat löytyvät Ateenasta ja Roomasta. Muutos vuoteen 2012 on EU-pääkaupungeissa keskimäärin pieni. Asukkaiden kokemusten perusteella asunnon löytäminen on helpottunut eniten Zagrebissa ja vaikeutunut Dublinissa.

Kansainvälisesti Helsinki näyttäytyy korkeakoulutettuna kasvualueena, jossa asuu tyytyväisiä asukkaita. Helsinki asettuu monella saralla Euroopan kärkipäähän, mutta kehitettävääkin löytyy.

Kasvat kaupungit tarvitsevat luotettavaa kaupunkitietoa päätöksenteon tueksi

Kansainvälisesti Helsinki näyttäytyy korkeakoulutettuna kasvualueena, jossa asuu tyytyväisiä asukkaita. Kuten tässä esitetyt tulokset havainnollistavat, Helsinki asettuu monella saralla Euroopan kärkipäähän, mutta kehitettävääkin löytyy esimerkiksi työttömyyden ja kohtuuhintaisen asumisen saatavuuden osalta. Yleisenä trendinä näyttäytyy kuitenkin kansainvälisen kilpailun koventuminen kaupunkien ja kaupunkiseutujen välillä. Vaikka kehitys kulkee oikeaan suuntaan, on suhteellinen asema verrokkikaupunkeihin nähden saatanut silti laskea, kuten esimerkiksi koulutuksen kohdalla.

KAUPUNKIVERTAILUT ANTAVAT eväitä kaupungin kehityksen suuntien ymmärtämiseen sitoen sen samalla kansainväliseen kontekstiin. On kuitenkin monia aihealueita, joilta tilastoja ei vielä ole tai on vain niukasti saatavilla kaupunkitasolla, mikä asettaa omat rajoitteensa tutkimukselle. Tällaisia teemoja ovat esimerkiksi ilmastomuutos sekä terveys. Saatavuuden ohella haasteita aiheuttavat myös olemassa olevan tiedon vertailukelpoisuus ja ajantasaisuus.

JOTTA KASVAVILLE kaupungeille voidaan tuottaa tarkoituksenmukaista tietoa päätöksenteon ja suunnittelun tarpeisiin, on keskeistä, että kaupunkivertailuja voidaan toteuttaa myös jatkossa läpinäkyviin, luotettaviin ja ajan tarpeisiin vastaaviin aineistoihin pohjautuen. Tässä kaupungeilla on tärkeä rooli tilastojen kehittämisen edistäjänä. ■

CLAUDIA BERGROTH toimii tutkijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitutkimus ja -tilastot-yksikössä.

Kirjallisuus:

Euroopan komissio (2016). Quality of Life in European Cities 2015. Flash Eurobarometer 419. 169 s. European Union, Directorate-General for Regional and Urban Policy. DOI: 10.2776/870421

Eurostat (2019a). City statistics, Urban Audit database (urb), Perception survey results 2015 [urb_percep]. 17.9.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/cities/data/database>

Eurostat (2019b). City statistics, Urban Audit database (urb), Population on 1 January by age groups and sex - cities and greater cities [urb_cpop1]. 17.9.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/cities/data/database>

Eurostat (2019c). Metropolitan regions database (met), Demographic balance and crude rates by metropolitan regions [met_gind3]. 18.9.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/metropolitan-regions/data/database>.

Eurostat (2019d). Regional statistics by NUTS classification (reg), Population aged 25-64 by educational attainment level, sex and NUTS 2 regions (%) [edat_lfse_04]. 16.10.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database>

Eurostat (2019e). Regional statistics by NUTS classification (reg), Unemployment rates by sex, age and NUTS 2 regions (%) [lfst_r_lfu3rt]. 16.10.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database>

Eurostat (2019f). Regional statistics by NUTS classification (reg), Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 2 regions [nama_10r_2gdp]. 21.11.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database>

Helsingin kaupunki (2018). Maailman toimivin kaupunki: Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021. 59 s. Hämeen kirjapaino.

Hoogstra, G., J, van Dijk, Florax, R. (2017). Do jobs follow people or people follow jobs? A meta-analysis of Carlinio–Mills studies, *Spatial Economic Analysis*, 12:4, 357–378, DOI: 10.1080/17421772.2017.1340663

Idström, A. (2016). Helsingin menestyminen kansainvälisissä vertailuissa – Mitä näistä vertailuista olisi syytä tietää? *Tutkimuskatsauksia* 2016:11. 59 s. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Keskinen, V. (2019). Helsingiläisten turvallisuuden tunne kohentunut. *Kvartti-verkkolehti*. Kvartti 2019:1, 8–17.

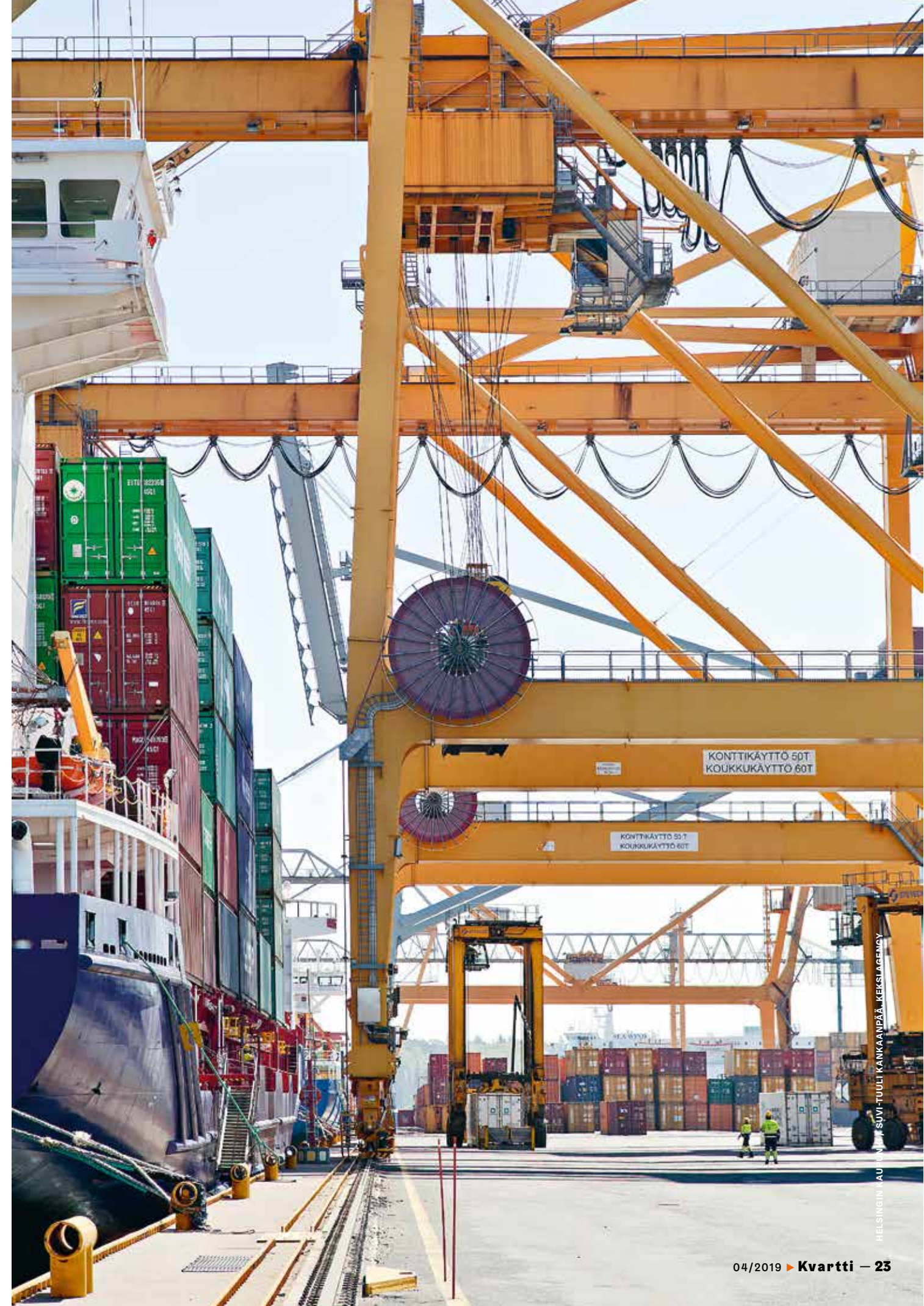
Manninen, A. (2016). Mitä kansainväliset kaupunkivertailut kertovat Helsingistä? *Kvartti* 2016: 1, 6–27.

Nordstat (2019a). Nordstat-tilastotietokanta. Väestö. 17.9.2019. www.nordstat.org

Nordstat (2019b). Nordstat-tilastotietokanta. Väestönmuutokset. 7.10.2019. www.nordstat.org

Tervo, H. (2016). Do People Follow Jobs of Do Jobs Follow People?: The Case of Finland in an International Context. *Journal of Regional Analysis and Policy* 46:1, 95–109.

YK = Yhdistyneet kansakunnat (2019). *World Urbanization Prospects: The 2018 Revision*. Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York. <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Report.pdf>

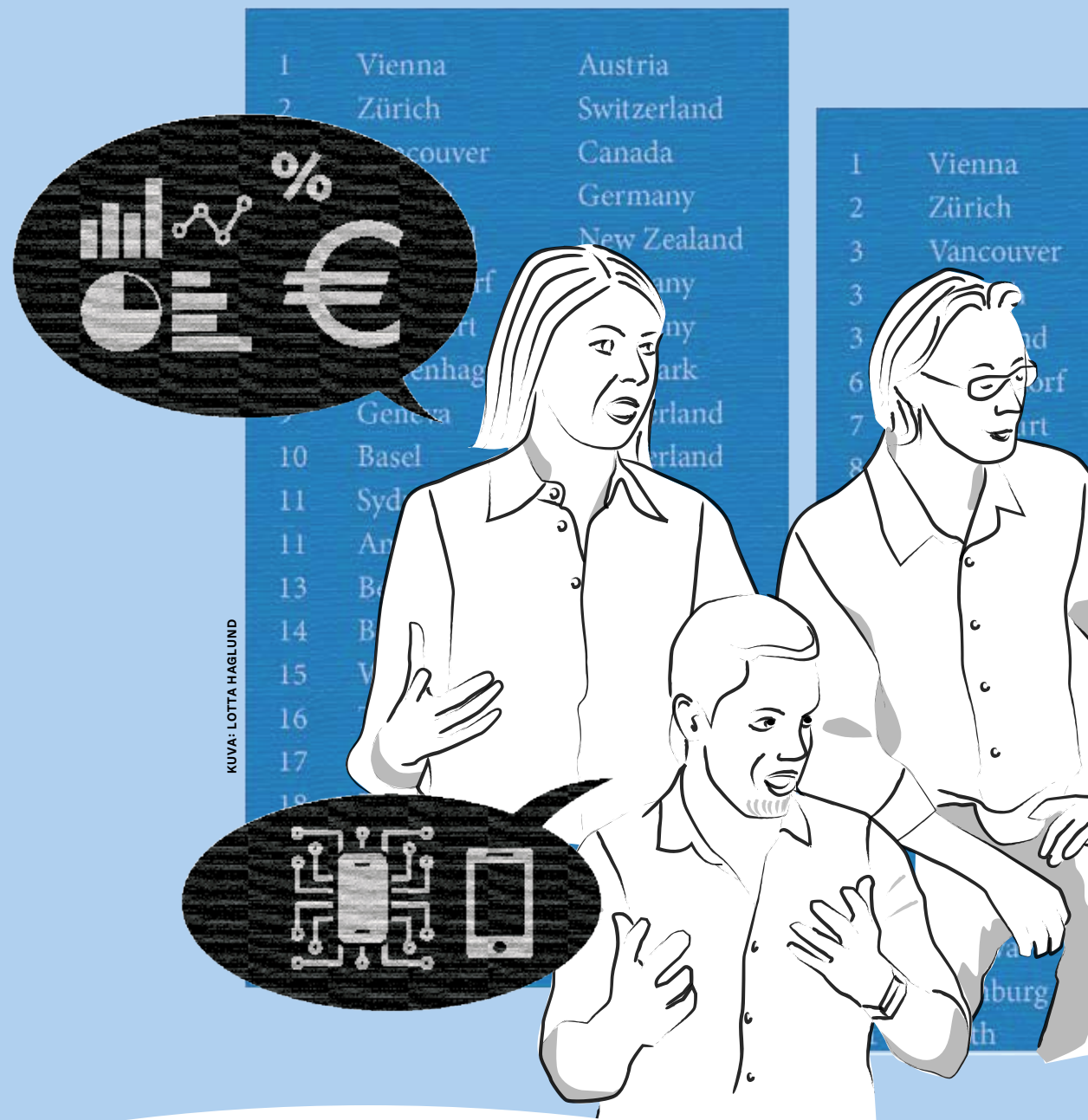
Mitä hyötyä Helsingille on

kaupunkirankingeista?

RANKINGIT – kätevä väline kaupunkien menestyksen vertailuun vai yritys kiteyttää yhteen listaan niin mahdoton määrä tietoa, että tulosten merkitys jää arvailun varaan? Kansainvälisten kaupunkivertailujen seuranta ja hyödyntämistä on Helsingissä viime vuosina tehostettu. Kvartti kutsui asiantuntijoita keskustelemaan rankingien hyvistä ja huonoista puolista ja siitä, miten niihin koottua tietoa voidaan käyttää kaupungin kehittämiseen.

Helsingin sijoittuminen erilaisissa kansainvälisissä kaupunkivertailuissa herättää kiinnostusta niin kaupunkilaisissa, mediassa kuin kaupungin johdossa ja organisaatiossakin. Vertailusijoituksista uutisoidaan ja niitä jaetaan sosiaalisissa medioissa. Ja mikä on jakaessa: Helsinki on menestynyt monissa kansainvälisissä rankingeissa erittäin hyvin, etenkin elämänlaadun ja asukastyytyvyyden mittauksissa.

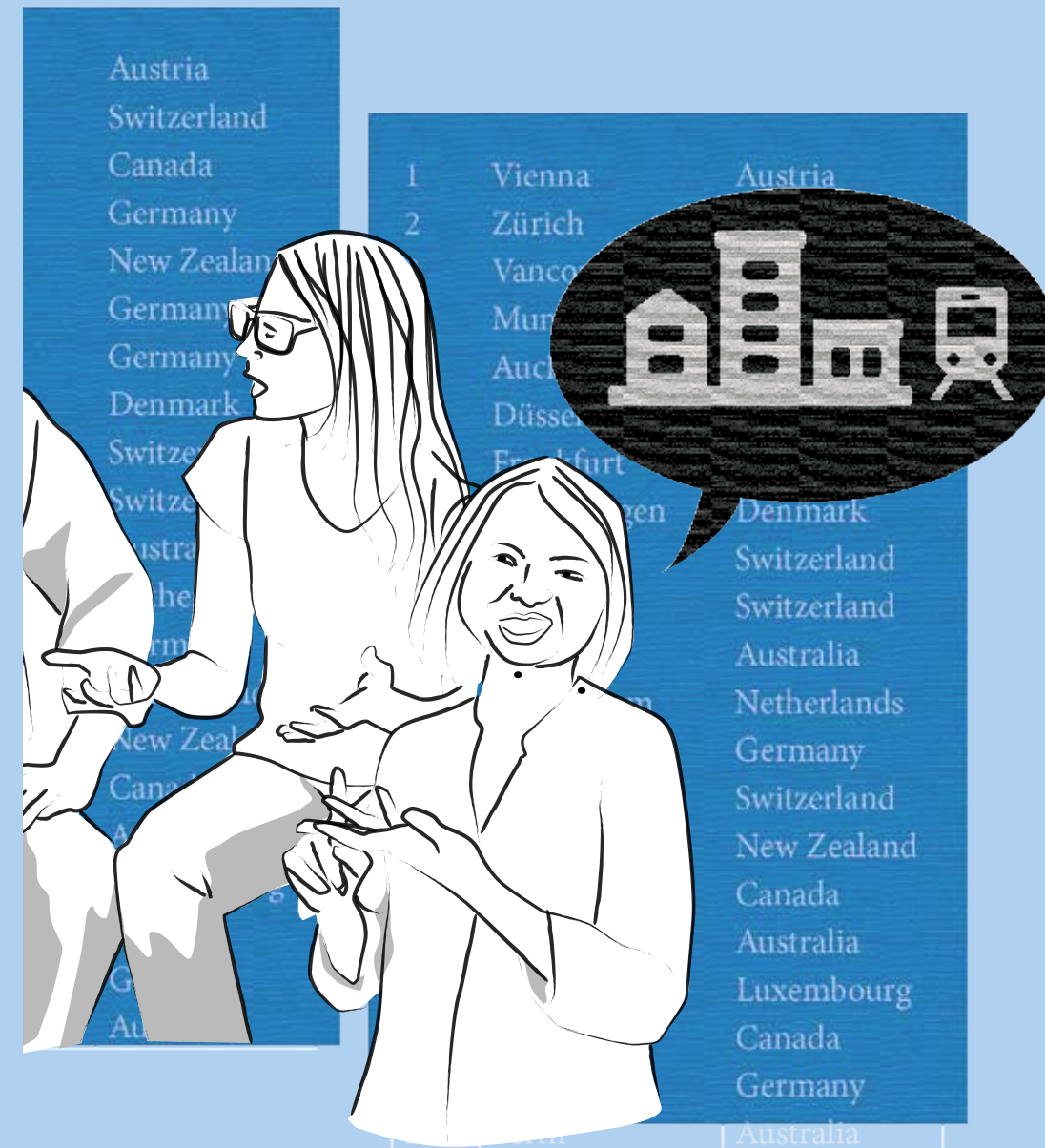
KAUPUNKIRANKINGEJA ON viime vuosina myös kritisoitu. Niitä on kutsuttu ”faktoidigeneraattoreiksi” ja pohdittu, mitä varsinaista hyötyä niiden tiedoista tai sijaluvuista on kaupungeille. Esimerkiksi tunnettuja elämänlaadun vertailuja on syytetty siitä, että ne nostavat kärkeen tylsiä, virkamiesmäisen asiallisia kaupunkeja, joissa ”kukaan ei oikeasti halua asua”. Kriitikot korostavat – osin aiheestakin – että rankingit ovat myös niitä toteuttavien yritysten keino markkinoida itseään ja hankkia uusia asiakkaita.

KUVA: LOTTI HAGLUND

Keskustelemassa:

- **TIMO CANTELL**, kaupunkitietopäällikkö, Helsingin kaupunginkanslia
- **ANU HENRIKSSON**, erityisasiantuntija, TEM (työvapaalla Helsingin kaupunginkansliasta)
- **JANI MOLIIS**, kansainvälisten asioiden päällikkö, Helsingin kaupunginkanslia
- **PIIA RAITAVUO**, asiantuntija, Helsingin kaupunginkanslia
- **KATJA VILKAMA**, tutkimuspäällikkö, Helsingin kaupunginkanslia

Tuntematon kaupunkimme ponnahti kärjen tuntumaan

—Meidän on Helsingissä hyvä kuitenkin muistaa se, että vielä parikymmentä vuotta sitten emme olleet käytännössä lainkaan mukana kansainvälisissä rankingeissa, muistuttaa kaupunkitietopäällikkö Timo Cantell.

JOTAIN OLI selkeästi muuttunut, kun Helsinki kohosi vuonna 2011 Monocle-lehden elämänlaatuvertailussa maailman kaupungeista ykkössijalle. Sen jälkeen kärkisijoja on tullut muitakin, ja Helsinki on ollut mukana yhteensä kymmenissä

kansainvälisissä vertailuissa talouslehdistä akateemisiin julkaisuihin.

—**SE ON** jo omanlaisensa saavutus, että Helsinki on nyt näkynyt systemaattisesti monien tunnetuimpien rankingien kärjessä tai lähellä kärkeä. Ne tuovat meille kansainvälistä näkyvyyttä ja tunnettuutta.

HELSINKI PÄÄTTI vuonna 2017 nykyistä kaupunkistrategiaa laadittaessa ryhtyä hyödyntämään vertailuja entistä paremmin. Tavoitteeksi otettiin rankingien järjestelmällinen seuranta ja pyrkimys parantaa Helsingin sijoituksia. Aikaisem-

minkin kaupunki oli käyttänyt rankingeja muun muassa tilannekuvan muodostamiseen toimintaympäristöstään.

—**HALUSIMME LÖYTÄÄ** tätä varten sellaisia rankingeja, joiden tulokset tukisivat samalla kaupunkistrategian pääteemojen ja -tavoitteiden seurantaan, tutkimuspäällikkö Katja Vilkama kertoo.

—**JOS HELSINGIN** tähtäimessä on olla esimerkiksi yksi maailman parhaiten digitalisaatiota hyödyntävistä kaupungeista, tämä täytyisi kyetä todentamaan jollakin vertailulla.

Vielä parikymmentä vuotta sitten Helsinki ei ollut käytännössä lainkaan mukana kansainvälisissä rankingeissa.

VILKAMAN MUKAAN luotettavien kaupunkirankingien löytäminen ei ollut kuitenkaan helppoa. Vertailujen on ensinnäkin oltava säännöllisesti toistuvia, jotta pitkäjänteisempi seuranta onnistuu. Lisäksi kuhunkin vertailuun käytetyn tietopohjan pitää olla sen verran läpinäkyvää, että kyetään tarkistamaan esimerkiksi virallisiin tilastoihin verraten, mitä jonkin rankingsijoituksen nousu tai lasku todellisuudessa kertoo.

KUN RANKINGIEN seurannasta tehtiin systemaattista, mukaan päätyi oikeastaan lähinnä sellaisia vertailuja, joissa Helsingillä on edes teoreettinen mahdollisuus menestyä. Käytännössä monet ovat niitä, joissa Helsinki jo pärjää, kertoo asiantuntija Piia Raitavuo.

TÄMÄ VALINTAPERUSTE voi ensi kuulemalta vaikuttaa fuskaamiselta, mutta rankingien seurattavuutta arvioinut työryhmä katsoi, ettei kaupungin kannata keskittyä ”mahdottomien” sijoitusten parantamiseen. Jos rankingissa painotetaan vahvasti sellaisia volyymitekijöitä, joihin Helsinki ei voi paljon vaikuttaa – kuten kansainvälisten lentojen tai vaikkapa yliopistojen lukumäärää – on todennäköistä, että sijoitus pysyy vaatimattomana.

TOISAALTA AJATUKSENA oli, että voidaan tiedottaa ja oppia niistäkin rankingeista, joissa Helsinki ei menesty niin hyvin, totea erityisasiantuntija Anu Henriksson.

ITSE ASIASSA niihin aikoihin, kun pysyvästi seurattavia rankingeja valikoitiin, vertailuissa näkyi vielä talouden laahaminen taantuman jäljiltä. Kun jokin vertailu painotti esimerkiksi bruttokansantuotetta asukasta kohti, Helsinki sijoittui muita heikommin.

PIIA RAITAVUO huomauttaa, että kaupunki seuraa strategiamittareihin kytkeytyvien rankingien ohella mahdollisuuksien mukaan myös kertaluonteisia rankingeja ja muita kaupunkivertailuun liittyviä uutisia. Myös näistä tiedotetaan ja Helsingin tuloksia pyritään tuomaan esiin, jos vertailun katsotaan olevan riittävän relevantti ja laadukkaasti tehty.

HALUAMME TARJOTA myös helsinkiläisille mahdollisuuden tutustua kiinnostaviin ranking-tuloksiin, joten kokoamme niitä jatkuvasti kaupungin verkkosivuilta löytävään *Helsinki kansainvälisissä vertailuissa* -tietopakettiin. Tietoja voivat hyödyntää niin kaupungin asukkaat kuin yritykset ja yhteisöt, ja kuka tahansa aiheesta kiinnostunut.

Toimenpiteitä rankingsijoitusten perusteella?

Mutkikkaampi kysymys kuin rankingien seuranta ja tulosten käyttö viestinnässä tai markkinoinnissa on se, mihin toimenpiteisiin havainnot Helsingin ran-

kingsijoituksista johtavat. Pyritäänkö toimintaa aktiivisesti kehittämään, jos heikot rankingtulokset yllättävät? Mitä käytännössä merkitsisi suunnata kehitysponnistukset tietoisesti jonkin sijoituksen parantamiseen?

SE ON varmasti mahdollista, sanoo kansainvälisten asioiden päällikkö Jani Moliis. –Maatasolla näin on tehtykin, esimerkiksi Ruandassa, jossa olen aiemmin työskennellyt. Se on ottanut tietoiseksi tavoitteekseen parantaa muutamia keskeisiä sijoituksia.

MAAILMANPANKIN Doing Business Index -vertailussa Ruanda on noussut 32. sijalle, heti Pohjois-Amerikan ja Euroopan maiden jälkeen. Tällä on huomioarvoa: muualla kysytään ”mitä nuo tuolla tekevät”.

MOLIISIN MUKAAN Helsinki on monissa tunnetuissa vertailuissa jo nyt siinä viiteryhmässä, jossa sen oletetaan olevan, eli ”pari sijaa Wienin ylä- tai alapuolella”. Kun näin on, sijoitukset eivät herätä sen kummemmin suurta huomiota kuin akuuttia tarvetta korjata jotakin.

JOS YLLÄTTÄEN olisimme pudonneet pois tällaisista luontevista viiteryhmistä, se olisi varmasti kimmoke joillekin kehittämistoimille, Moliis sanoo.

HELSINKI ON pääosin päässyt tasolle, jossa voidaan luottaa siihen, että omaa juttuamme tekemällä menestymme. Tuntuu marginaaliselta hyödyttää kääntää voimakkaasti konetta vain siksi, että nousisimme tiettyssä rankingissa.

ANU HENRIKSSON on samaa mieltä.

–Olen itsekkin nähnyt, että rankingsijoitusten muutokset voivat aiheuttaa päättäjissä huolta tai ihmetystä. Yksi äskettäinen tapaus oli Helsingin putoaminen viidenneltä seitsemännelle sijalle GCTCI-vertailussa, joka mittaa kaupunkien vetovoimaa osaajien keskuudessa.

KUN JOHTO tai päättäjät tulevat tietoisiksi heikompien vertailusijoitusten taustalla olevista luvuista – esimerkiksi siitä, että Helsingissä on noin puolet vähemmän yrittäjiä asukasta kohti kuin Tukholmassa tai Oslossa – tietoon voidaan silti reagoida. Saatetaan käynnistää tarkempia selvityksiä asiasta tai vaikkapa parantaa yrityspalveluja.

HYVÄ RANKINGMENESTYS voi toisaalta kertoa siitä, että jotakin on jo aikaisemmin tehty oikein. Konkreettinen esimerkki on Helsingin korkea sijoitus kansainvälisissä kongressivertailuissa, jota selittää ainakin osittain se, että meillä kootaan aiheesta kattavaa ja laadukasta dataa, Jani Moliis ehdottaa.

—**SILTI EI** varmastikaan ole niin, että hyvää tietopohjaa olisi alettu kerätä nimen omaan parempien rankingsijoitusten toivossa, mutta toimenpiteellä ja tuloksella on kuitenkin mielestäni yhteys.

KATJA VILKAMA on sitä mieltä, että toimenpiteiden ohjelmoiminen rankingsijojen perusteella olisi joka tapauksessa vaikeaa. Tämä johtuu usein siitä, että sijoitukset ovat luonteeltaan indeksitietoa, jolloin sijaluku muodostuu useammasta erillisestä mittarista.

—**NÄIN NOTKAHDUS** ylös tai alas voi olla monesta eri tekijästä kiinni, joten jos se vaatii perusteellista perkaamista, mistä tiedosta sijaluvun muutos on aiheutunut. Suhteellinen sijoitus muuttuu toki myös mittarien heilahtaessa muissa kaupungeissa. Lisäksi rankingien tekijät joskus vaihtavat vertailuvuosien välillä mittareita, joista ranking koostuu, ja tämäkin mutkistaa päätelmien tekoa.

TOISINAAN KAUPUNGIT taas ovat saaneet huomata rankingsijoitustensa pudonneen yksittäisen, suurta näkyvyyttä saaneen tapauksen seurauksena. Näitä rajuja laskuja on saattanut edeltää dramaattinen tapahtuma, jonka tuomaa mainehaittaa kaupunki kantaa pitkään.

—**VARMASTI DROTTNINGGATANIN** isku näkyy joltain osin siinä, ettei Tukholma vielä ole yhtä turvalliseksi oletettu kaupunki kuin Helsinki, Anu Henriksson

pohtii. —Samoin Manchesterin sijoitus turvallisuutta korostavissa rankingeissa romahti musiikkitapahtumaan tehdyn itsemurhaiskun jälkeen.

HENRIKSSONIN MUKAAN kaupunkien ei välttämättä kannata haaskata voimarojaan sellaisten taustatekijöiden korjaamiseen, jotka eivät riipu niistä itsestään. —Mitkä muutokset aiheutuvat esimerkiksi suhdannevaihtelusta ja mitkä kaupunkien toimenpiteiden seurauksena? Suhdanteita vastaan taistelevien vie resursseja, joten se ei kannata.

Hassut mittarit ja venyvät aluerajat

Joskus mittarit ovat vertailuun osallistuvan kaupungin näkökulmasta pikeminkin erikoisia ja vaikuttaa siltä, ettei vertailun tekijä ole osannut ottaa huomioon tai ymmärtänyt paikallisten olosuhteiden erilaisuutta eri kaupungeissa.

—**OLEMME HUOMANNEET** esimerkiksi Economist Intelligence Unitin elämänlaatuvertailua tarkastellessamme, että kaupunkien koulutusjärjestelmän arvioinnissa pisteitä on saanut yksityiskoulujen suuresta määrästä, kertoo Timo Cantell.

—**IHMETTELIMME, MIKSI** monet kaupungit saivat täydet 100 pistettä ja Helsinki vain 92 sadasta, vaikka Suomi on menestynyt erityisesti PISA-vertailuissa

verrokkimaita paremmin. Tätä kuitenkin selittää siis ainakin osin se, että meidän koulujärjestelmämme laatu perustuu hyvin julkisiin kouluihin.

SEN LISÄKSI, että vertailujen tekijät ottavat mittareiksi joskus oudolta tuntuvia tietoja, tuloksiin voivat vaikuttaa Cantellin mukaan myös maiden erilaiset tavat raportoida eri ilmiöistä.

—**TYÖLLISYYS ESIMERKIKSI** rekisteröidään eri tavalla eri maissa. Prosenttimme voisi nousta jonkin verran, jos käytettäisiin samaa tapaa kuin Ruotsissa. Joka tapauksessa meillä pitää olla selkeä käsitys, mistä puhumme, kun käytämme näitä lukuja.

ANU HENRIKSSON muistuttaa myös, että rankingtiedoissa käytetty ”Helsinki” ei ole aina sama kuin Helsingin kaupunki. Varsinkin taloustiedoissa tarkoitetaan usein koko Uuttamaata, jos kyse on tiedoista, joita tuotetaan Suomessa vain alue-, ei kuntatasoisina.

—**KÖÖPENHAMINASTA JA** Oslostä löytyy paremmin kaupunkitaseista taloustietoa kuin Tukholmasta ja Helsingistä, Henriksson sanoo.

—**TOISAALTA TYÖSSÄKÄYNTIALUE** on looginenkin alue taloustiedolle, ja voisi olla keinotekoista irrottaa Helsinki alueesta erilleen, Jani Moliis jatkaa.

Tiivistä:

- Helsinki seuraa säännöllisesti noin viittätoista laadukasta kaupunkirankingia ja raportoi tuloksista päätöksentekijöille.
- Rankingeja käytetään enemmän tilannekuvan muodostamiseen ja ylläpitoon kuin operatiivisten toimien käynnistämiseen.
- Kaupunki pyrkii katsomaan rankingsijoitusten taakse ja kyseenalaistaa tarpeen mukaan vertailuissa käytetyt taustatiedot. Vertailujen tieteellinen taso vaihtelee. Todellista tilannekuvaa täydennetään virallisilla tilastoilla ja muilla luotettavilla tiedoilla.

Joskus mittarit ovat erikoisia ja vaikuttaa siltä, ettei rankingin tekijä ole osannut ottaa huomioon tai ymmärtänyt paikallisten olosuhteiden erilaisuutta eri kaupungeissa.

Saako Helsinki **kaupunki-rankingeista** eväitä toimivamman kaupungin rakentamiseen?

Kun kerran rankingeihin ja niiden tuloksiin liittyy paljon ongelmia ja epäselvyyksiä, voisi jopa kyseenalaistaa, onko niiden seuraaminen vaivan väärtiä. Saako Helsinki niistä eväitä maailman toimivimman kaupungin rakentamiseen?

—Kyllä. Ensinnäkin Helsinki seuraa joka tapauksessa kansainvälistä asemoitumistaan ja siihen liittyviä vertailuja, vaikkevat Piia Raitavuo ja Jani Moliis.

—**MEIDÄN PITÄÄ** seurata rankingtuloksia ja uutisoida niistä jo siksi, että muut toimijat tekevät niin kuitenkin, Raitavuo toteaa. —Rankingit luovat siis joka tapauksessa mielikuvaa Helsingistä meillä ja maailmalla. Kaupunkiorganisaation ohella myös monet muut tahot käyttävät rankingeja markkinoidakseen Helsinkiä hyvänä asuin-, sijoitus- tai matkailukohteena.

Onko mittaustapoihin liittyville ongelmille mahdollista tehdä jotain? Miten kaupunki varmistaa, että sillä on kansainvälisiin vertailuihin perustuvaa tietoa, johon voidaan luottaa?

—Kaupungilla on tilasto- ja tutkimusosaamista, jota voidaan hyödyntää rankingtietojen luotettavuuden tarkistamiseen, Anu Henriksson muistuttaa.

—**VOIMME PYRKIÄ** hankkimaan merkittävimmistä vertailuista taustatiedot ja tekemään niistä omat analyysimme, jotka täydentävät pelkkien sijalukujen tuomaa ymmärrystä, pohtii Jani Moliis.

KATJA VILKAMAN mukaan kaupunkirankingien käyttäminen on järkevää, jos toteuttajataho on tehnyt pohjatyön ja kerännyt tietoja, joiden kokoaminen yhden kaupungin omin voimin olisi työlästä. Kriittistä otetta kuitenkin tarvitaan.

TÄTÄ VARTEN voidaan tuoda rankingien rinnalle virallisia tilastolähteitä, tai kaupunkiverkostojen kuten World Council on City Datan keräämää tietoa, joka on yleensä luotettavampaa ja läpinäkyvämpää.

KESKUSTELIJAT OVAT yhtä mieltä siitä, että Helsingin on hyvä pitää ”katse pallossa” eli varmistaa, että tehdään pääosin oikeita asioita, eikä kohdisteta kaikkea huomiota ailahtelevaisten ja joskus läpinäkymättömien rankingtulosten pohdintaan. Helsinki seuraa joka tapauksessa operatiivisten tavoitteidensa toteuttamista omilla, suoremmin kaupunkistrategiaan liittyvillä mittareillaan.

—**HYVÄT RANKING-SIJOITUKSET** voi toisaalta kuitenkin nähdä myös palkintona aikaisemmasta hyvin tehdystä työstä, Anu Henriksson täydentää. ■

Teksti: Teemu Vass ja Heidi Taskinen

Lisää aiheesta:

Helsingin kaupunki (2019). Helsinki kansainvälisissä vertailuissa. Verkkosivusto. <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/yritykset/kilpailukyyn-kehittaminen/helsinki-kansainvalisissa-vertailuissa/>>

Helsingin kaupunki (2019). Kansainväliset kaupunkivertailut: yhteenveto. Raportti kaupunginvaltuustolle. <<https://www.hel.fi/hel2/kanslia/valtuustoseminaari/kansainvaliset-kaupunkivertailut-yhteenveto.pdf>>

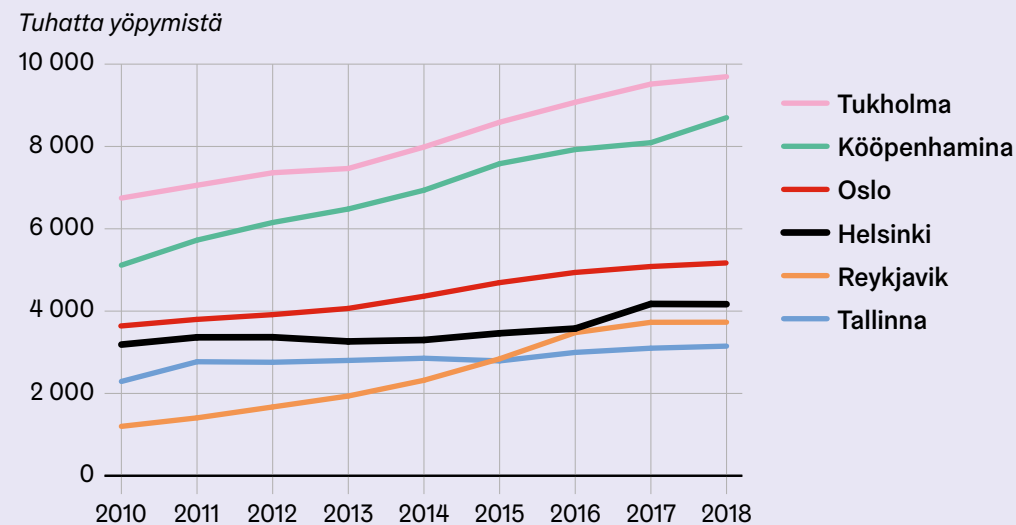
● PEKKA MUSTONEN

Helsinki matkailukaupunkina

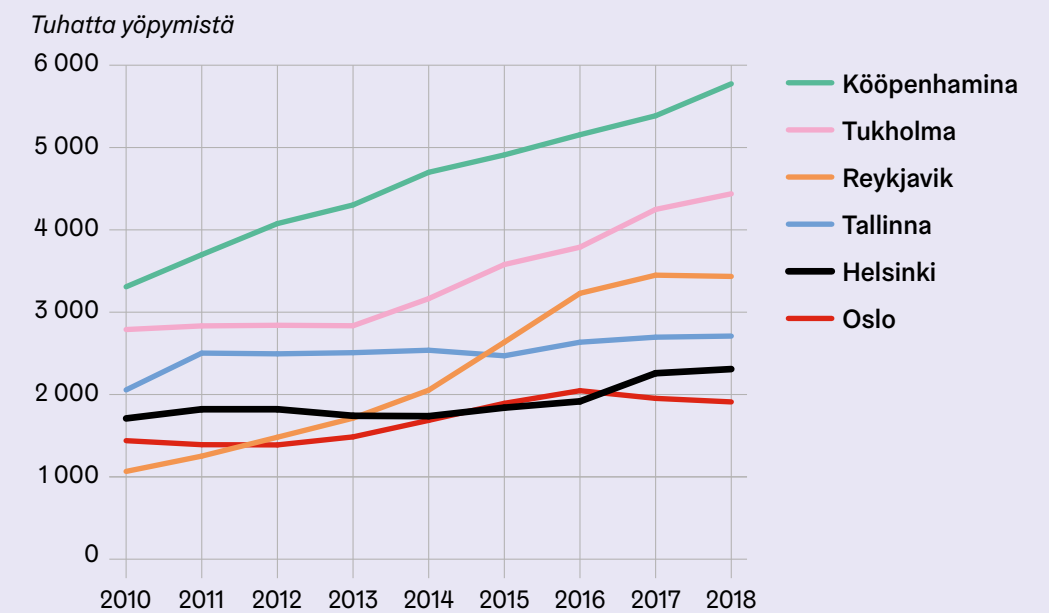
– vertailua muihin pohjoismaisiin
pääkaupunkeihin

- **HELSINGIN MATKAILUN VUOSIKYMMEN** on ollut nousevaa aaltoliikettä, kun tarkastellaan matkailijoiden yöpymistilastoja. Vuonna 2017 nousu kääntyi ennätysellisen nopeaksi, ja kasvuprosentti oli lähellä Euroopan kärkeä. Kuluvana vuonna kasvu on jälleen ollut melko nopeaa.
- **POHJOISMAIDEN PÄÄKAUPUNGEILLA** on matkailukohteina yhteisiä piirteitä, kuten vilkas amerikkalainen ja kiinalainen kysyntä. Toisaalta kaupunkien välillä on useita eroja. Kööpenhamina on ulkomaisten matkailijoiden yöpymisissä omassa kokoluokassaan. Tukholmassa on selvästi suurin majoituskapasiteetti, siinä missä hotellimäärät muissa kaupungeissa rajoittavat potentiaalista kasvua. Helsinki on selkeimmin portti Aasiasta Eurooppaan.
- **HELSINKI PYRKII KESTÄVÄN MATKAILUN EDISTÄMISEEN**, ja samaa keskustelua käydään verrokkikaupungeissakin. Matkailijamäärien kasvun vastapainoksi toivotaan ”laatua”, mutta sillä on vaikeaa kilpailla. Helsingissä ja Tukholmassa yöpyvät ulkomaiset matkailijat edustavat laajemmin eri lähtömaita kuin muualla, kun taas etenkin Reykjavikin ja Tallinnan markkinoilla yksi lähtömaa korostuu voimakkaasti.

Lähde: Tilastokeskus, Visiittori.fi, Tourmis.info, Statistics Iceland.

Lähde: Tilastokeskus, Visiittori.fi, Tourmis.info, Statistics Iceland.

KUVIO 1. Kaikki rekisteröidyt yöpymiset Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja Tallinnassa 2010–2018.

KUVIO 2. Ulkomaisten matkailijoiden rekisteröidyt yöpymiset Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja Tallinnassa 2010–2018.

Helsingin matkailun näkökulmasta 2010-luku on ollut tasaisen alun jälkeen kiihtyvästi nousujohteinen. Vuoteen 2016 asti yöpymismäärät ovat välillä nousseet ja välillä laskeneet, kunnes vuonna 2017 yöpymistilastoissa nähtiin iso hyppäys. Tuona vuonna matkailijoiden yöpymisten kasvu Helsingissä olikin yhtäkkiä lähellä Euroopan kärkeä. Helsingissä rikottiin samana vuonna kaikkien aikojen ennätys tilastoitujen yöpymisten määrässä niin kotimaisten kuin ulkomaisten yöpymisten osalta. Kasvua siivitti merkittävä majoituskapasiteetin lisääntyminen, joka tosin osittain oli tilastollinen. Majoitustilastoihin tuli mukaan muutama majoitusliike, jotka toki olivat olleet jo aiemmin olemassa, mutta joiden yöpymisiä ei ollut tilastoitu.

ENNÄTYSVUODEN JÄLKEEN kasvu tasaantui, ja yöpymisten kokonaismäärä jäi vuonna 2018 pari prosentin kymmenystä ennätysvuodesta. Taustalla tässä oli kolmen prosentin lasku kotimaisten matkailijoiden yöpymisissä. Toisaalta ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät viime vuonnakin reilulla kahdella prosentilla.

VUODEN 2019 ensimmäisellä puoliskolla yöpymiset ovat jälleen kääntyneet kasvuun ja kokonaisyöpymisissä on rikottu ennätyksiä. Ennakkotietoja yöpymisistä on tämän artikkelin valmistumishetkellä olemassa elokuuhun asti ja näyttää varsin todennäköiseltä, että yöpymisissä tilastoidaan tänä vuonna uudet ennätykset niin kotimaaisissa kuin ulkomaisissakin yöpymisissä. Siten kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä on palannut kasvu-uralle.

HELSINGIN MATKAILUSSA on näin ollen noustu viimeisen parin vuoden aikana uudelle, selvästi aiempaa korkeammalle tasolle. Kaupunki herättää kiinnostusta, mikä näkyy niin yöpymisinä kuin ennätyskellisinä lentomatustajamäärinä. Tämä on syystäkin nostettu esiin myös kaupungin johdossa. Helsinki toteaa strategiassaan, että kaupunki panostaa matkailun edistämiseen ja kannustaa kaikkia kaupungin vetovoimaisuutta edistävien ideoiden esittelyyn. Matkailu osana kansainvälistä houkuttelevuutta on nostettu esiin myös yhtenä elinkeinopolitiikan keskeisenä osa-alueena.

Pohjoismainen kilpailuasetelma ja kestävän matkailun pyrkimykset

Viime aikoina kestävä kehitys on nousut aiempaa selvemmin esiin maailmanlaajuisen matkailun kasvua haastavana ilmiönä – näin myös Helsingissä. Kyse

on eräänlaisesta välttämättömästäkin vastavoimasta kohteiden profiloinnissa ja kehityksen suunnan ohjaamisessa. Helsingissä on parhaillaan tekeillä kestävän matkailun ohjelma ja samaan aikaan pohditaan matkailuun liitännäisen linja-autoliikenteen haasteita. Tämän lisäksi tarkastellaan risteilymatkailua, jonka haitoista ja hyödyistä ja näiden välisistä suhteista on niin ikään viime aikoina puhuttu paljon.

SAMANLAISIA KESKUSTELUJA käydään muuallakin, ja Helsingin näkökulmasta on erityisen kiinnostavaa tarkastella, mitä muiden Pohjoismaiden pääkaupungeissa tapahtuu. Tässä artikkelissa tarkastellaan matkailun kehittymistä Helsingissä ja muissa Pohjolan pääkaupungeissa pääasiassa olemassa olevilla tilastollisilla mittareilla. Lukujen ja kehityskaarten tunteminen on tärkeää myös matkailun tulevaisuutta suunniteltaessa – myös silloin, kun kestävyys on keskiössä.

VERTAILUKELPOISUUDEN JA luotettavuuden näkökulmasta yöpymiset ovat tällaisissa kaupunki- ja maavertailuissa kaikkein keskeisin mittari. Koska Helsinki periaatteessa kilpailee muiden kaupunkien kanssa juuri ulkomaisista matkailijoista, keskitytään tässä tarkastelussa nimenomaan ulkomaisten yöpymisten muutoksiin. Yöpymisvertailut eivät kerro suoraan

kestävyydestä, mutta tulkitsemalla niitä huolellisesti voidaan ainakin hieman avata taloudellisen ja sosiokulttuurisen kestävyden tilaa.

HELSINGIN VERTAAMINEN naapurimaiden pääkaupunkeihin on relevanttia myös siitä näkökulmasta, että monet matkailijat – erityisesti Aasiasta tulevat – matkustavat samalla matkallaan useaan kaupunkiin. Näin voidaan ajatella, että Helsinki, Tallinna, Tukholma, Kööpenhamina ja Oslo – miksipä ei myös Reykjavik ja Pietari – ovat lopulta yhtä ja samaa laajempaa kohdealuetta. Kaupungit siis yhtä aikaa kilpailevat matkailijoista ja toisaalta hyötyvät toinen toisistaan. Matkailu ei ole kilpailuasetelmasta huolimatta nollasummapelejä, koska samat matkustajat voivat kasvattaa matkailun määriä useassa kohteessa. Toisaalta yhteisen kysynnän mahdollisen romahtamisen seuraukset olisivat niin ikään kaikille yhteisiä.

HELSINGIN KOHDALLA näkemys siitä, että matkailun kehittämisessä mennään laatu edellä, on esitetty kaupungin korkeimman johdon suulla useita kertoja. Tavoitteen toteutumisen seuraaminen ei ole kuitenkaan helppoa, koska mittareilla – sellaisilla kuin yöpymistilastot – on tapana olla määrällisiä. Määrällisiä ovat myös kulutusta kuvaavat mittarit, jotka ovat

kaiken lisäksi luotettavuudessa selvästi esimerkiksi yöpymistilastojen kaltaisia volyymimittareita heikompia. Määrällisen kasvun etsiminen on toki luonnollista, koska matkailijoiden ”laadulla” kilpaileminen on hankalaa.

Tukholma vetää kotimaisia ja ulkomaisia matkailijoita, Kööpenhamina viehättää eniten ulkomaalaisia turisteja

Pohjolan kaupungeista Tukholma on kokonaisyöpymisissä mitattuna ylivoimainen ykkönen. Vuonna 2018 siellä rekisteröitiin lähes 10 miljoonaa yöpymistä. Kööpenhaminassa yöpymisiä oli lähes miljoona vähemmän. Oslossa yöpymisiä

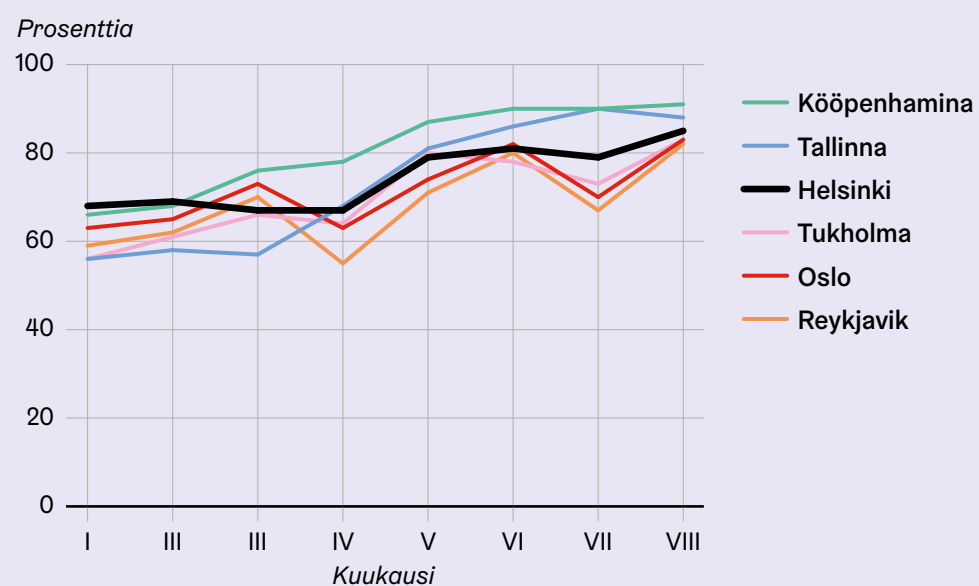
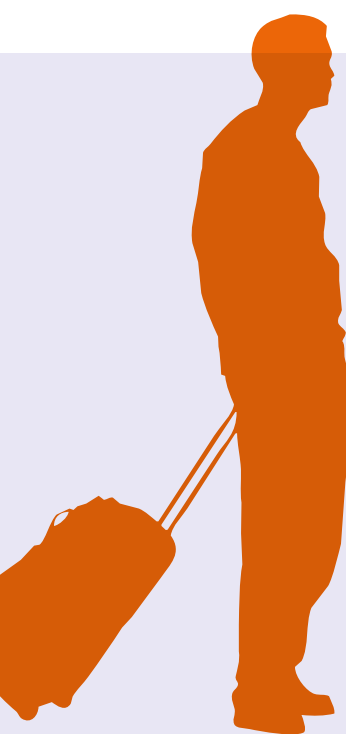
oli noin 5,2 miljoonaa ja Helsinki jäi 4,2 miljoonaan. Reykjavik, jossa matkailijoiden yöpymiset ovat yli kolminkertaistuneet tällä vuosikymmenellä, oli Helsingin kanssa liki tasoissa vuonna 2016, mutta on kasvun hiivuttua jäänyt selvästi jälkeen. Vuonna 2018 yöpymisiä oli Reykjavikissa noin 3,7 miljoonaa. Tallinassa yöpymisiä rekisteröitiin reilut kolme miljoonaa.

JOS KATSOTAAN pelkkiä ulkomaisten matkailijoiden yöpymisiä, kärjen järjestys hieman muuttuu. Kööpenhaminassa kaksi kolmesta yöpymisestä oli ulkomaalaisia, kun taas Tukholmassa niitä oli selvästi alle puolet. Ulkomaisissa yöpymisissä Kööpenhamina olikin vuonna

2018 selvästi vertailun kärjessä 5,8 miljoonalla yöpymisellä, mikä on yli miljoonaa enemmän kuin Tukholmassa. Reykjavikissa ulkomaisten yöpymisten osuus oli peräti 92 prosenttia, ja ulkomaisten yöpymisten kokonaismäärässä Islannin pääkaupunki ohitti Helsingin niin ikään yli miljoonalla yöpymisellä. Myös Tallinna ohitti Helsingin, mistä on toki pitkälti kiittäminen suomalaisia matkailijoita.

Matkailun kasvua kapasiteetista vai vaihtoehtoista majoitusmuodoista?

Kuvioissa 1 ja 2 esitetään yöpymistilastoja Helsingissä ja naapurimaiden pääkaupungeissa. Näiden kuvioiden sanomaa voidaan pohtia monelta kantilta.

Lähde: Benchmarking Alliance.

KUVIO 3.

Hotellien käyttöasteet Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja Tallinassa tammi–elokuussa 2019.

*Jos katsotaan pelkkiä **ulkomaisten matkailijoiden yöpymisiä**, kärjen järjestys muuttuu. Kööpenhaminassa kaksi kolmesta yöpymisestä oli **ulkomaalaisia**, Tukholmassa selvästi alle puolet.*

Työ- ja elinkeinoministeriön kanslia-päälikkö Jari Gustafsson (2019) kirjoitti syyskuun alussa Kauppalehden kolumnin, jossa hän provosoiden heitti, että pääkaupunkiseudulle pitäisi saada kolme miljoonaa majoittujaa lisää, jos haluaisimme olla pohjoisen matkailun ykköskohde. Ottamatta liikaa kantaa kolumnissa esitettiin lukuihin, Helsingissä ei varmasti olla realistisesti pyrkimässä Kööpenhaminan tai Tukholman absoluuttisiin lukemiin. Pikemminkin on puhuttu samanlaisesta kasvusta.

TARKKAAN KATSOMALLA kuvioissa näkyy Helsingin vuoden 2017 tasohyppäys ja kasvu, joka oli hetkellisesti vertailukaupunkien nopeinta. Vuosi 2017 oli kuitenkin poikkeus, vaikka kuluva vuosi etenee, kuten aiemmin mainittiin, ennätyslukemissa. Vuoden 2017 kasvulukuihin ei päästä – eikä tulla jatkossakaan pääsemään – ilman merkittävää majoituskapasiteetin lisäystä. Toki Airbnb ja vastaavat lyhytaikaisia vuokra-asuntoja välittävät toimijat ovat helpottaneet matkailijoita löytämään majoitusta hotellien ollessa täynnä, mutta nämä eivät ole mukana tilastoinneissa.

ILMIÖ NÄKYY Helsinkiä enemmän esimerkiksi Kööpenhaminassa, missä Airbnb:n kautta vuokrattavia kohteita on moninkertainen määrä Helsinkiin verrattuna. Erityisesti Kööpenhaminassa kasvun rajat ovat tulossa vastaan, ellei sitten kysyntää saada suunnattua hiljaisempiin ajankohtiin. Kesällä vapaita hotellihuoneita on ollut vain nimeksi. Helsingissä tilanne on ollut matkailijoiden näkökulmasta hieman parempi, mutta meilläkin täyden kapasiteetin öitä alkaa olla huomattavan paljon. Benchmarking Alliancen tilastojen mukaan päättyneenä

kesänä kesäkuusta elokuuhun Helsingin majoitusliikkeissä oli kuusitoista yli 90 prosentin käyttöasteen öitä. Yli 80 prosentin öitä oli reilusti yli puolet. Vertailukohdaksi voidaan ottaa Kööpenhamina, missä siis kapasiteetti ei ole kovin paljon Helsinkiä suurempi. Kööpenhaminassa yli 80 prosentin käyttöasteen öitä oli yli yhdeksän kymmenestä ja yli 90 prosentin käyttöasteen öitäkin 60 prosenttia.

SAMASTA LÄHTEESTÄ käy ilmi, että Helsingissä oli kesällä keskimäärin hieman alle 300 000 huonetta markkinoilla (kun lasketaan yhdeltä kuukaudelta kaikki öyt yhteen). Tämä luku kerrottuna keskimääräisellä majoittujamäärällä per huone muodostaa teoreettisen maksimin yöpymisille. Jos jokaisessa huoneessa asuu kaksi ihmistä kuukauden jokaisena yönä, voidaan siis enimmillään päästä vajaaseen 600 000 yöpymiseen. Heinäkuussa 2019 rekisteröityjä yöpymisiä oli noin 520 000.

HELSINGIN KANSAINVÄLISTEN yöpymisten kasvu on tällä pian päättyvällä vuosikymmenellä jäänyt selvästi Kööpenhaminan ja Tukholman varjoon, Reykjavikista puhumattakaan. Tämä siitähän huolimatta, että Helsinki on puhtaana matemaattisesti kasvun näkökulmasta isosiskojaan paremmassa asemassa alemmasta lähtötalanteesta johtuen. Tilanne lyhytaikaisen vuokrauksen tilastointien kanssa on samanlainen kaikissa maissa, joten rekisteröidyt yöpymiset kertovat varsin hyvin näiden kaupunkien välisistä voimasuhteista.

KÖÖPENHAMINASSA ULKOMAISET yöpymiset ovat kasvaneet vuodesta 2010 vuoteen 2018 peräti 75 prosenttia ja Tukholmassakin 59 prosenttia. Reykjavik

omana erityistapauksenaan paistattelee – hyvässä ja pahassa – yli 2,5-kertaisessa kasvussa, joka tosin on nyt taittumasaa. Helsingissä ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset kasvoivat samassa ajassa reilun kolmanneksen ja vuosikymmenen mahtuu muutama nollakasvun tai jopa negatiivisen kasvun vuosi.

KÖÖPENHAMINA KULKEE pohjoismaisessa vertailussa täysin omassa sarjassaan, kun vertaillaan ulkomaisia yöpymisiä. Tukholmassa kokonaisyöpymisiä on enemmän, mikä johtuu suuresta kotimaisten yöpymisten määrästä. Kotimaisten yöpymisten osuus on Tukholmassa selvästi yli puolet kaikista yöpymisistä, kun Kööpenhaminassa osuus on noin kolmanneksen. Helsingissä tähän osuus on noin 45 prosenttia.

KOTIMAISTEN YÖPYMISTEN suuri määrä täyttää hotelleja myös Tukholmassa, mutta käyttöasteissa Kööpenhamina on silti selvästi vertailun kärjessä. Tässä heijastuu Tukholman valtava, Kööpenhaminaan verrattuna lähes kolminkertainen hotellikapasiteetti. Ero on vielä suurempi verrattuna Helsinkiin, jonka hotellikapasiteetti ei kuitenkaan ole merkittävästi Kööpenhaminaa pienempi.

LUKUJEN VALOSSA näyttää siis selvältä, että mikäli matkailua halutaan kasvattaa, käytännössä kaikissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa tarvitaan lisää kapasiteettia – tai vaihtoehtoisesti konkreettisia toimia matkailun lisäämiseksi kesän ulkopuolella. Kööpenhaminassa ollaan jo hyvin lähellä sitä tasoa, mihin olemassa olevalla kapasiteetilla voi päästä.

Matkailun kysyntä vähiten keskittynyttä Tukholmassa ja Helsingissä, eniten Reykjavikissa

Kuten aiemmin todettiin, laadun mittaaminen on vaikeaa ja pelkästään kulutukseen tuijottaminen tarjoaa liian kapeakatseisen näkemyksen siitä, mihin matkailussa pitäisi keskittyä ja mihin suuntaan sitä tulisi kehittää. Jos haluaisimme Helsinkiin eniten kuluttavia matkailijajaksiloita, keskittäisimme kaikki panokset Yhdysvaltoihin ja Kiinaan. Äärimmilleen vietynä palvelurakennetta muokattaisiin tai se muokkaantuisi näille kohderyhmille, ja hintataso kohoaisi eniten kuluttavien maksukyvyn mukaan. Tämä ei tietenkään olisi paikallisten, saati sitten muiden matkailijaryhmien edun mukaista.

TÄLLÄISTÄ KEHITYSTÄ on ollut jossain määrin havaittavissa Reykjavikissa ja Tallinnassa, missä matkailun kysyntä on tässä vertailussa mukana olevista kaupungeista kaikkein eniten keskittynyttä. Vuonna 2017 Reykjavikin yöpymisistä 30 prosenttia tuli Yhdysvalloista ja 22 prosenttia Britannian. Viime vuonna Yhdysvaltojen osuus nousi 33 prosenttiin ja brittien laski 20 prosenttiin. Edelleen selvästi yli puolet kaikista yöpymisistä muodostui siis kahden lähtömaan kysynnästä. Viisi kärkimaata muodostavat 69 prosenttia kaikista ulkomaisista yöpymisistä ja kymmenen kärki 81 prosenttia.

TALLINNAN KOHDALLA yksi maa on ylitse muiden. Suomalaisen yöpymisten osuus Tallinnan yöpymisistä vuonna 2017 oli peräti 37 prosenttia. Venäläisten osuus oli selvästi pienempi, 10 prosenttia. Tallinnassa viisi merkittävintä lähtömaata muodostavat 62 prosenttia ulkomaisista yöpymisistä ja kymmenen kärki 76 prosenttia. Nämä luvut ovat siis näin korkeita lähinnä suomalaisten Viron-matkailun takia.

KAIKKI TALLINNASSA käyneet havaitsevat helposti, mihin jonkin tietyn markkinan ylivalta johtaa. Suuri osa tiettyjen alueiden palvelutarjonnasta on selvästi suomalaisille suunnattua, ja tietenkin myös hintataso on muotoutunut vastaamaan tärkeimmän matkailijaryhmän maksukykyä. Kun tätä kehityskulkua viedään tarpeeksi pitkälle, paikallisten ja matkaili-

joiden maailmat eriytyvät, ja eriytymistä voi alkaa tapahtua myös eri matkailijaryhmien kesken.

NIIN IKÄÄN toisessa esimerkkitapauksessamme Reykjavikissa tämä kehityskulku on erittäin selvästi havaittavissa. Hyvänä esimerkkinä yksi saaren kuuluisimmista nähtävyyksistä lähellä lentokenttää sijaitseva Blue Lagoon. Paikalliset käyvät kylpemässä omissa paikoissaan ja matkailijat omiensa, kuten Blue Lagoonissa, minne nykyisin pitää jo ostaa lippu etukäteen tietyille kellonajalle. Vielä muutama vuosi sitten vierailu Blue Lagoonissa maksoi noin 30 euroa. Nyt hinta lähentelee 90 euroa ja tämä hinnan nousu ei johdu kurssivaihteluista vaan selvästikin siitä, että maksavia matkailijoita on koko ajan riittänyt. Luonnollisesti samalla myös muut kulut kasvavat ja korkeita palkkoja ei enää ole varaa maksaa, mikäli kysyntä jostain syystä romahtaa.

TILASTOLLISEN KOKONAISKUVAN näkökulmasta Helsingin tilanne on varsin hyvä. Silti esimerkiksi kiinalaisten matkailijoiden vaikutus näkyy jo katukuvassa, vaikkapa meripihkakauppojen yleistymisenä Töölössä. Helsingin kilpailijakaupungeista ainoastaan Tukholmassa lähtömaiden osuuksia kuvaavien ”kestävyyssmittareiden” arvot olivat Helsinkiä paremmalla tasolla. Viime vuonna top 5-maiden osuus Tukholman kaikista ulkomaisista yöpymisistä oli todella alhainen, 33 prosenttia ja top 10-maiden osuus 47 prosenttia. Tukholman yöpymisissä Yhdysvallat, Saksa ja Iso-Britannia muodostavat hyvin selvän kolmen kärjen, ja näistä maista tulee noin neljännes kaikista Tukholmassa yöpyvistä ulkomaisista matkailijoista.

HELSINGIN TAPAA kiinalaisten yöpymisten määrä on kasvanut myös Tukholmassa. Vuonna 2017 kasvua havaittiin 19 prosenttia vuoteen 2016 verrattuna ja viime vuonna kasvu oli edelleen noin kahdeksan prosenttia. Vielä vuonna 2017 Helsingissä oli Tukholmaa enemmän kiinalaisten matkailijoiden yöpymisiä, mutta viime vuonna tilanne kääntyi ympäri kiinalaisten yöpymisten määrän vähennyttyä Helsingissä.

KÖÖPENHAMINASSA VIISI maata erottuu selvästi muista ja niiden osuus oli vuon-

na 2018 noin puolet, 51 prosenttia kaikista ulkomaisista yöpymisistä. Kärjessä olivat Yhdysvallat ja Iso-Britannia ja seuraavina Ruotsi, Saksa ja Norja. Kymmenen kärkimaata muodostivat 69 prosenttia ulkomaisista yöpymisistä. Kiinalaiset eivät yltäneet Kööpenhaminassa aivan kymmenen kärkeen, joskin kiinalaisten yöpymiset näyttävät olevan nyt kasvussa myös Kööpenhaminassa. Viime vuonna Kööpenhamina ohitti sekä Helsingin että Tukholman niin kiinalaisten matkailijoiden kokonaisyöpymisissä kuin yöpymisten kasvussakin.

OSLOSSA KIINALAISTEN yöpymisten kasvu oli viime vuonna verkkaisempaa aiempien vuosien nopean kasvun jälkeen. Viisi kärkimaata Oslossa vuonna 2017 olivat Yhdysvallat, Saksa, Ruotsi, Iso-Britannia ja Espanja. Neljä ensimmäistä erottuvat hyvin selvästi muista ja viiden kärki kattoi puolet kaikista ulkomaisista yöpymisistä. Kun mukaan otetaan viisi seuraavaa maata, osuus nousee 69 prosenttiin.

Pohjoismaiden pääkaupunkien erilaisuus

Tämä pelkästään muutama tilastolliseen mittariin pohjautuva vertailu osoittaa sen, miten erilaisia Pohjoismaiden pääkaupungit ovat keskenään. Kysynnän näkökulmasta joka maalla on omat erityispiirteensä. Tallinnan tilanne heijastaa Suomen kysyntää ja hiljalleen kasvavaa kiinnostusta myös muualta. Tukholma on kapasiteetin näkökulmasta ylivoimainen ja vertailukaupungeista eniten kotimaan matkailijoita kiinnostava. Kööpenhamina on tilastoilla mitattuna Pohjolan kansainvälisesti kiinnostavin kaupunki, ja sieltä on kaikkein vaikeinta löytää sesonkiaikaan hotellihuonetta. Oslo on kenties hienoinen altavastaja, mutta sillä on hurja potentiaali. Kenties Norjan hintataso estää kysyntää räjähtämästä. Reykjavik taas on oma erityistapauksensa ja eräänlainen matkailun vaikutusten laboratorio.

ENTÄ HELSINKI? Helsinki vertautuu kenties parhaiten Osloon. Se ei erotu suuresti yhdessäkään tilastollisessa vertailussa vaan on jonkinlainen taustatarkkailija, joskin tuki kysyntä Venäjältä erottaa Helsingin muista kaupungeista. Helsinki on myös verrokkikaupunkien

”

Tallinnan tilanne

heijastaa Suomen kysyntää

ja hiljalleen kasvavaa

kiinnostusta myös muualta.

Tukholma on kapasiteetin

näkökulmasta ylivoimainen

ja vertailukaupungeista

eniten kotimaan matkailijoita

kiinnostava.

rinnalla selkeimmin portti Aasiasta Eurooppaan. Helsinki-Vantaan lentokentän rooli vaihtokenttänä on koko ajan kasvussa. Myös naapureiden pääkaupungit siis hyötyvät Helsingin sijainnista. Tämä asema ei kuitenkaan ole kiveen hakattu, kuten ei mikään matkailussa.

TARKKAILIJAN ASEMA on kestävyuden näkökulmasta hyvä asia, koska muista kaupungeista tutut negatiiviset kehityskulut voisivat yhtä hyvin tapahtua myös meillä. Matkailun kysynnän vaihteluita on vaikea ennustaa, ja juuri siksi varautuminen ja esimerkkien etsiminen muualta on erittäin tärkeää.

JOS KOHTA kaupungit ovat erilaisia, tämän artikkelin vertailu osoittaa myös yhtäläisyyksiä. Yhdysvalloista ja Aasiasta tuleva kysyntä on meille kaikille yhteistä samoin kuin kapasiteetin pian vastaan tulevat rajat. Vaikka matkailun kestävydestä ja liiallisesta matkailusta puhutaan paljon, ei kasvun rajoista ole kuitenkaan liikaa keskusteltu. Koska uhat ovat yhteisiä, kaupunkien olisi varmastikin tarpeen käydä myös tätä keskustelua yhdessä. ■

PEKKA MUSTONEN toimii erikoistutkijana Helsingin kaupunginkanslian elinkeino-osastolla.

Lähteet:

Austrian National Tourist Office. TourMIS database. <http://www.tourmis.info>

Benchmarking Alliance. <http://www.benchmarkingalliance.com>

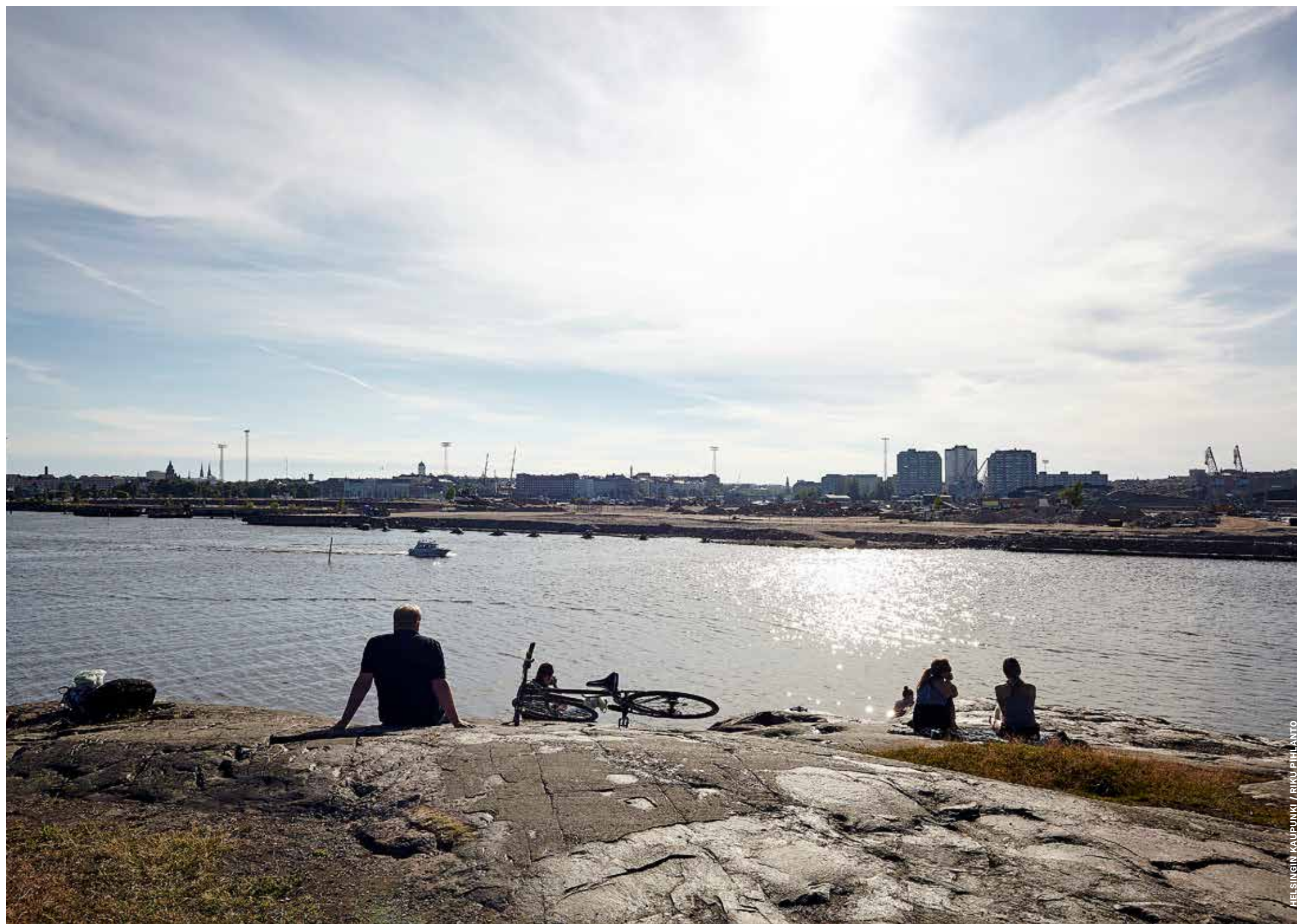
Business Finland. Tilastopalvelu Rudolf. <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland>

Gustafsson, J. "Suomi on matkailun kehitysmaa". Kolumni, 9.9.2019. Kauppalehti.fi. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/suomi-on-matkailun-kehitysmaa/cd8d3c33-39b2-4204-9f06-9e4e8f2e4d78>. Luettu 10.10.2019.

Tilastokeskus. Majoitustilasto. <http://www.stat.fi/til/matk/>

Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy. Visiittori.fi-tilastotietokanta. <http://www.visiittori.fi>

● JUKKA HIRVONEN

Väestöryhmien asumisen voimakas alueellinen eriytyminen eli segregatio nähdään yleisesti ongelmallisena piirteenä kaupungin tasapainoisen kehityksen kannalta. Yksi segregatian aspekti on etninen eriytyminen, johon tämä artikkeli keskittyy. Artikkelissa selvitetään, kuinka eriytyneesti kantaväestöstä vieraskielinen tai ulkomaalaistaustainen väestö asuu yhtäältä Helsingissä ja toisaalta muissa kaupungeissa. Painopiste on kotimaisessa vertailussa, mutta mukana on myös pohjoismaista vertailua. Keskeinen tulos on, että asumisen etninen eriytyminen on Helsingissä keskitasoa verrattuna muihin Suomen suuriin kaupunkeihin ja matalahkoa verrattuna esimerkiksi Ruotsin kaupunkeihin.

Johdanto

Asuinalueiden erilaistuminen eri mittareilla tarkasteltuna on suurkaupungeille ominainen piirre, joka ei kaikissa tapauksissa tuota eriarvoistumisen riskiä. Asuinalueiden voimakasta segregatiota pidetään kuitenkin yleisesti kielteisenä ilmiönä. Helsingin kaupunkistrategiassa segregatian torjuminen on nostettu yhdeksi keskeisistä tavoitteista. Segregatio on moniulotteinen ilmiö: puhutaan etnisestä, sosioekonomisesta ja demografisesta segregatiosta. Maahanmuuttajaväestön nopea kasvu on nostanut etenkin etnisen segregatian kehityksen seuraamisen tärkeäksi.

KUN VÄESTÖN etnistä koostumusta tilastoidaan, on tarjolla useita vaihtoehtoisia taustatietoja, joilla on kullakin omat etunsa ja puutteensa. Yksi niistä on äi-

dinkieli ja toinen ulkomaalaistausta. Helsingissä asui vuoden 2019 alussa noin 102 000 vieraskielistä. Heistä 96 % on ulkomaalaistaustaisia¹. Tähän artikkeliin tarvittavat vertailutiedot Suomen kaupungeista oli saatavissa vain äidinkieli-ryhmistä ja siksi tässä käytetään etupäässä äidinkielitietoa. Vertailussa pohjoismaisiin kaupunkeihin käytetään myös ulkomaalaistaustatietoa.

1) Ulkomaalaistaustaisia Helsingissä runsaat 103 000. Heihin lasketaan ulkomailla syntyneiden ohella ne Suomessa syntyneet, joiden vanhemmista kumpikaan ei ole syntynyt Suomessa. Äidinkieli- ja taustamaatietojen luotettavuudesta ja ongelmista ks. Saukkonen 2016 ja 2019.

PAIKKAKUNTA	VIERASKIELISIÄ 1.1.2019		KASVU VUODESTA 2014	
	Henkeä	Prosenttia väestöstä	Henkeä	Prosenttia
HELSINKI	101 825	15,7 %	23 356	30 %
ESPOO	48 085	17,0 %	16 136	51 %
VANTAA	43 129	18,9 %	15 614	57 %
TURKU	21 894	11,4 %	5 190	31 %
TAMPERE	18 030	7,7 %	4 195	30 %
OULU	8 496	4,2 %	2 520	42 %
LAHTI	8 313	6,9 %	2 144	35 %
JYVÄSKYLÄ	7 124	5,0 %	1 741	32 %
KUOPIO	4 685	3,9 %	1 330	40 %

TAULUKKO 1.

Vieraskielinen väestö 2019 ja sen kasvu 2014–2019 yhdeksässä kaupungissa. Lähde: Tilastokeskus 2019

ARTIKKELISSA OTETAAN ensin tarkasteluun Helsingin lisäksi Suomen kahdeksan seuraavaksi isointa kaupunkia ja tutkitaan asumisen eriytymistä ja sen muutosta viiden vuoden aikavälillä: kuinka paljon vieraskielinen väestö kaupungeissa on kasvanut, kuinka eriytyneesti kotimaankielisistä vieraskieliset asuvat ja kuinka segregaatioaste on muuttunut. Asuuko kasvanut joukko vieraskielisiä entistä keskittyneemmin ja eriytyneemmin vai asuvatko he päinvastoin aiempaa tasaisemmin ja hajautuneemmin? Viiden kaupungin osalta tarkastelua oli mahdollista syventää yksittäisten äidinkieliyhymien tasolle. Lisäksi vertaillaan Helsingin segregaatioastetta neljään kaupunkiin muissa Pohjoismaissa.

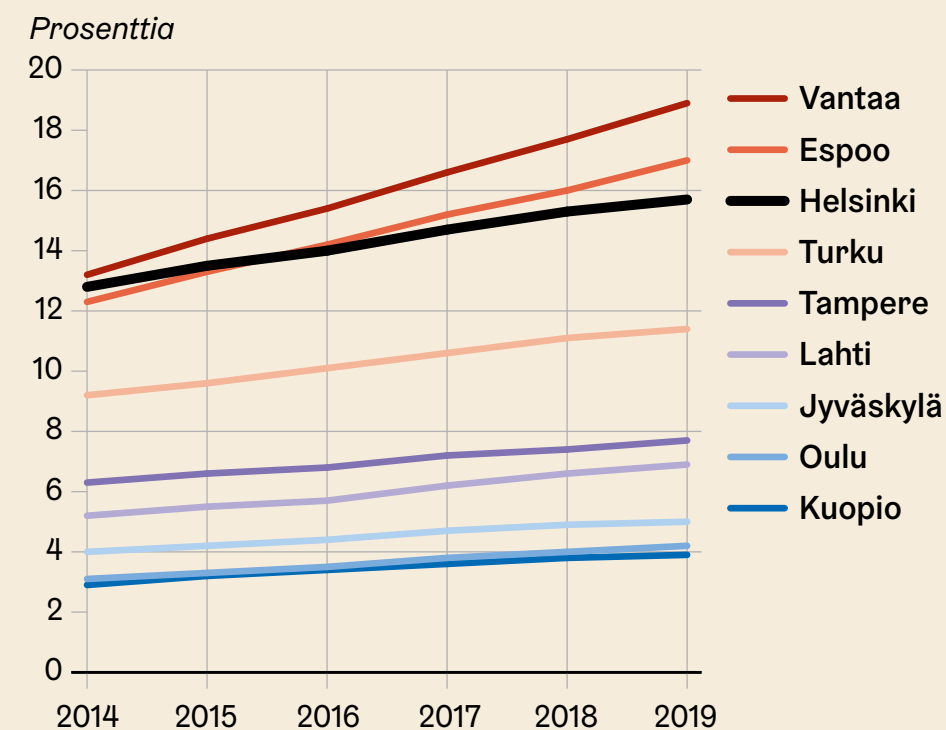
Vieraskielinen väestö kasvanut eniten pääkaupunkiseudulla

Vieraskielinen väestö keskittyy Suomessa selvästi isoihin kaupunkeihin. Vuoden 2019 alussa Helsingissä asui lähes 102 000 vieraskielistä. Seuraavaksi eniten vieraskielisiä asui Espoossa (noin 48 000), Vantaalla

(noin 42 000), Turussa (noin 22 000) ja Tampereella (noin 18 000). (Taulukko 1)

PÄÄKAUPUNKISEUDULLA ASUU eniten vieraskielisiä paitasi määrällisesti myös suhteellisesti. Heidän osuutensa koko väestöstä vuoden 2019 alussa oli Helsingissä 16 %, Vantaalla 19 % ja Espoossa 17 %. Muista kaupungeista osuus oli suurin Turussa, runsaat 11 %. Tampereella osuus oli vajaat 8 %, Lahdessa 7 %, Jyväskylässä 5 % sekä Oulussa ja Kuopiossa vain noin 4 %.

KAIKISSA YHDEKSÄSSÄ kaupungissa vieraskielisten määrä on kasvanut selvästi viiden vuoden takaisesta (Kuvio 1). Kasvua on ollut absoluuttisin luvuin eniten Helsingissä (yli 23 000 henkeä) sekä seuraavaksi eniten Espoossa (noin 16 000 henkeä) ja Vantaalla (lähes 16 000 henkeä). Turussa kasvua on ollut runsaat 5 000 ja Tampereella runsaat 4 000 henkeä. Suhteellinen kasvu on ollut voimakkainta Vantaalla ja Espoossa, joissa määrä on kasvanut yli 50 %. Kaikissa kaupungeissa määrä on kasvanut vähintään 30 % eli varsin selvästi.

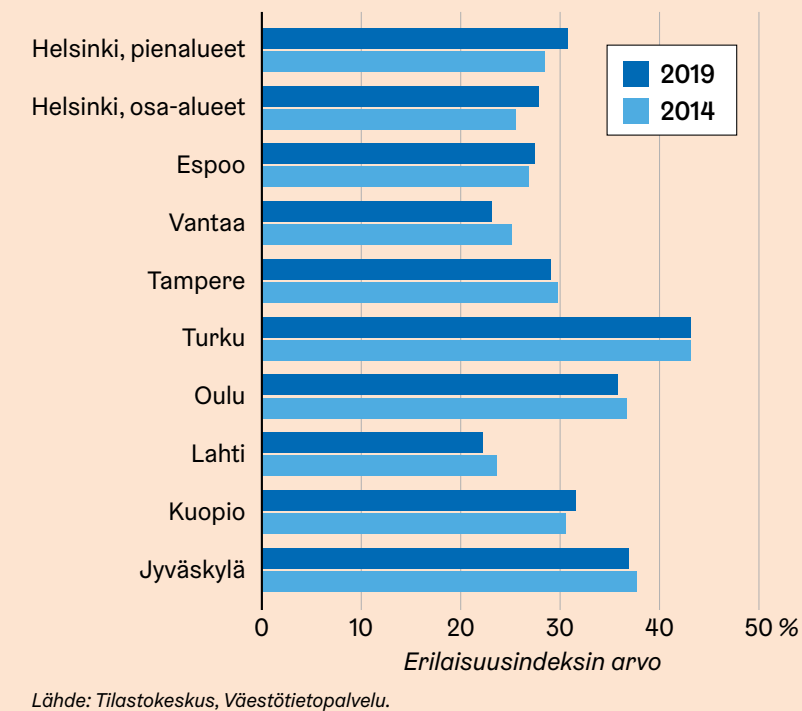
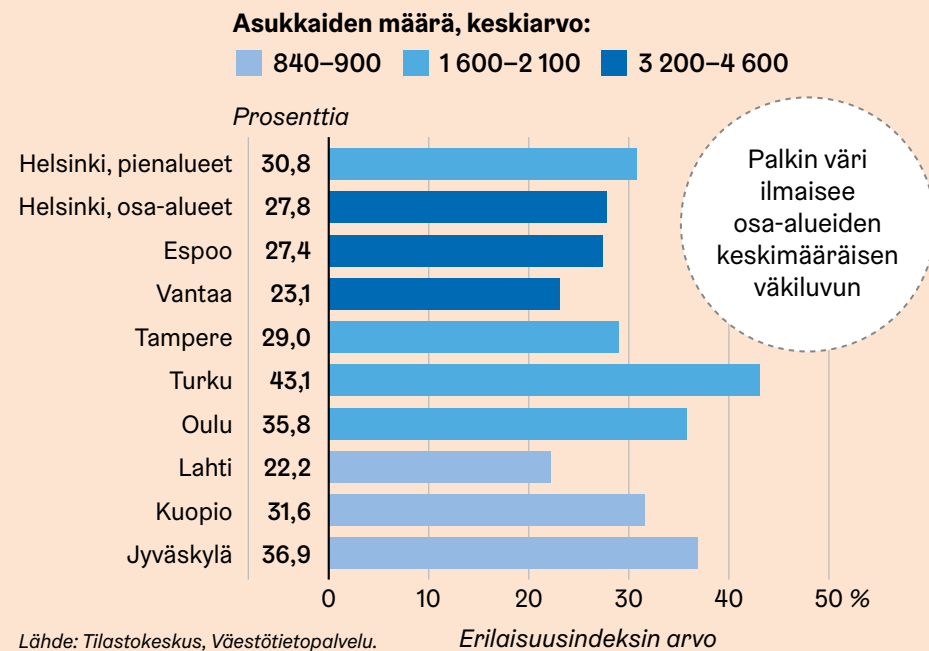
Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 1.

Vieraskielisten osuus väestöstä yhdeksässä kaupungissa 2014–2019.

Segregaation aste on Helsingissä Suomen suurten kaupunkien keskitasoa. Pohjoismaisessa vertailussa segregaatiota on Ruotsin suurkaupungeissa selvästi enemmän kuin meillä.

KUVIO 2.

Vieraskielisten asumisen eriytyminen kotimaankielisistä yhdeksässä suurimmassa kaupungissa 2019.

Segregaation aste Helsingissä maan keskitasoa

Entä millä tasolla etninen segregaatio eri kaupungeissa on, ja mitä sille on viiden vuoden aikana tapahtunut? Segregaation asteen vertailuun kaupunkien välillä sekä sen muutoksen analyysiin sopii parhaiten erilaisuusindeksi (*dissimilarity index*). Se on tunnusluku, joka lasketaan osa-alueittaisista väestötiedoista kahden väestöryhmän välille ja joka voi vaihdella välillä 0–100 % (laskukaava ks. Vilkkama 2011, 77). Mitä korkeampi on indeksin arvo, sen voimakkaampi eriytyminen. Indeksien arvo ilmaisee, kuinka suuren osan yhdestä ryhmästä tulisi asua muualla kuin nyt asuu, jotta jakauma olisi sama kuin toisella ryhmällä. Erilaisuusindeksillä on se hyödyllinen ominaisuus, että sen arvo ei riipu ryhmän koosta. Siten sen avulla voi vertailla aivan eri suuruisien ryhmien eriytymisen astetta.

SEURAAVASSA ERILAISSUUSINDEKSIN arvoja on laskettu vieraskielisten ja kotimaankielisten (suomi, ruotsi, saame) välillä. Vieraskielisten joukko on tietenkin erittäin heterogeeninen, mutta yhdeksän kaupungin vertailussa tutkitaan vain kaikkien vieraskielisten asumisen eriytymistä kotimaankielisistä. Erilaisuusindeksin arvoon vaikuttaa se, millaisen alueen tiedoista se lasketaan. Karkeampi osa-aluejako tuottaa yleensä alemman indeksin arvon kuin hienojakoisempi.

2) Tämä tarkastelu on tehty vuoden 2014 kuntarajojen pohjalta. Kuopioon 2015 ja Lahteen 2016 liitetyjä kuntia ei ole otettu mukaan laskettaessa vuoden 2019 indeksin arvoja.

Siksi käytettäessä indeksiä vertailuun on syytä huomioida kaupunkien väliset erot tilastollisissa aluejaoissa.³ Kuviossa 2 saman väriset palkit edustavat saman kokoluokan osa-alueita ja ne ovat siten parhaiten vertailukelpoisia keskenään.

HELSINGISTÄ ERILAISSUUSINDEKSIN arvot laskettiin sekä pienettä osa-alueiden tiedoista. Osa-alueilla asuu keskimäärin noin 4 600 asukasta ja pienalueilla noin 1 800 asukasta, joten osa-alueet ovat keskimäärin noin 2,6 kertaa suurempia kuin pienalueet. Pienalueista laskettu indeksin arvo oli 31 % ja osa-alueista laskettu 28 % eli kolme prosenttiyksikköä alempi.

HELSINGISSÄ INDEKSIN arvo pienalueista (31 %) oli jokseenkin samaa tasoa kuin Tampereella (29 %). Oulussa segregaatio oli jonkin verran Helsinkiä jyrkempää (indeksi 36 %) ja Turussa huomattavasti jyrkempää (43 %).

VERRATTAESSA ESPOOSEN ja Vantaaseen käytetään Helsingin osa-alueista laskettua indeksiä. Espoossa (indeksin arvo 27 %) segregaatio oli samaa tasoa kuin Helsingissä (28 %). Sen sijaan Vantaalla indeksin arvo jäi 23 prosenttiin eli segregaatio oli siellä Helsinkiä lievempää.

3) Kaupungeissa on yleensä kaksi tai kolme osa-alueitasoa (pieni-, tilasto- ja suuralueet), mutta eri kaupunkien aluetasot eivät vastaa toisiaan. Helsingissä aluetasoa on neljä: pienalueet, osa-alueet, peruspiirit ja suurpiirit. Tähän tarkasteluun otettiin jokaisesta kaupungista sellainen aluetaso, joka mahdollisesti parhaan vertailun Helsinkiin.

KUVIO 3.

Vieraskielisten ja kotimaankielisten asumisen eriytyminen yhdeksässä kaupungissa 2014 ja 2019.

LAHDESSA, KUOPIOSSA ja Jyväskylässä osa-aluejaotus on Helsingin pienaluejako tiheämpi eli alueet ovat pienempiä, mikä nostaa hieman indeksin arvoa ja on otettava huomioon sen tulkinnassa. Lahti näyttäytyy selvimmin vähäisen segregaation kaupunkina, indeksin arvo oli vain 22 %. Kuopiossa segregaation taso (indeksi 32 %) oli Helsingin luokkaa. Jyväskylässä indeksi (37 %) sai selvästi korkeamman arvon kuin Helsingin pienalueista laskettu arvo (31 %). Vaikka huomioitaisiin tiheämpi osa-aluejaotus, ero on niin suuri, että voidaan päätellä segregaation olevan Jyväskylässä Helsinkiä jonkin verran jyrkempää.

UUSINTA TILANNETTA voidaan verrata viiden vuoden takaisin tuloksiin (Hirvonen & Puustinen 2016, 93). Muutos eriytymisen tasossa on ollut eri kaupungeissa eri suuntaista (Kuvio 3). Helsingissä eriytyminen on jonkin verran lisääntynyt: pieni- ja osa-alueista lasketut indeksin arvot ovat kasvaneet 2,3–2,4 prosenttiyksikköä. Vantaalla ja Lahdessa puolestaan eriytyminen on lieventynyt: Vantaalla indeksin arvo on laskenut 2,0 ja Lahdessa 1,3 prosenttiyksikköä. Kummassakin kaupungissa eriytyminen oli matalalla tasolla jo 2014, ja vuonna 2019 se on siis vähentynyt entisestään. Muissa kaupungeissa muutos on ollut vähäistä ja jää alle yhden prosenttiyksikön. Turun jyrkähkö segregaatio ei osoita lievenemisen merkkejä, vaan siellä indeksin arvo on pysynyt ennallaan. Kaikkiaan muutoksia segregaation tasossa voidaan pitää yllättävän pieninä ottaen huomioon vieraskielisen väestön huomattavan kasvun tällä

aikavälillä. Verrattaessa vielä aiempiin, vuoden 2004 tietoihin (Hirvonen & Puustinen 2016, 93) havaittiin, että jo tuolloin valitsivat suunnilleen samanlaiset kaupunkien väliset erot. Tulokset viittaavat siihen, että kaupunkien etnisessä eriytyemisessä on polkuriippuvuuden piirteitä.

Äidinkieliyryhmien välillä suuria eroja eriytyemisessä

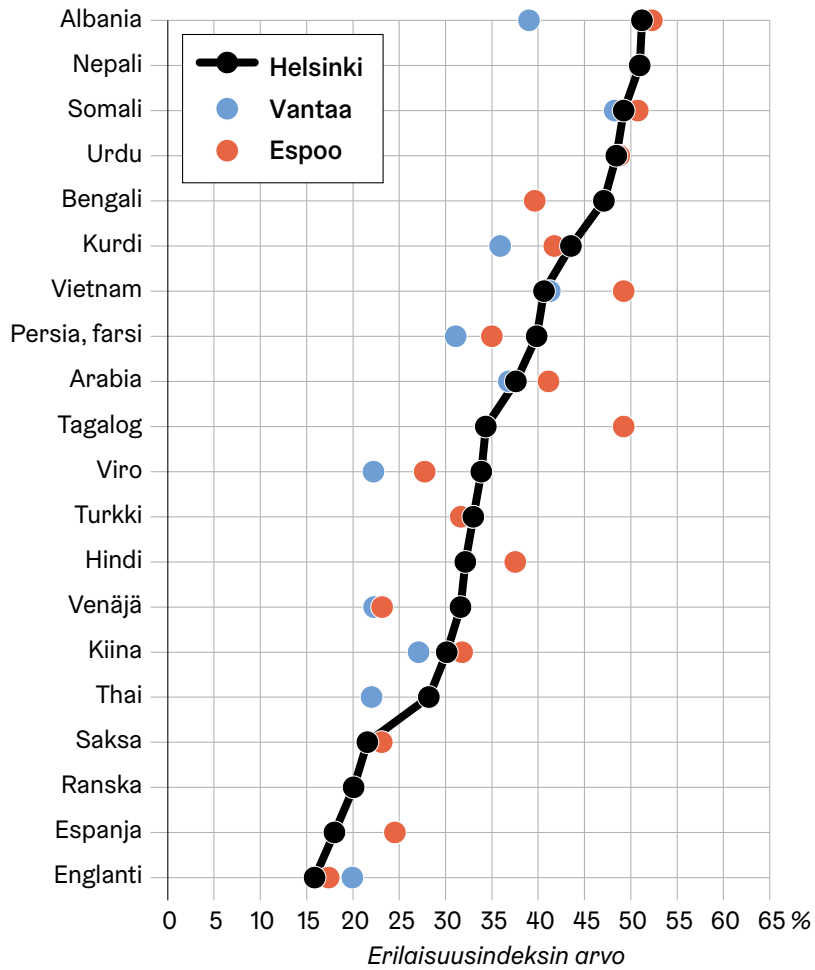
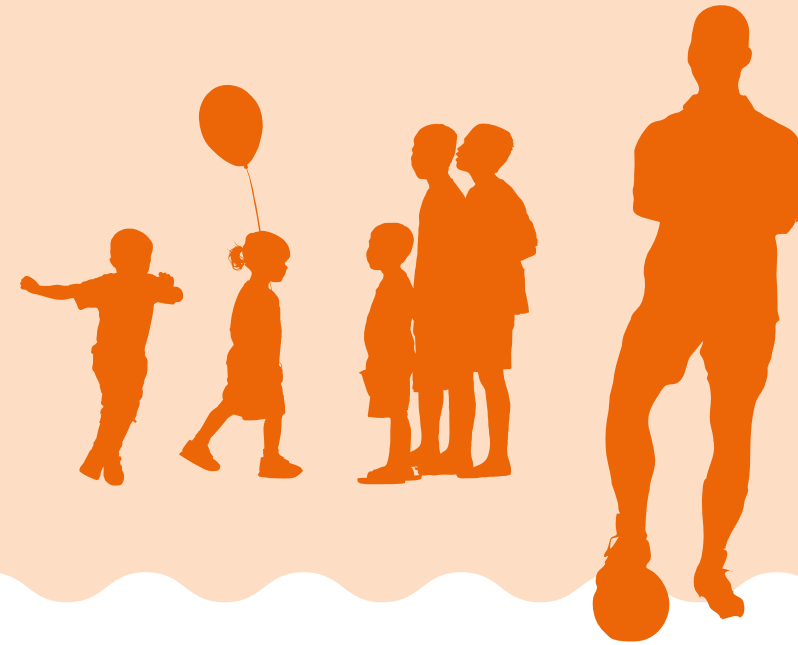
Erilaisuusindeksin arvoja voidaan laskea myös yksittäisille äidinkieliyryhmille. Tietyn kielen puhujia voitaisiin verrata joko kaikkiin muihin asukkaisiin tai sitten kotimaan kieliä puhuviin (joka likimäärin voidaan samaistaa ”kantäväestöön”). Tässä indeksin arvot on laskettu jälkimmäisellä tavalla. Jotkin äidinkieliyryhmät muodostavat melko selvärajaisia etnisiä ryhmiä (esimerkiksi somali, vietnam, viro). Vastakkaisia tapauksia ovat englanti ja ranska, joiden puhujat jakautuvat hyvin moneen lähtömaahan eivätkä muodosta missään mielessä etnistä ryhmää.

KUVIOSSA 4 on esitetty kahdenkymmenen suurimman äidinkieliyryhmän saamat erilaisuusindeksin arvot Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Pääkaupunkiseudulla jokaiseen näistä ryhmistä kuuluu yli 1 750 henkeä ja Helsingissä yli 700 henkeä. Kieliryhmät on järjestetty pystyakselille indeksin Helsingissä saaman arvon mukaan laskevaan järjestykseen. Helsingistä indeksin laskennan pohjaksi on otettu osa-alueitaso, koska se vastaa parhaiten Espoon ja Vantaan aluejaotusta.

Etninen eriytyminen on Vantaalla kokonaisuudessaan Helsinkiä vähäisempää, mutta tämä ero pätee kuitenkin vain osaan kieliryhmistä.

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki.

Aivan vähälukuisille ryhmille ei erilaisuusindeksin arvoa ole mielekästä laskea. Indeksien arvo on laskettu vain, jos kaupungissa asui vähintään 500 kyseisen kielen puhujaa. Siksi kaikille ryhmille ei indeksin arvoa Espoosta ja Vantaalta saatu.

ÄIDINKIELIRYHMILLÄ OLI varsin suuria eroja asumisen eriytyneen asteessa. Helsingissä selvimmin eriytyneitä kotimaankielisistä olivat albanian, nepalin, somalin, urdun ja bengalin puhujat, joilla indeksin arvo oli 50 prosentin tuntumassa. Kurdin, vietnamin, persian ja arabian puhujilla indeksi asettui välille 38–44 %. Englannin, espanjan, ranskan, saksan ja thain puhujien eriytyminen oli puolestaan vähäistä, indeksin arvo jäi alle 30 prosentin. Myöskään lukumääräisesti suuret venäjän, viron ja kiinan puhujien ryhmät eivät asu kantaväestöstä kovinkaan eriytyneesti: indeksin arvo asettui niillä mallilliselle 30–34 prosentin tasolle.

ESPOOSSA MUUTAMA kieliryhmä asui eriytyneemmin kuin Helsingissä, selvimmin vietnamin ja tagalogin puhujat. Jotkin ryhmät puolestaan asuivat vähemmän eriytyneesti kuin Helsingissä, kuten bengalin, venäjän ja viron puhujat. Useiden ryhmien kohdalla indeksin arvo oli Helsingissä ja Espoossa jokseenkin samalla tasolla. Näihin kuuluvat melko jyrkästi eriytyneet albanian, somalin, urdun ja kurdin puhujat. Vaikka siis segregaatiosyön yleistaso oli Espoossa ja Helsingissä sama,

yksittäisten ryhmien kohdalla tilanne saattoi vaihdella suuntaan tai toiseen.

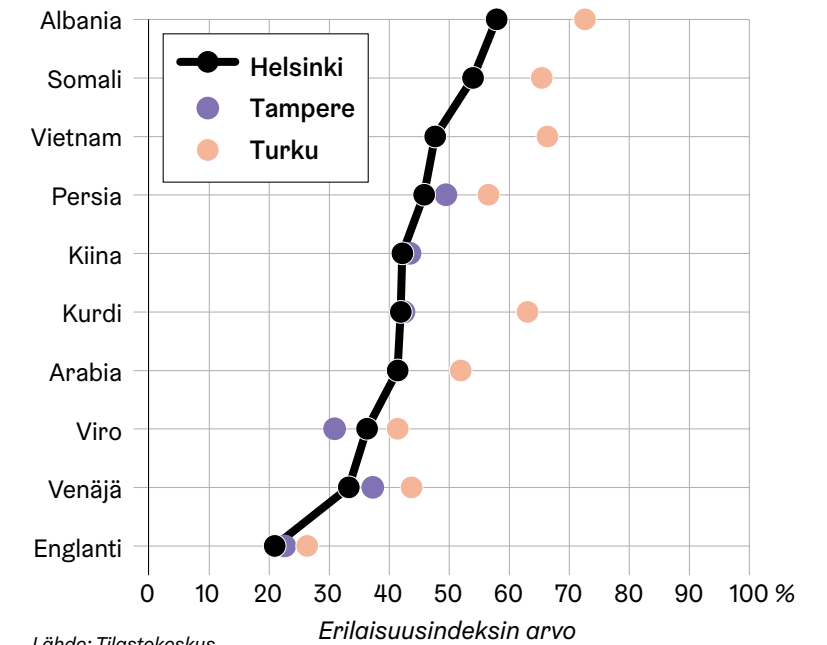
VANTAALLA USEAT kieliryhmät asuivat selvästi vähemmän eriytyneesti kuin Helsingissä. Tällaisia ovat albanian, kurdin, persian, viron ja venäjän puhujat. Toisissa ryhmissä indeksin arvo oli puolestaan samalla tasolla kuin Helsingissä (somalit, vietnam, arabia, turkki ja kiina). Yleiskuvana luvuissa heijastuu Vantaan Helsinkiä lievempi segregatio, mutta se pätee siis vain osaan (noin puoleen) kieliryhmistä, kun taas toisilla ryhmillä ei ollut sanottavaa eroa kaupunkien välillä.

HUOMIONARVAINEN TULOS oli, että kaksi suurinta vieraskielisten ryhmää – venäjä ja viro – asuivat sekä Vantaalla että Espoossa vähemmän eriytyneesti kotimaankielisistä kuin Helsingissä. Tosin Helsingissä näiden ryhmien eriytyminen ei ollut mitenkään jyrkkää.

KÄYTETTÄVISSÄ OLI myös äidinkieli-ryhmä koskevia aiempia tutkimustuloksia ja indeksin arvoja Tampereesta ja Turusta (Hirvonen & Puustinen 2016). Ne olivat vuodelta 2014, joten kuvioon 5 on otettu Helsingistä mahdollisimman vertailukelpoiset tiedot siten, että indeksi on laskettu samalta vuodelta 2014 pienalueista, jotka vastaavat parhaiten Turun ja Tampereen pienalueita.

TARKEMPI ÄIDINKIELIRYHMIEN analyysi vahvistaa edellä saadut tulokset: Tampereella ja Helsingissä etninen eriytyminen oli suunnilleen samalla tasolla mutta Turussa selvästi jyrkempää. Nämä tulokset säilyivät, vaikka kieliryhmä vakiointiin. Tampereelta lasketut indeksin ar-

vot olivat varsin lähellä Helsinkiä niissä kuudessa äidinkieli-ryhmässä, joissa lukumäärät riittivät tarkasteluun. Turussa varsinkin albanian (indeksi yli 70 %) sekä myös somalin, vietnamin ja kurdin puhujat (indeksit 63–66 %) asuvat varsin eriytyneesti. Myös persian ja arabi-

Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 4. Äidinkieli-ryhmien eriytyminen kotimaankielisistä Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla 2018.

KUVIO 5. Äidinkieli-ryhmien eriytyminen kotimaankielisistä Helsingissä, Turussa ja Tampereella 2014 (Hirvonen & Puustinen 2016, 95).

ankielisten indeksin arvo ylittää 50 %. Turussa vietnam- ja kurdinkielisten indeksin arvo on noin 20 prosenttiyksikköä Helsinkiä korkeampi, albaniankielisten 15 prosenttiyksikköä korkeampi sekä somalin, persian, arabian ja venäjän puhujien yli 10 prosenttiyksikköä korkeampi. Samansuuntaisten erojen on havaittu pätevän myös seutujen tasolla (Saikkonen ym. 2018): Turun seudulla maahanmuuttajat asuivat eriytyneemmin kuin Helsingin tai Tampereen seuduilla.

Helsingissä ja Oslolla segregatio vähäisempää kuin Ruotsin isoissa kaupungeissa

Vertailua tehtiin myös joihinkin Pohjoismaiden kaupunkeihin. Tällöin on syytä käyttää taustatietona ulkomaalaistaustaa äidinkielen sijasta, koska muiden Pohjoismaiden väestötilastot käyttävät sitä. Oslon, Tukholman, Göteborgin ja Malmön kaupungeista oli saatavissa osa-alueittaista tietoa ulkomaalaistaustaisten asumisesta. Näissä neljässä kaupungissa asuu tuntuvasti suurempi osuus ulkomaalaistaustaisia kuin Helsingissä. Kun Helsingissä osuus on uusimmassa tilastossa 16 %, Oslolla ja Tukholmassa se on 33 %, Göteborgissa 36 % sekä Malmössä jopa 46 % väestöstä.⁴

ERILAISUUSINDEKSIN ARVO maahanmuuttajataustaisten ja muiden Helsingissä asuvien välillä oli vuonna 2019 osa-alueista laskettuna 28,6 % ja pienalueista 31,6 %. Ulkomaalaistaustatiedolla päädytään siis lähes samaan lukemaan kuin vieras-

4) Näiden kaupunkien tilastoissa käytetyt osa-alueet vastaavat melko hyvin kooltaan Helsingin osa-alueita. Tukholmassa aluekoko on jonkin verran muita suurempi, keskimäärin noin 7 900 asukasta. Oslolla on lisäksi käytössä tiheämpi jaotus, joka puolestaan vastaa suunnilleen Helsingin pienalueita.

kielisyytiedolla (ero vain 0,8 prosenttiyksikköä). Se ei ole yllyttävää, koska näiden taustatietojen rajaamat ryhmät ovat hyvin pitkälle yhtenevät.

OSLON ULKOMAALAISTAUSTAISTEN asumisen eriytyminen oli jokseenkin samaa tasoa kuin Helsingissä (Kuvio 6). Sen sijaan Malmössä, Göteborgissa ja Tukholmassa segregatio oli jyrkempää: erilaisuusindeksi sai Malmössä ja Tukholmassa 7 prosenttiyksikköä korkeamman sekä Göteborgissa 13 prosenttiyksikköä korkeamman arvon kuin Helsingissä. Samansuuntaisia tuloksia Ruotsin kaupunkien voimakkaammasta segregatioista naapurimaihin verrattuna on saatu aiemminkin. Skifter Andersen ym. (2015) vertailivat Pohjoismaiden pääkaupunkiseutujen segregatiota. He havaitsivat, että ei-eurooppalaiset maahanmuuttajat asuivat Tukholman seudulla eriytyneemmin kuin muilla pääkaupunkiseuduilla.

Yhteenveto

Artikkelissa vertailtiin asumisen etnisen eriytymisen astetta Helsingissä muihin Suomen isoihin kaupunkeihin sekä joihinkin Pohjoismaiden kaupunkeihin erilaisuusindeksin avulla. Näin voitiin vertailla myös kaupunkeja, jossa vieraskielisten tai ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä oli hyvinkin erisuuruinen.

ETNISTÄ SEGREGAATIOTA voidaan tilastoista tutkia joko vieraskielisyys- tai ulkomaalaistaustatiedon pohjalta. Tässä artikkelissa käytettiin vuoroin molempia, riippuen siitä kummalla saavutettiin paras Helsingin vertailtavuus muihin kaupunkeihin. Tulosten tulkintaan ei käytännössä vaikuttanut, kumpaa näistä tiedoista käytettiin, koska Helsingissä erilaisuusindek-

si sai lähes saman arvon molemmista tiedoista laskettuna.

SUOMEN KAUPUNKIEN etnisen eriytymisen asteessa osoittautui olevan huomattavia eroja. Helsingissä eriytymisen aste oli kotimaisittain keskitasoa, samaa luokkaa Espoon ja Tampereen kanssa, kun taas Vantaalla ja Lahdessa eriytyminen oli lievempää sekä varsinkin Turussa jyrkempää. Turun jyrkkä segregatio Helsinkiin verrattuna säilyi silloinkin, kun tarkasteltiin erikseen yksittäisten äidinkielen puhujia. Helsingin ja Oslon etnisen segregatian aste oli keskenään samaa luokkaa, mutta Tukholman, Göteborgin ja Malmön segregatio oli niitä jyrkempää.

ERILAISUUSINDEKSIÄ ON käytetty paljonkin kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa, mutta Helsingin tiedoille täysin vertailukelpoisia lukuja on sieltä vaikea löytää, koska osa-aluejaotukset, väestöryhmien rajaukset ym. ovat harvoin riittävän samanlaiset. On kuitenkin selvää, että Helsingin etninen eriytyminen on lievä verrattuna esimerkiksi moniin Yhdysvaltojen ja Englannin isoihin kaupunkeihin. Indeksien arvo on monissa amerikkalaisissa suurkaupungeissa afroamerikkalaisen ja valkoisen väestön välillä 80 prosentin luokkaa (Logan & Stults 2011). Britannian kaupungeissa etenkin suuret Pakistanista ja Bangladeshista kotoisin olevat väestöryhmät asuvat varsin eriytyneesti (indeksi yleensä yli 60 %). Alankomaiden kaupungit sen sijaan ovat Helsingin tapaan esimerkkejä maltillisesta segregatiosta; niissä suurimpien siirtolaisryhmien indeksin arvo asettuu 30–50 prosentin tienoille. (Alba & Foner 2015, Musterd 2012.)

VAIKKA HELSINGIN etninen asumisen eriytyminen onkin edelleen suhteellisen lievä, havaittiin eriytymisen pientä voimistumista viimeisen viiden vuoden aikavälillä. Yleisesti ottaen erilaisuusindeksin muutokset olivat Suomen kaupungeissa vähäisiä huolimatta siitä, että vieraskielisiä on tullut kaikkiin kaupunkeihin tuntuvasti lisää. Kaupunkien välillä vallitsevat erot eriytymisen asteessa näyttivät olevan varsin pysyviä myös pitemmän aikavälin tarkastelussa. Tämä

viittaa mahdolliseen polkuriippuvuuteen etnisen segregatian kehityksessä. Eri-laiseen eriytymisen asteeseen johtaneet syyt ja kehityspolut olisivatkin tärkeä jatkotutkimuksen aihe.

POLKURIIPPUUUS NÄKY usein erityisen selvänä tarkasteltaessa yksittäisten asuinalueiden väestörakenteen kehitystä. Vaikka erilaisuusindeksi sopii hyvin kaupunkien vertailuun, segregatiokehityksen syvempään tarkasteluun jossakin kaupungissa se ei ole riittävä. Vaikka indeksin arvo ei kasvaisi, saattaa osalla asuinalueista tapahtua huomattava väestörakenteen muutos, jos vieraskielisten tai ulkomaalaistaustaisten määrä kaupungissa kasvaa selvästi (Vilkama & Hirvonen 2018). ■

JUKKA HIRVONEN toimii tutkijana Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitutkimus ja -tilastot -yksikössä.

Lähteitä

Alba, Richard and Nancy Foner (2015). Strangers No More: Immigration and the Challenges of Integration in North America and Western Europe. Princeton: Princeton University Press.

Göteborgs stad (2019). Statistik och analys. <https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/statistik-och-analys/goteborgsbladet/hamta-statistik/statistikdatabas/> (24.09.2019)

Hirvonen, Jukka & Puustinen, Sari (2016). Alueellinen segregatio ja väestörakenteen muutokset. Teoksessa Puustinen, Sari ym. (toim.): Strateginen eheyttäminen kaupunkiseuduilla. Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisen talouden kysymyksiin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2016, s. 89–108.

Logan, John R. & Stults, Brian (2011). The Persistence of Segregation in the Metropolis: New Findings from the 2010 Census. Census Brief prepared for Project US2010.

Malmö stad (2019). Fakta och statistik. <https://malmo.se/Service/Om-Malmo-stad/Politik-beslut-och-paverkan/Fakta-och-statistik/Sammanstallning-av-statistik.html> (24.09.2019)

Muster, Sako (2012). Ethnic Residential Segregation – Reflections on Concepts, Levels and Effects. Clapham, David F. et al (ed.): The SAGE Handbook of Housing Studies. SAGE, Los Angeles.

Oslo kommune (2019). Statistikkbanken. <http://statistikkbanken.oslo.kommune.no/webview/> (24.09.2019)

Saukkonen, Pasi (2016). Monikulttuurisuuden tilastointi kaipaa uudistamista. Tieto ja Trendit 6.5.2016. Tilastokeskus.

Saukkonen, Pasi (2019). Vieraskielinen väestö: kieliperusteisen tilastoinnin ongelmia ja ratkaisuvaihtoehtoja. Kvartti-lehden blogikirjoitus 25.04.2019.

Saikkonen, Paula, Hannikainen, Katri, Kauppinen, Timo, Rasinkangas, Jarkko & Vaalavuo, Maria (2018). Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportteja 2/2018.

Skifter Andersen, Hans, Andersson, Roger, Wessel, Terje & Vilkama, Katja (2015). The impact of housing policies and housing markets on ethnic spatial segregation: comparing the capital cities of four Nordic welfare states. International Journal of Housing Policy, DOI: 10.1080/14616718.2015.1110375.

Stockholms stad (2019). Områdesfakta.

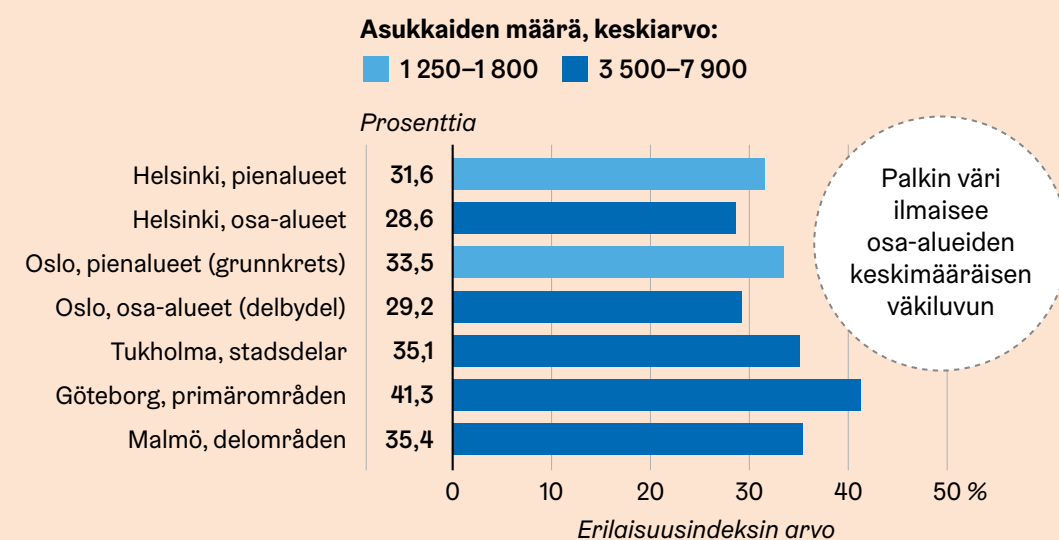
Tilastokeskus (2019). Statfin-tietokanta. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_varak/statfin_varak_pxt_11rm.px/

Vilkama, Katja (2011). Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muutoliike pääkaupunkiseudulla. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 2011: 2. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Vilkama, Katja & Hirvonen, Jukka (2018). Helsingin alueellinen eriytyminen: kaksi lähestymistapaa segregatian seurantaan. Kvartti 1/2018.

KUVIO 6.

Ulkomaalaistaustaisten segregatioaste viidessä Pohjoismaiden kaupungissa 2018/2019.

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, Oslo kommune 2019, Stockholms stad 2019, Göteborgs stad 2019, Malmö stad 2019.

Puolueet pääkaupungeissa – arvoliberalismi menestyy oikeistopopulismia paremmin

● PASI SAUKKONEN

UNSPLASH / JOAKIM HONKASALO

Suomessa oli eduskuntavaalit keväällä 2019. Vaalitulos paljasti sekä eroja että yhtäläisyyksiä Helsingin vaalituloksen ja valtakunnallisen vaalituloksen välillä. Miten käy, kun tarkasteluun otetaan muita Pohjois-Euroopan

pääkaupunkeja ja verrataan näitä keskenään sekä analysoidaan pääkaupungin ja muun maan välistä suhdetta näissä maissa? Suomen lisäksi Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Alankomaissa arvoliberaalit puolueet menestyvät oikeistopopulistisia puolueita paremmin pääkaupungeissa kuin muualla maassa. Helsingissä vihreät menestyivät hyvin, mutta myös perussuomalaisten kannatus oli korkeampi kuin verrokkipuolueiden ääniosuus muissa pääkaupungeissa.

Johdanto

Eurooppalaisen politiikan viimeaikaisia ilmiöitä ovat olleet puoluejärjestelmien hajautuminen ja aatteellinen eriytyminen tai jopa polarisaatio. Aikaisemmin kahden valtapuolueen hallitsemat valtiot ovat muuttuneet useiden poliittisten puolueiden taistelutantereiksi, ja entuudestaan monipuoluejärjestelmät ovat saaneet useita uusia puolueita kampailemaan äänestäjien suosiosta. Ideologiseen keskustaan sijoittuvilla puolueilla ja ylipäätään vanhoilla aatesuuntauksilla on ollut suuria vaikeuksia säilyttää kannatustaan. Sitä on valunut esimerkiksi radikaalioikeistolaisille tai uusnationalistisille puolueille, sosialistisen järjestelmän romahduksen jälkeen nahkan luoneille uusvasemmistolaisille puolueille sekä ekologisille tai ympäristöpuolueille. (Ks. esim. Coleman 1995; Curini & Hino 2012.)

Suomen, Ruotsin, Tanskan, Norjan ja Alankomaiden parlamenteissa edustettuina viime vaalien jälkeen olevat puolueet ja niiden saama ääniosuus maiden pääkaupungeissa, %. Kannatuksen nousu viime vaaleihin verrattuna on merkitty vihreällä ja kannatuksen lasku punaisella.

Prosenttia	Suomi (2019)	Kannatus Helsingissä	Ruotsi (2018)	Kannatus Tukholmassa	Tanska (2019)	Kannatus Kööpenhaminassa
Kommunismi						
(Demokraattinen) sosialismi	Vasemmistoliitto	↑ 11,1	Vänsterpartiet	↑ 13,1	Enhedslisten - De Rød-Grønne	↑ 16,8
Vihreä politiikka	Vihreä Liitto	↑ 23,5	Miljöpartiet De Gröna	↓ 7,7	Alternativet Socialistisk Folkeparti	↓ 11,5 ↑ 6,5
Sosiaalidemokratia	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	↓ 13,6	Socialdemokratiska Arbetarepartiet	↑ 23,8	Socialdemokratiet i Danmark	↓ 17,2
Keskusta, agrarianismi	Suomen Keskusta	↓ 2,9	Centerpartiet	↑ 9,1	Venstre, Danmarks Liberale Parti	↑ 15,0
(Sosiaali)liberalismi	Svenska Folkpartiet i Finland	↓ 5,3	Liberalerna	7,9	Det Radikale Venstre Liberal Alliance	↑ 16,4 ↓ 2,6
Liberaali konservatismi	Kansallinen Kokoomus	↓ 21,8	Moderata Samlingspartiet	↓ 21,9	Det Konservative Folkeparti	↑ 5,3
Sosiaalikonservatismi, kristillisdemokratia	Suomen Kristillisdemokraatit	↑ 1,9	Kristdemokraterna	↑ 4,9		
Oikeistopopulismi	Perussuomalaiset	↑ 12,3	Sverige-demokraterna	↑ 9,8	Dansk Folkeparti	↓ 4,2
Muita puolueita	Liike Nyt	↑ 3,5			Nye Borgerlige	↑ 1,4

↑ xx,x Kannatuksen nousu viime vaaleihin verrattuna ↓ xx,x Kannatuksen lasku viime vaaleihin verrattuna

Prosenttia	Norja (2017)	Kannatus Oslolla	Alankomaat (2017)	Kannatus Amsterdamissa
Kommunismi	Rødt	↑ 6,3		
(Demokraattinen) sosialismi	Sosialistisk Venstreparti	↑ 9,3	Socialistische Partij	↓ 6,4
Vihreä politiikka	Miljøpartiet De Grønne	↑ 6,0	Groen Links Partij voor de Dieren	↑ 19,8 ↑ 6,0
Sosiaalidemokratia	Arbeiderpartiet	↓ 28,4	Partij van de Arbeid	↓ 8,4
Keskusta, agrarianismi	Senterpartiet	↑ 2,1	Christen Democratisch Appèl	↓ 3,0
(Sosiaali)liberalismi	Venstre	↑ 8,4	Democraten 66	↓ 18,9
Liberaali konservatismi	Høyre	↓ 26,4	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	↓ 15,3
Sosiaalikonservatismi, kristillisdemokratia	Kristelig Folkeparti	↓ 2,1	Christen Unie Staatkundig Gereformeerde Partij	↑ 1,5 ↑ 0,2
Oikeistopopulismi	Fremskrittspartiet	↓ 9,5	Partij voor de Vrijheid Forum voor Democratie	↑ 6,8 ↑ 1,3
Muita puolueita			50 Plus Denk	↑ 1,9 ↑ 6,9

Lähde: Parties and Elections in Europe; kansalliset vaalitilastot.

YHTEISKUNNALLISET RISTIRITAULOTTUVUUDET ovat menneet osittain uusiksi, eikä perinteinen oikeisto–vasemmisto-jako enää yksin riitä ymmärtämään politiikan muutoksia. Muutoksen yksi taustavoima, mutta myös yksi sen seurauksista, on ollut äänestäjäkunnan lisääntynyt liikkuvuus. Puolueuskollisuus on ylipäättään vähentynyt, ja varsinkin monet nuoremman sukupolven äänestäjät harkitsevat joka vaalissa tarkasti uudelleen, kenelle kannatuksensa antavat. Suhteet puolueisiin ovat heikentyneet (*de-alignment*) ja osin muodostuneet uudelleen (*re-alignment*). (Ks. esim. Dassonneville 2018; Paloheimo 2019.)

MILTÄ SUOMALAINEN politiikka näyttää vuoden 2019 eduskunta-vaalien jälkeen näitä tendenssejä vasten tarkasteltuna ja mitä Suomen pääkaupungin poliittinen profiili näyttää kansainvälisessä vertailussa?

SUURET KAUPUNGIT on usein todettu arvomaailmaltaan ja poliittiselta kulttuuriltaan vapaamielisiksi ja ennemmin vasemmalle kuin oikealle kallellaan oleviksi (ks. esim. Tausanovitch & Warsaw 2014; Siegenthaler 2018.) Pitävätkö nämä oletamat paikkansa myös Suomessa ja muualla Pohjois-Euroopassa?

HAEN NÄIHIN kysymyksiin vastauksia tarkastelemalla viimeaikaista poliittista kehitystä Suomessa ja Helsingissä, Ruotsis-

sa ja Tukholmassa, Norjassa ja Oslolla, Tanskassa ja Kööpenhaminassa sekä Alankomaissa ja Amsterdamissa. Nämä neljä Pohjoismaata sekä Alankomaat ovat suurin piirtein samankokoisia pohjoiseurooppalaisia hyvinvointivaltioita, joissa on ollut vakiintunut demokratia jo yli sadan vuoden ajan sekä monipuoluejärjestelmää suosiva suhteellinen vaalitapa.

EDUSKUNTAAN TULI Suomen vuoden 2019 vaaleissa valituksi kansanedustajia kahdeksan puolueen listoilta, minkä lisäksi ehdokkaiden valitsijayhdistysten yhteislistaksi organisoitunut Liike Nyt sai yhden kansanedustajan paikan.¹ Vuonna 2018 pidetyissä Ruotsin viimeisimmissä parlamenttivaaleissa Ruotsin valtiopäiville (Sveriges riksdag) sai edustajia kahdeksan puoluetta, vuonna 2017 Norjassa vastaavaan (Storting) ylsi yhdeksän puoluetta, ja Tanskan vuoden 2019 vaaleissa sikäläisille kansankäräjille (Folketinget) pääsi puolestaan kymmenen puoluetta.² Hajanaisin puoluejärjestelmä löytyy näiden maiden joukosta tällä hetkellä Alankomaista, jonka parlamen-

1) Jatkossa vaaleihin osallistuneista ja eduskunnassa edustettuna olevista poliittisista organisaatioista käytetään kuitenkin yhteisnimitystä puolueet.
2) Tanskan kansankäräjillä on edustus myös Grönlannilla ja Färsaarilla. Suomessa Ahvenanmaan maakunta muodostaa oman vaalipiirinsä, josta valitaan yksi edustaja. Hän kuuluu eduskunnassa RKP:n edustajien kanssa ruotsalaiseen eduskuntaryhmään.

tin 150-paikkaiseen alahuoneeseen (Tweede Kamer)³ valittiin jopa kolmentoista puolueen edustajia.⁴

LUOKITTELEN ARTIKKELISSANI eri maiden puolueet käyttämällä hyväksi niiden ideologista tai ohjelmallista profiilia ja analysoin vaalituloksia näiden maiden pääkaupungeissa tätä luokittelua hyväksi käyttäen. Tämän jälkeen vertaan ensin pääkaupungin puoluekannatuksia valtakunnallisen tason vaalituloksiin sekä lopuksi niin sanottujen kakkoskaupunkien poliittiseen profiiliin. Kakkoskaupungeiksi on valittu Suomes-

3) Alankomaissa on kaksikamarinen parlamentti, jonka alahuoneella (Tweede Kamer) on poliittisesti tärkeämpi asema. Ylähuoneen (Eerste Kamer) jäsenet valitaan maakuntavaalien tuloksen mukaisessa suhteessa.
4) Ruotsin vaalijärjestelmässä on käytössä neljän prosentin äänikynnys, jonka alle jäävät puolueet eivät saa edustajia parlamenttiin. Kynnys on saman suuruinen myös Norjassa, mutta se ainoastaan vähentää rajan alle jäävien puolueiden paikkamäärää. Tanskassa äänikynnys on kaksi prosenttia. Suomessa ja Alankomaissa ei ole äänikynnystä, ja etenkin Alankomaiden vaalitapa on vahvasti suhteellinen, koska koko maa on yksi vaalipiiri. Vuoden 2018 Ruotsin valtiopäivävaaleissa Feministiskt initiativ jäi alle puolen prosentin kannatuksen (vuonna 2014 3,1 %). Norjassa puolestaan ensimmäisenä alle vaalikynnyksen jäi vuonna 2017 Pensjonistpartiet, niin ikään noin 0,4 prosentin kannatuksella. Tanskan vuoden 2019 vaaleissa niukasti vaalikynnyksen alle jäivät jyrkän linjan maahanmuutto- ja islamvastainen Stramme Kurs (1,8 %) sekä Tanskan kristillisdemokraatit (1,7 %).

ta Turku ja Tampere, Ruotsista Göteborg, Norjasta Bergen, Tanskasta Aarhus ja Alankomaista Rotterdam.

Kannatusmuutokset vaihtelevat pääkaupungeissa

Näiden viiden maan puoluejärjestelmät ovat sikäli varsin samanlaisia, että joitain poikkeuksia lukuun ottamatta jokaisen maan parlamentista löytyvät samat aatteelliset tai ohjelmalliset puolueet. Nämä puolueet edustavat erilaisin yhdistelmin vasemmistoa ja oikeistoa sekä liberalismia ja konservatismia. Lisäksi kaikista maista löytyy yksi tai useampi ekologiseksi tai vihreäksi puolueeksi luonnehdittava puolue. Monista puolueista löytyy maltillisempi ja radikaalimpi variaatio.

TAULUKKO 1 on rakennettu hyödyntäen ensisijaisesti Parties and Elections in Europe -sivuston luokittelua.⁵ Lisäksi tarkastelussa on huomioitu Euroopan parlamentin poliittiset ryhmitymät, ja tarpeen mukaan on käytetty jonkin verran omaa harkintaa puolueiden sijoittelussa. Taulukko sisältää ainoastaan ne puolueet, jotka viime vaaleissa onnistuivat saamaan vähintään yhden kansanedustajan kansalliseen parlamenttiin.⁶ Kommunistisia tai radikaalivasemmistolaisia puoluei-

5) Ks. tarkemmin <http://www.parties-and-elections.eu/content.html>; Nordsieck 2018.
6) Tanskan kristillisdemokraatit jäi siis viime vaaleissa niukasti alle vaalikynnyksen.

ta on myös muissa maissa kuin Norjassa, mutta vain Norjassa heidän Rødt-puolueensa ehdokkaita tuli valituksi. Joissain tapauksissa samaan poliittiseen lokeroon sijoittuu useampia puolueita, ja esimerkiksi liberaalien puolueiden tarkka sijoittaminen on eräissä kohdin melko vaikeata. Liberaalit ja sosiaaliliberaalit puolueet on taulukossa eroteltu vaikeuksien vuoksi yhdistetty samaan luokkaan, samoin sosialistiset ja demokraattista sosialismia edustavat puolueet ja sosiaalikonservativiset ja kristillisdemokraattiset puolueet.⁷

TAULUKOSSA 1 näkyy myös kyseisten puolueiden pääkaupungissa saama kannatus. Puolueiden kannatus ja kannatusmuutokset vaihtelevat melko paljon, eikä vahvoja säännönmukaisuuksia ole helppo löytää. Perinteisesti vah-

7) Nordsieckin luokittelussa monista (sosiaali)liberalismin kategorian puolueista mainitaan, että ne ovat sekä liberaaleja että sosiaaliliberaaleja. Monien puolueiden kohdalla Parties and Elections in Europe -sivusto antaa useamman kuin yhden luonnehdinnan. Alankomaiden kristillisdemokraattinen puolue CDA on nimestään huolimatta funktionaalisen ekvivalenssin periaatteita noudattaen paremmin sijoitettavissa keskustapuolueiden luokkaan, vaikka se Euroopan parlamentissa kuuluu Euroopan kansanpuolueeseen (EPP) liberaalis-konservatiiviseen ryhmään. Sitä vastoin Alankomaiden kaksi kalvinistista puoluetta (CU, SGP) vastaavat poliittisen asemansa puolesta muiden maiden kristillisdemokraattisia tai arvokonservatiivisia puolueita.

van sosiaalidemokratian Ruotsin, Tanskan ja Norjan pääkaupungeissa sosiaalidemokraattisten puolueiden kannatus on selvästi korkeampi kuin Helsingissä ja Amsterdamissa. Tosin vuonna 2012 Alankomaiden työväenpuolue sai Amsterdamissa vielä yli kolmanneksen kaikista äänistä. Helsingissä ja Amsterdamissa paikallisten vihreiden puolueiden poliittinen suosio oli puolestaan selvästi korkeampi kuin Oslossa, Tukholmassa ja Kööpenhaminassa, ja molemmissa kaupungeissa vihreistä tuli myös viime vaaleissa kannatuksen prosenttiosuudella mitattuna suurin puolue. Viime vaaleissa sosiaalidemokraateista vasemmalla olevat uusvasemmistolaiset puolueet menestyivät Pohjoismaiden pääkaupungeissa niin ikään hyvin ja saavuttivat suurin piirtein samaa kokoluokkaa olevan kannatuksen. Amsterdamissa sikäläinen sosialistinen puolue joutui vaalitappion jälkeen tyytymään vähän pienempään äänisaaliiseen.

TAULUKOSSA LIBERAALIA konservatismia edustavista perinteisistä keskustaoikeistolaisista puolueista Tanskan konservatiivinen kansanpuolue menestyy Kööpenhaminassa hyvin huonosti. Muualla näiden maltillisen oikeiston puolueiden kannatus pääkaupungissa on suurempi, vaikka viime vaaleissa ne kaikki kärsivätkin tappion. Maatalous- tai maaseutuväestöön historiallisesti vahvemmin pohjaavat keskustalaiset puolueet menestyvät huonosti pääkaupungeis-

sa. Hieman muita paremmin pärjäisivät viimeksi Ruotsin Centerpartiet ja Tanskan Venstre, jotka ovat myös ehkä muita enemmän uudistuneet aatteellisen liberalismin suuntaan. Sosiaaliliberalismia edustava Democraten 66 on ollut pitkään menestyksekkäs puolue Amsterdamissa, ja Kööpenhaminassa vasemmistoliberalismia edustavan Det Radikale Venstre -puolueen sekä oikeistoliberaalin Liberal Alliance -puolueen yhteenlaskettu kannatus oli myös varsin korkeaa, vaikka viimeksi mainittu puolue viime vaaleissa reilusti hävisikin.

KRISTILLISET ARVOKONSERVATIIVISET puolueet ovat Ruotsin kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta pääkaupungeissa hyvin pieniä puolueita, joskin miltei kaikki niistä voittivat vähän viime vaaleissa. Voittajia olivat myös Suomen, Ruotsin ja Alankomaiden oikeistopopulistiset puolueet, häviäjiä puolestaan kansalliset ja Kööpenhaminassakin romahtanut Tanskan Kansanpuolue sekä hallitusyhteistyöhön Høyren kanssa osallistunut Norjan Edistyspuolue. Perussuomalaisen kannatus Helsingissä on korkeampi kuin minkään oikeistopopulistisen puolueen kannatus muiden maiden pääkaupungeissa. Suomen muihin suuriin tai keskisuuriin puolueisiin verrattuna perussuomalaisen kannatus onkin Suomessa melko tasaista eri vaalipiireissä (ks. myös Westinen 2015).

TAULUKKO 2.

Vertailukelpoisten puolueiden pääkaupungissa saaman kannatuksen ja valtakunnallisen kannatuksen välinen erotus viime parlamenttivaaleissa Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa ja Alankomaissa, %-yksikköä.

Prosenttiyksikköä	Helsinki – koko Suomi (2019)	Tukholma – koko Ruotsi (2018)	Kööpenhamina – koko Tanska (2019)	Oslo – koko Norja (2017)	Amsterdam – koko Alankomaat (2017)
(Demokraattinen) sosialismi	2,9	5,1	9,9	3,3	-2,7
Vihreä politiikka	12,0	3,3	7,3	2,8	13,5
Sosiaalidemokratia	-4,1	-4,5	-8,7	1,0	2,7
Keskusta, agrarianismi	-10,9	0,5	-8,4	-8,2	-9,4
(Sosiaali)liberalismi	0,8	2,4	8,1	4,0	6,7
Liberaali konservatismi	4,8	2,1	-1,3	1,4	-5,9
Sosiaalikonservatismi	-2,0	-1,4	-1,0	-2,1	-3,8
Oikeistopopulismi	-5,2	-7,7	-4,5	-5,7	-6,7

 Puolue on pääkaupungissa suositumpi kuin koko maassa keskimäärin

 Puolue on koko maan tasolla suositumpi kuin pääkaupungissa

Lähde: kansalliset vaalitulokset.

TAULUKKO 3.

Vertailukelpoisten puolueiden pääkaupungissa saaman kannatuksen ja valtakunnallisen kannatuksen välinen erotus viime parlamenttivaaleissa Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa ja Alankomaissa, %-yksikköä.

Prosenttiyksikköä	Helsinki – Turku (2019)	Helsinki – Tampere (2019)	Tukholma – Göteborg (2018)	Kööpenhamina – Aarhus* (2019)	Oslo – Bergen (2017)	Amsterdam – Rotterdam (2017)
(Demokraattinen) sosialismi	-5,7	1,7	-0,9	7,0	0,3	-1,9
Vihreä politiikka	9,7	6,1	0,7	3,0	1,5	10,3
Sosiaalidemokratia	-3,6	-7,7	0,0	-5,3	4,0	2,0
Keskusta, agrarianismi	-1,8	-2,0	2,0	-3,5	-2,0	-2,8
Sosiaali(liberalismi)	-0,2	5,2	0,6	1,3	3,0	5,7
Liberaali konservatismi	1,3	1,8	2,0	-0,6	-5,2	-1,2
Sosiaalikonservatismi	0,3	-2,9	-0,6	-1,4	-2,0	-1,5
Oikeistopopulismi	-3,4	-2,6	-3,7	-0,6	-3,1	-9,3

 = Puolue on pääkaupungissa suositumpi kuin kakkoskaupungissa

 = Puolue on kakkoskaupungissa suositumpi kuin pääkaupungissa

*Aarhusin osalta on yhdistetty kaupungin neljän vaalipiirin (Syd, Vest, Nord, Øst) tulokset.

Lähde: kansalliset vaalitulokset.

Koko maata vapaamielisemmät pääkaupungit

Enemmän yhdenmukaisuutta pääkaupunkien välillä löytyy, kun verrataan tuloksia valtakunnallisella ja pääkaupungin tasolla. On syytä huomioda, että pääkaupungin äänet sisältyvät koko maan vaalituloksiin, joten erot pääkaupungin ja muun maan välillä ovat todellisuudessa vielä taulukossa näkyviä suurempia. Taulukossa 2 näkyy kansallisen vaalituloksen ja pääkaupungin vaalituloksen välinen erotus. Jos taulukon 1 solussa on ollut kaksi puoluetta, niiden saama kannatusprosentti on taulukkoa 2 varten laskettu yhteen. Vertailusyistä taulukosta on poistettu Norjan kommunistinen puolue, Suomen osalta Liike Nyt, Tanskan Nye Borgerlige sekä Alankomaiden ikääntyvien puolue (50 Plus) ja DENK, joille ei löydy muiden maiden parlamenteista vastinparia. Vertailun vuoksi taulukkoon on sisällytetty myös niukasti äänikynnyksen alle jäänyt Tanskan kristillisdemokraatit.

KAIKISSA MAISSA ympäristöpuolueet menestyivät viime parlamenttivaaleissa paremmin pääkaupungissa kuin koko maassa keskimäärin, ja etenkin Suomessa, Tanskassa ja Alankomaissa ero

on merkittävä. Alankomaita lukuun ottamatta pääkaupungissa pärjäisivät hyvin myös uusvasemmistolaiset puolueet ja kaikissa tapauksissa (sosiaali)liberaaliset puolueet. Sen sijaan sosiaalikonservativisilla puolueilla sekä etenkin keskustalaisilla (Ruotsin Centerpartietia lukuun ottamatta) ja oikeistopopulistisilla tai uusnationalistisilla puolueilla oli pääkaupungeissa selvästi vaikeampi löytää kannatusta kuin koko maassa keskimäärin. Viime vaaleissa oikeistopopulististen puolueiden osalta erotus pääkaupungin tason ja kansallisen tason välillä oli kaikissa viidessä maassa samaa kokoluokkaa.

SUOMESSA, RUOTSISSA ja etenkin Tanskassa sosiaalidemokraattisten puolueiden valtakunnallinen kannatus oli selvästi parempi kuin pääkaupungin vaalimenestys, mutta Norjassa ja Alankomaissa sosiaalidemokraatit pärjäisivät puolestaan Oslossa ja Amsterdamissa hieman paremmin kuin koko maassa keskimäärin. Taulukon ulkopuolelta voi lisäksi todeta, että Suomessa Liike Nyt, Norjassa ääri-vasemmistolainen Rødt ja Alankomaissa DENK olivat enemmän pääkaupungin kuin koko maan puolueita. Näitä puolueita konservatiivisemmat Tanskan Nye Borgerlige ja Alankomaiden 50 Plus sai-

vat puolestaan suhteellisesti enemmän ääniä pääkaupungin ulkopuolella.

Pääkaupungit ja kakkoskaupungit eivät ole samanlaisia

Kaikki nämä viisi pääkaupunkia ovat laivan määrättyjen mukaisia kansainvälisesti vahvasti verkostuneita globaali-kaupunkeja tai maailmankaupunkeja, vaikka ne eivät ihan New Yorkin, Lontoon tai Tokion kanssa samassa sarjassa painikaan (ks. esim. Sassen 2001; A.T.Kearney 2019). Viime aikoina huomiota on alettu kiinnittää myös näiden suurkaupunkien takana oleviin ”kakkoskaupunkeihin”, jotka usein ovat myös historiallisesti vahvoja satamakaupunkeja ja enemmän teollisuuspaikkakuntia kuin monesti julkisen hallinnon ja palvelujen työpaikkojen sekä suurten yliopistojen voimakkaasti leimaamat pääkaupungit (ks. esim. Hein 2011; Hodos 2011).

NÄITÄ KAKKOSKAUPUNKEJA on monissa maissa useita, joista tähän tarkastelemaan on valittu Suomesta Turku ja Tampere sekä muista maista kustakin yksi kaupunki: Ruotsista Göteborg, Norjasta Bergen, Tanskasta Aarhus ja Alankomaista Rotterdam, jotka ovat myös näiden maiden toiseksi suurimpia kau-

Vihreiden vahva rooli Helsingissä poikkeaa muista Pohjoismaista mutta muistuttaa paljon Amsterdamin tilannetta viime vaalien jälkeen.

punkeja.⁸ Taulukosta 3 ilmenee pääkaupungin ja kakkoskaupungin välinen erotus eri puolueiden tai puolueparien kannatuksessa.

EROT KAUPUNKIEN välillä ovat johdonmukaisimpia oikeistopopulististen puolueiden kannatuksen osalta, jotka menestyivät kakkoskaupungeissa paremmin kuin pääkaupungeissa. Erityisesti Rotterdamissa Vapauspuolueen ja Demokratiafoorumin yhteenlaskettu kannatus oli korkea (17,4 %). Näiden puolueiden osalta vaalitulokset oli Rotterdamissa jopa parempi kuin Alankomaissa keskimäärin. Kaikissa muissa kakkoskaupungeissa oikeistopopulistien kannatus jäi alle valtakunnallisen tason, joskin Turussa ero perussuomalaisen paikallisen vaalituloksen ja valtakunnallisen tuloksen välillä ei ollut kovin suuri (15,7 % ja 17,5 %). Todettakoon, että Rotterdamia lukuun ottamatta kaikissa kakkoskaupungeissa ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on selvästi alempi kuin pääkaupungeissa, joten maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin kriittisesti suhtautuvan puolueen kannatus ei suoraan heijasta paikallisia väestörakenteita.⁹

VIHREÄT PUOLUEET menestyivät puolestaan pääkaupungeissa paremmin kuin kakkoskaupungeissa, joskin ero

8) Suomen tapauksessa väkiluvun puolesta toiseksi suurin kaupunki olisi Espoo, mutta osana pääkaupunkiseutua se ei olisi ollut kovin vertailukelpoinen muiden maiden kakkoskaupunkien kanssa.

9) Rotterdamissakin ulkomaalaistaustaisten osuus on sikäläisen, pohjoismaista hieman laveamman määritelmän mukaisesti lasketuna alempi kuin Amsterdamissa, mutta ero on melko pieni, 50,9 ja 53,4 %.

oli Ruotsissa ja Norjassa melko pieni, Tanskassa vähän suurempi ja Suomessa ja Alankomaissa selvästi suurin. Vasemmistoliitto sai Turussa selvästi paremman äänisaaliin kuin Helsingissä ja Tampereella, mihin saattoi vaikuttaa puolueen turkulaisen puheenjohtajan vahva henkilökohtainen suosio. Sen sijaan Tanskassa uusvasemmistolainen puolue oli selvästi suosituimpi Kööpenhaminassa kuin Aarhusissa. Turussa ja Helsingissä sosiaaliliberaali ruotsalainen kansanpuolue on suurin piirtein samankokoinen, mutta Tampereella hyvin pieni puolue, mikä on suoraan seurauksena paikkakuntien erilaisista kielirakenteista.¹⁰

TUKHOLMAN JA Göteborgin poliittiset profiilit olivat viime vaaleissa varsin samanlaisia, kun taas Amsterdamin ja Rotterdamin välillä oli useiden puolueiden kannatuksessa varsin suuria eroja. Turussa, Tampereella ja Aarhusissa sosiaalidemokraatit olivat suosituimpia kuin pääkaupungeissa, Bergenissä puolestaan kannatus jäi alemmaksi kuin Oslon. Agraaritaustaiset keskustapuolueet olivat Göteborgia lukuun ottamatta kakkoskaupungeissa suurempia kuin pääkaupungeissa, kun taas usein korkeasti koulutetun väestön kannatukseseen nojaavat sosiaaliliberaaliset puolueet pärjäsivät paremmin pääkaupungeissa, poikkeuksena RKP:n hieman parempi tulos Turussa kuin Helsingissä. Maltillista oikeistoa edustavien liberaalikonservaatiivisten puolueiden tuloksessa oli suurehko ero ainostaan Norjassa, missä vuonna 2018 ruotsinkielisten osuus väestöstä oli Helsingissä 5,6 %, Turussa 5,4 % ja Tampereella 0,5 %.

sä Høyre menestyi Bergenissä selvästi paremmin kuin Oslon.

Päätelmät

Tämä katsaus viimeisimpien parlamenttivaalien tuloksiin vahvistaa käsitystä, että Suomen ja monien muiden pohjoiseurooppalaisten maiden puoluejärjestelmät ovat todellakin hyvin pluralistisia. Vaaleihin osallistuu suuri määrä puolueita, ja monet niistä saavat myös edustajia kansalliseen parlamenttiin. Myös pääkaupunkien puoluemaisemat ovat monimuotoisia, ja uudet yrittäjät ja pienemmät puolueet näyttävät usein menestyvän pääkaupungeissa paremmin kuin koko maassa keskimäärin. Poliittinen fragmentaatio, aatteellisen ja ohjelmallisen kirjon kasvu, on tuskin vielä suomalaisessa ja eurooppalaisessa politiikassa päättynyt.

MYÖS KÄSITYS poliittisesta polarisaatiosta saa tästä aineistosta tukea. Kannatusta on siirtynyt perinteisiltä ja ajan mittaan toisiaan lähemmäksi siirtyneiltä sosiaalidemokraattisilta, keskustalaisilta ja keskustaoikeistolaisilta puolueilta radikaaleimmille tai muuten vaihtoehdoja tarjoaville puolueille. Viime aikoina näissä maissa ovat ainakin ajoittain menestyneet hyvin oikeistopopulistiset tai uusnationalistiset puolueet, vihreät tai ekologiset puolueet sekä sosiaalidemokraateista vasemmalle sijoittuvat uusvasemmistolaiset puolueet. Pääkaupungeissa viimeksi mainitut, usein myös selvästi arvoliberaalit puolueet ovat viime vaaleissa pärjänneet paremmin kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Oikeisto-

populistien ja muiden arvokonservatiivien kannatus on ollut vahvempi muualla maassa kuin pääkaupungeissa.

ÄÄNESTÄJÄT OVAT myös liikkuvia. Siitä kertovat omalla tavallaan politiikan uudet yrittäjät puoluekentän eri laidoilla, mutta myös perinteisten puolueiden suuret voitot ja tappiot. Alankomaiden sosiaalidemokraattien romahdus, Amsterdamissa liki 36 prosentista reiluun kahdeksaan prosenttiin, on omaa luokkaansa, mutta myös monien muiden puolueiden tapauksessa (esimerkiksi Suomen keskusta, Tanskan kansanpuolue) siirtymät ovat olleet useita prosenttiyksiköjä. Se tarkoittaa sitä, että suuri osa äänestäjistä on vaihtanut puoluetta sitten edellisten vaalien. Osa aikaisemmin äänestäneistä on myös jättänyt äänestämättä ja päinvastoin, aikaisemmin passiiviset ovat mobilisoituneet viime vaaleissa antamaan äänensä.

VAIKUTTAA SILTÄ, että pääkaupunkien poliittisissa rakenteissa ja kulttuurissa on piirteitä, jotka yhdistävät niitä toisiinsa ja jotka ainakin osin myös erottavat niitä oman maan valtakunnallisesta politiikasta. Tässä artikkelissa ei ole ollut mahdollista tehdä tarkkaa analyysiä näistä eroista ja yhtäläisyyksistä sekä niihin mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä. Myöhemmässä tutkimuksessa kannattaisi selvittää esimerkiksi ikärakenteen ja koulutustason sekä työllisyyden ja tulojen vaikutuksia äänestyskäyttäytymiseen pääkaupungeissa ja muualla maassa. On kuitenkin mahdollista, että pääkaupungeissa on myös väestörakenteista riippumattomia esimer-

kiksi henkiseen ilmapiiriin tai poliittiseen kulttuuriin kytkeytyviä tekijöitä, jotka edesauttavat esimerkiksi arvoliberaalien puolueiden paikallista menestymistä. Myös näitä olisi syytä selvittää tarkemmin.

VERROKKIKAUPUNKEIHINSA NÄHDEN Helsinki on tämän tutkimuksen perusteella sekä samanlainen että erilainen. Vihreiden vahva rooli Suomen pääkaupungissa poikkeaa merkittävästi muiden Pohjoismaiden vihreiden menestyksestä ja poliittisesta profiilista, mutta muistuttaa paljon Amsterdamin tilannetta viime vaalien jälkeen. Yhteistä on oikeistopopulistisen puolueen kannatus, joka on kaikissa pääkaupungeissa selvästi matalampi kuin valtakunnallisesti keskimäärin ja myös kakkoskaupungeissa. Molemmista tapauksissa on kiinnostavaa pohtia, edustaako pääkaupungin viimeaikainen poliittinen kehitys myös laajemmin tulevaisuutta, vai onko kyseessä enemmän poikkeus suuresta linjasta, jonka suunta ja sisältö määrittävät pääkaupunkien ulkopuolella? ■

PASI SAUKKONEN toimii erikoistutkijana Helsingin kaupunginkansliassa. Hän on dosentti Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa.

Lähteet:

A.T.Kearney (2019). 2019 Global Cities Report. A Question of Talent: How Human Capital Will Determine the Next Global Leaders. Chicago: A.T.Kearney.

Curini, Luigi & Hino, Airo (2012). Missing Links in Party-System Polarization: How Institutions and Voters Matter. *The Journal of Politics* 74: 2, 460-473.

Coleman, Stephen (1995). Dynamics in the fragmentation of political party systems. *Quality & Quantity* 29: 2, 141-155.

Dassonneville, Ruth (2018). Electoral volatility and parties' ideological responsiveness. *European Journal of Political Research* 57: 808-828, doi: 10.1111/1475-6765.12262.

Hein, Carola (2011). Port Cities: Dynamic Landscapes and Global Networks. Abingdon: Routledge.

Hodos, Jerome I. (2011). Second Cities: Globalization and Local Politics in Manchester and Philadelphia. Philadelphia: Temple University Press.

Nordsieck, Wolfram (2018). Parties and Elections in Europe. Norderstedt: Books on Demand.

Paloheimo, Heikki (2019). Eurooppalaisen sosiaalidemokratian alamäki – syyt ja seuraukset. Teoksessa Ronkainen, Antti & Mykkänen, Juri (toim.). Vapiseva Eurooppa: Mitä seuraa eurooppalaisen politiikan kaaoksesta? Tampere: Vastapaino.

Sassen, Saskia (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.

Siegenthaler, Peter (2018). Centre-left parties dominate Switzerland's biggest cities. https://www.swissinfo.ch/eng/urban_centre-left-parties-dominate-switzerland-s-biggest-cities/43959676

Tausanovitch, Chris & Warshaw, Christopher (2014). Representation in Municipal Government. *American Political Science Review*. 108: 3, 605-641.

Westinen, Jussi (2015). Cleavages – Dead and Gone? An Analysis of Cleavage Structure and Party Choice in Contemporary Finland. *Scandinavian Political Studies*. 38: 3, 277-300.

Pohjoismaiset tilastoalan asiantuntijat keskustelivat alan kehitysnäkymistä

ARI JAAKOLA • EIJA RAUNIOMAA • TEA TIKKANEN

Helsingissä 26.–28. elokuuta järjestetty Nordic Statistical Meeting kokosi yli 400 tilastoalan asiantuntijaa jakamaan kokemuksia tilastoalan viimeaikaisesta kehityksestä ja parhaita käytänteistä. Konferenssin kattoteemana oli Facts for Future, joten katse oli suunnattu vahvasti tulevaisuuteen.

KONFERENSSISSA KESKUSTELTIIN tilastoalan erityiskysymyksistä neljän aihekokonaisuuden alla, joita olivat tiedonhallinta, datan käsittely ja analysointi, tiedon jakaminen ja tietoon liittyvä julkinen keskustelu sekä alan tulevaisuus. Kolmesta pääpuhujasta akatemiaprofessori Samuel Kaske käsitteli tekoälyä ja koneoppimista virallisen tilaston kentällä, kansainvälisten asioiden johtaja Indrek Önnik Viron valtion tietohallinnosta julkisen sektorin digitalisaatioketystä ja presidentti Tarja Halonen tilastotiedon merkitystä päätöksenteossa. Tapahtumassa pidettiin kaikkiaan 72 esitystä.

Tiedonhallinnan ja metatietojen merkitys korostuu tiedon ja sen käytön lisääntyessä

Hyödynnettävissä olevan tiedon määrä on kasvanut viime vuosina voimakkaasti ja kasvu jatkuu digitalisaatioketyn myötä alati kiihtyvällä vauhdilla. Tiedonhallintaan liittyvissä esityksissä tuotiinkin voimakkaasti esiin, että tietoa ei kerätä enää vain yhtä käyttötarkoitusta varten, vaan eri tietolähteisiin kerääntyvää tietoa on voitava hyödyntää luovasti mitä moninaisimpiin tarpeisiin. Tämä puolestaan edellyttää nykyistä voimakkaampaa panostusta tietovarantojen hallintaan.

TIETOVARANTOJEN MONIPUOLINEN ja laajamittainen hyödyntäminen edellyttää hyvin järjestettyjä metatietoja ja niiden päälle rakennettuja metatietopalveluja. Nämä mahdollistavat eri käyttötilanteissa tarvittavien tietojen löydettävyyden ja niiden käytettävyyden arvioinnin. Esimerkiksi Viron tilastoviranomainen on perustanut tätä varten uuden yksikön, jonka tehtävänä

on varmistaa, että ylläpidettäviin tietovarantoihin liitetään yhdenmukaiset metatiedot. Lisäksi yksikkö kehittää metatietoihin perustuvia palveluja, jotka helpottavat tietojen löydettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. Viron tilastokeskuksen asiantuntijat korostivat esityksessään myös sitä, että metatietojen tulisi olla harmonisoituja niin organisaatioiden sisällä kuin niiden välillä. Hyvän tiedonhallinnan ja metatietojen merkitys korostui monissa muissakin puheenvuoroissa. Tähän on herätty aivan uudella tavalla nyt, kun tietoa on alettu hyödyntää aiempaa enemmän esimerkiksi erilaisissa tekoäly- ja tiedolla johtamisen hankkeissa.

Digitalisaatio tarjoaa tilastoalalle uusia mahdollisuuksia, mutta datan laatua ja yhteentoimivuutta pitää parantaa

Tilastoalalla digitalisaatio merkitsee ennen muuta uudenlaisia mahdollisuuksia tuottaa ja jakaa tarvittavaa tietoa eri ilmiöalueista. Tarjolla on uusia tiedonkeruumenetelmiä ja tietoläh-

teitä, joilla voidaan täydentää tai jopa korvata aiemmin käytettyjä menetelmiä ja tietolähteitä. Tämän lisäksi digitaalisessa muodossa olevat aineistot tarjoavat uusia mahdollisuuksia myös eri lähteistä peräisin olevien tietojen yhdistelyyn ja käsittelyyn.

UUSIEN TIETOLÄHTEIDEN hyödyntämistä on kokeiltu hyvinkin erilaisissa asiayhteyksissä, kuten kuluttajahaindeksin laskennassa tai matkailijatilastojen laatimisessa. Matkailutilastojen yhteydessä olemassa olevien tietolähteiden rinnalla on testattu esimerkiksi autonvuokraustietojen hyödyntämistä. Tietojen yhdistelymahdollisuuksia on kokeiltu muun muassa yhteispohjoismaisten muuttoliiketilastojen sekä työtapaturmatilastojen laadinnassa. Toisen tyyppistä tietojen yhdistämistä edustaa puolestaan esimerkiksi, jossa tilastotiedot yhdistetään kohteita kuvaaviin paikkatietoihin. Näiden esimerkkien ohella konferenssin esityksissä käsiteltiin muun muassa koneoppimisen mahdollisuuksia lähtötietojen luokittelussa.

DIGITALISAATION TUOMIIN muutoksiin liittyy paljon optimismia, mutta samalla työtä on vielä edessä, jotta uusista mahdollisuuksista päästään kunnolla hyötymään. Positiivisina puolina puhujat näkivät muun muassa työn tehostumisen, ihmisten virheiden vähenemisen tietoa käsiteltäessä sekä ennen muuta sen, että käyttöön saadaan parempia tietoaaineistoja. Samalla asioita voidaan tarkastella aiempaa ilmiölähtöisemmin, sillä käyttöön saadaan aineistoja, jotka valottavat ilmiöitä monipuolisemmin. Eniten huolta puolestaan näyttäisi aiheuttavan edelleen lähtötietojen laatu ja niiden yhteentoimimattomuus. Lähtötiedoissa on yhä paljon puutteita ja suoranaaisia virheitä, joita joudutaan

korjaamaan jälkikäteen. Tämä on työlästä ja alentaa merkittävästi prosessien tehokkuutta. Lisäksi eri tiedontuottajat käyttävät usein erilaisia käsitteitä, tunnisteetietoja tai tiedonkeruumenetelmiä, joista aiheutuu ongelmia tietojen yhdistäessä.

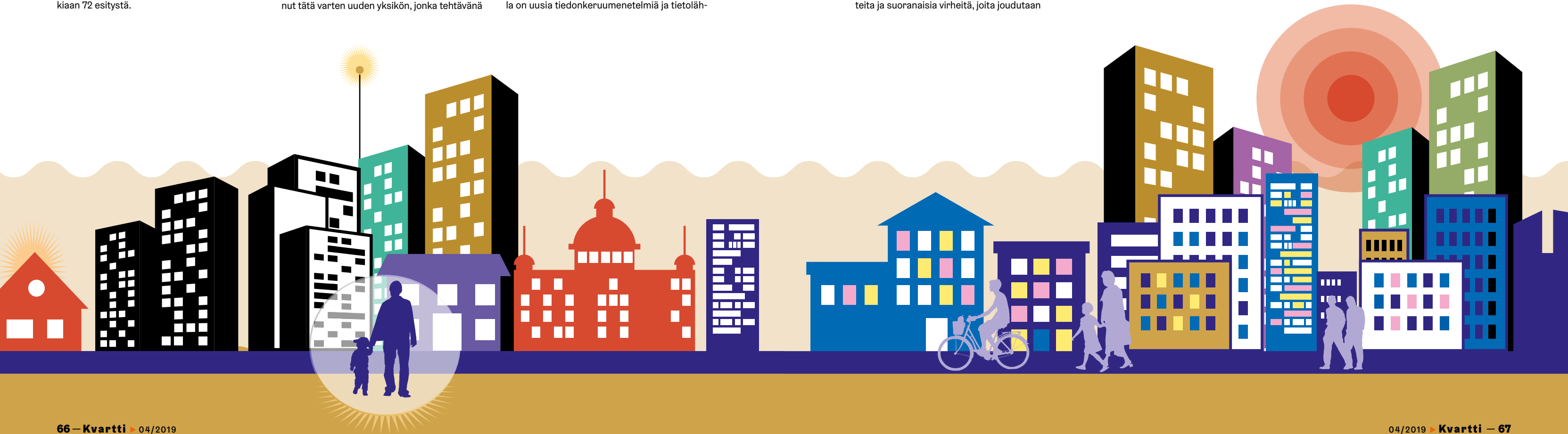
KONFERENSSISSA ESIINTYNEET asiantuntijat korostivatkin tiedon tuottajatahojen välisen yhteistyön merkitystä. Tämä tarkoittaa tilastoviranomaisten tai julkisen sektorin välisen yhteistyön lisäksi sitä, että yhteistyötä lisätään myös yksityisen sektorin tiedontuottajien suuntaan. Lisäksi todettiin, että dataan ja datasta johdetun tiedon validiteettikysymyksiin pitää kiinnittää erityistä huomiota. Ylipäätään korostettiin tiedon laatuvausten tärkeyttä. Vaikka aina ei olekaan mahdollista antaa tarkkoja tilastotieteen menetelmiin perustuvia numeerisia laatu-arvioita, niin aina on mahdollista kuvata tiedon laatua sanallisesti.

Vaihtoehdot totuudet puhuttavat myös tilastoalalla

Kysymys tilastotiedon ja päätöksenteon välisestä suhteesta on tilastoalan kannalta oleellinen, joten ei liene suuri yllätys, että konferenssin puheenvuoroissa ja keskusteluissa nousi toistuvasti esiin kysymys ns. vaihtoehdoista totuuksista. Valtava tietomäärä, tiedon analysointimahdollisuudet ja tehokkaat tiedonvälityskanavat antavat mahdollisuuden tulkita todellisuutta dataan perustuen monella eri tavalla. Tämä lisää tahallisten tai tahattomien

väärinymmärrysten riskiä. Konferenssissa nousikin vahvasti esiin tilastoalan hyviin käytäntöihin ja luotettaviin tietolähteisiin nojaavan tiedon merkitys, mutta samalla myös huoli siitä, että jämäkkä tieto hukkuu tietotulvaan ja eikä siten saa ansaitsemaansa huomiota.

POHJOISMAIDEN TILASTOVIRANOMAISET ovat tunnustaneet ongelman, ja esitysten perusteella ongelmat johtuvat monista eri tekijöistä. Ensinnäkin luotettavien tietolähteiden tunnistaminen voi olla vaikeaa. Myös tilastojen lukutaitoa tulisi parantaa. Mediakaan ei ole osaton. Vaikka erityisesti laatumediat pyrkivät luotettavaan tietoon ja faktojen käyttöön, monien kohdalla houkutus huomiohakuisiin klikkiotsikoihin nousee liian suureksi, ja taustatietojen huolellinen ja kriittinen tarkastelu unohtuu. Väärät käsitykset leviävät nopeasti ja niiden korjaaminen on vaikeaa. Sosiaalinen media on sitten vielä oma lukunsa. Mielenkiintoinen näkemys oli myös se, että datan avaaminen ei yksinomaan ratkaise ongelmaa. Vaikka tiedon hyödyntäjällä olisi hyvät aikomukset, voi hän päätyä käyttämään sitä harhaanjohtavasti, sillä erilaisten tietolähteiden ja määritelmien kirjo voi hämätä myös kokenutta tiedon hyödyntäjää.

TILASTOALALLA ON selvästi herätty valeuutisten asettamaan haasteeseen. Esimerkiksi Norjan tilastoviranomainen pyrkii aktiivisesti reagoimaan valeuutisiin ja niiden ilmentymiin muun muassa osallistamalla keskusteluun. Saman tyyppistä toimintatapaa ajaa sisään myös Suomen Tilastokeskus, joka sekini pyrkii lisäämään osallistumista faktapohjaisesti ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun.

KONFERENSSIN ESITYKSISSÄ nousi esiin monia muitakin keinoja puuttua valeuutisiin ja niiden vaikutuksiin. Tilastoviranomaiset pyrkivät edistämään kansalaisten tilastojenlukutaitoa esimerkiksi tarjoamalla koulutusta ja järjestämällä tilastoalan kilpailuja lukioissa ja yläasteen kouluissa. Vaikka tilastoja ja muita tietotuotteita hyödyntävät nykyisin erityisesti asiantuntijat, huomiota halutaan kiinnittää jatkossa enemmän myös laajaan joukkoon muita tiedonkäyttäjiä. Erilaiset tiedon käyttäjät ja käyttötilanteet halutaan tunnistaa nykyistä paremmin, jolloin eri käyttötilanteisiin voidaan tuottaa räätälöityjä tietotuotteita.

TIETOTUOTTEIDEN JALOSTUSASTETTA halutaan nostaa muutenkin. Esimerkiksi Alankomaiden tilastoviranomainen on ottanut käyttöön uuden lähestymistavan, joka ottaa huomioon ihmiselle tyypilliset piirteet: visuaalisen orientaation sekä kyvyn muistaa tunnepitoisia asioita ja tarinoita paremmin kuin yksittäisiä faktoja. Tämä muuttaa tapaa, jolla tilastoista on totuttu raportoimaan. Digitaaliset julkaisukanavat tukevat visuaalista esitystapaa ja toimivat siten muutoksen katalysaattorina. Tässä yhteydessä tilastoalan asiantuntijat muistuttivat itseään myös siitä, että mielenkiinnon kohteena eivät varsinaisesti ole tilastot itsessään, vaan ilmiöt, joita tilastojen avulla kuvataan. Mielenkiinto tilastoja kohtaan lisääntyy, kun tilastot ja niistä johdetut tulokset onnistutaan kytkemään mielenkiintoisella tavalla ajankohtaisiin kysymyksiin.

OMAN MAUSTEENSA tähän keskusteluun toi myös EU:n saavutettavuusdirektiivi ja tänä vuonna voimaan astunut kansallinen laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta. Näiden avulla pyritään edistämään kaikkien mahdollisuutta toimia digitaalisessa yhteiskunnassa sekä parantamaan digitaalisten palveluiden laatua. Julkishallinnon verkkosivujen ja mobiilisovellusten sekä niiden sisältöjen tulee olla sellaisia, että kuka tahansa voi niitä käyttää ja ymmärtää mitä niissä sanotaan. Kaikilla tulee olla yhdenvertainen pääsy myös tilastoihin ja tutkimustuloksiin.

Alan tulevaisuus näyttää valoisalta, mutta edellyttää uudenlaista osaamista ja työtapoja

Tietotekniikan kehittyminen on tehnyt tiedon keräämisen helpoksi ja nopeaksi, ja monissa tapauksissa käytettävissä on entistä laajempia ja yksityiskohtaisempia tietoaaineistoja. Laadukkaalla tiedolla on kysyntää, samoin osajilla, jotka pystyvät jalostamaan datasta tarvittavaa tietoa ajantasaisesti ja ymmärrettävällä tavalla esitettynä. Käynnissä on lukuisia tilastotieteeseen perustuvia tekoälykokeiluja, ja monilla aloilla tekoälyn hyödyntäminen alkaa olla arkipäivää. Kuten Samuel Kaski esityksessään totesi, tekoälyä hyödynnetään jo nyt kaikilla aloilla, mutta tulevaisuudessa siitä ollaan riippuvaisia. Alan tulevaisuus näyttää siten valoisalta.

SAMAAN AIKAAN tilastoviranomaisten perinteen rooli hallitsevana tiedon kerääjänä ja ylläpitäjänä on muuttunut. Tiedonkeruuta tekevät enenevässä määrin myös muut tahot, ja nämä tiedot eivät aina täytä tilastoviranomaisten perinteisesti tilastoihin kohdistamia vaatimuksia. Jokainen voi valita käyttöönsä sen tiedon, joka tukee heidän omia ajatuksiaan ja jonka he uskovat olevan totta. Tämä lisää riskiä, että tietojen pohjalta tehdään tulkintoja ja yleistyksiä, joihin käytetty tieto ei anna riittävän vahvaa perustaa. Keskeinen kysymys ja haaste onkin, miten tilastoviranomaisten tuottama laadukas tieto pysyy jatkossa kilpailemaan muiden tarjolla olevien tietotuotteiden kanssa.

MONISSA ESITYKSISSÄ todettiin, että tilastoalan on muututtava digitaalisen murroksen mukana. Tilastoalan tulee jatkossa tuntea paremmin tiedon käyttäjät ja heidän tarpeensa, ja sen on kyettävä vastaamaan näihin tarpeisiin nykyistä paremmin. Uusia tietolähteitä ja teknologioita on otettava käyttöön ja hyödynnettävä niitä luovasti ja nykyistä tehokkaammin – kuitenkin niin, että mittausmenetelmien kelpoisuudesta ja tulosten oikeellisuudesta pidetään kiinni. Tilastoalan on myös kyettävä tarttumaan rohkeasti ajankohtaisiin aiheisiin ja osallistumaan ajankohtaiseen keskusteluun. Lisäksi sen on tarjottava keskusteluun erilaisia dataa ja ilmiöalueiden tuntemiseen perustuvia tulevaisuuden näkymiä. Työtapa muuttuu yksilökeskeisestä asiantuntijatyöstä tiimityöskentelyyn, jossa tulokset syntyvät usean eri alan osaajan yhteistyönä. Tilastoalan ammattilaisten tuleekin tunnistaa oma roolinsa uudella tavalla ja löydettävä sitä kautta paikkansa osana laajempaa ja muututtavaa tietokosysteemiä.

TILASTOALAN HAASTEET ovat kaikkialla samat. Uudet mahdollisuudet pitää käyttää hyväksi, mutta samalla pitää huolehtia asioista, jotka ovat jo pitkään olleet tilastoalan ydintä, kuten tiedon kaikinpuolisesta laadusta ja luotettavuudesta sekä yksilöiden oikeuksista tietosuojaan ja -turvaan. Yhteiskunnallinen kehitys kansallisesti ja kansainvälisesti haastaa tilastoalaa monelta eri suunnalta. Siksi onkin tärkeää, että alan asiantuntijat ja tiedon hyödyntäjät kokoontuvat aika ajoin yhteen vaihtamaan ajatuksia ja oppimaan toisten kokemuksista. Yhteiset tapaamiset edistävät yhteistyötä, joka vaikuttaa konferenssin esitysten perusteella olevan viereä. ■

Konferenssin esitykset ovat ladattavissa konferenssin verkkosivuilta osoitteesta: <https://nsm2019.fi/>

HELSINGFORS STAD / ELISE KULMALA

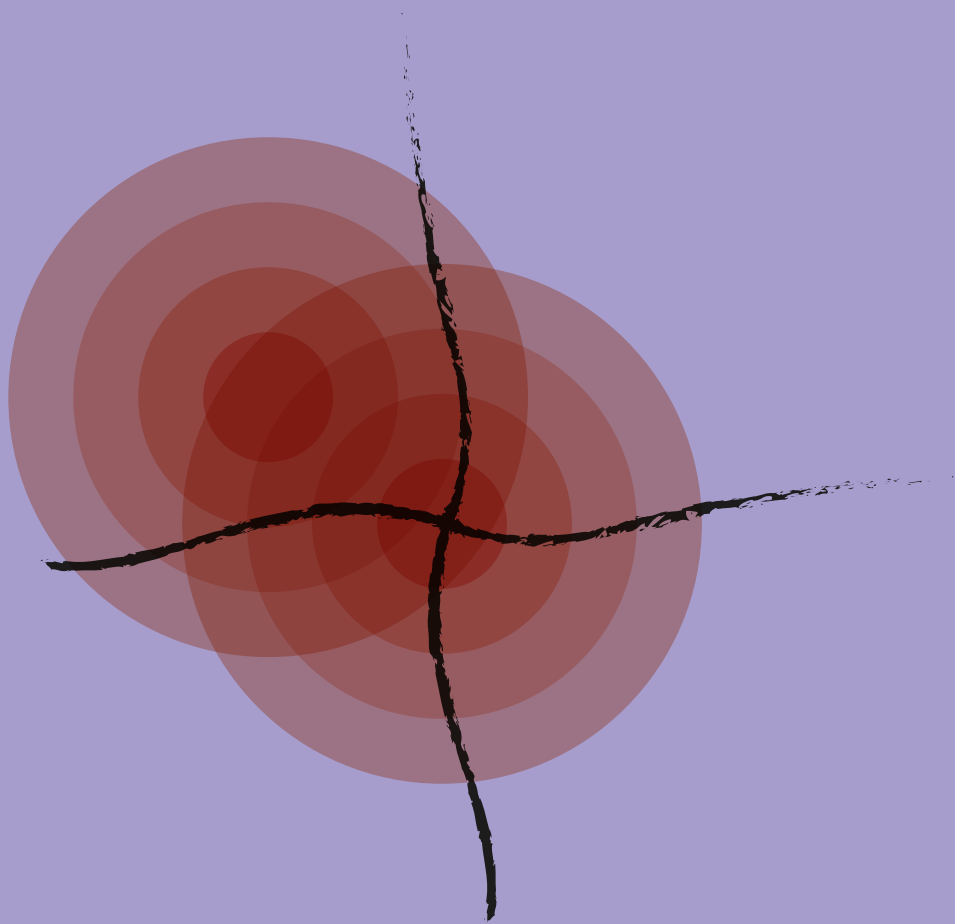
Ledare

Helsingfors stad håller ett vaket öga på sin egen utveckling och bedriver därför egen statistik och forskning, och analyserar även andra informationskällor. Det räcker inte att kunna läget i Helsingfors, utan vi måste också veta dels vilka särdrag hos oss som ingår i större urbana förändringstrender, dels i vilka avseenden Helsingfors kanske avviker från andra städer. Där kommer både inhemska och internationella jämförelser med i bilden.

DET ÄR viktigt för Helsingfors att känna sina egna särdrag jämfört med andra stora finländska städer. Eftersom Helsingfors både till storlek och ställning avviker på så många sätt från andra finländska städer får vi lov att söka jämförelseobjekt för vår stads utveckling utanför landets gränser. Viktiga peer cities, referensstäder, för oss är till exempel de nordiska huvudstäderna samt Tallinn, Amsterdam eller Wien. Dessa städer är till storlek och ställning intressanta för Helsingfors, och att jämföra oss med dem är vettigt. Såklart kan vi också lära oss av stora europeiska centralstäder såsom Paris eller London, men de är av en helt annan storleksklass än vi, och därför kan utvecklingen vara rejält annorlunda där än hos oss.

FÖRELIGGANDE KVARTTI analyserar Helsingfors nuläge från olika vinklar, och för fram likheter med referensstäderna, samtidigt som den betonar drag i stadsutvecklingen som är annorlunda hos oss. Artiklarna lägger fram resultat från olika stadsjämförelser och diskuterar nyttan av dessa jämförelsedata, och tar också upp vissa problempunkter i jämförelserna. Källorna omfattar allt från jämförande stadsundersökningar till officiella faktakällor och stadsrankingar som kartlägger olika aspekter av livet i städerna. ■

Timo Cantell

Helsingfors utvecklas, men blir kanske ändå omkörd?

– Iakttagelser vid stadsjämförelser mellan Helsingfors och andra europeiska storstäder

● CLAUDIA BERGROTH

Det bor mer folk än någonsin i världens städer. Över hälften av världens befolkning bor idag urbant, och man har gjort bedömningen att nästan sju av tio människor (68 %) är stadsbor år 2050 (FN 2019). För Finlands del är prognosen ännu högre: år 2050 förutspås hela 90 procent av vår befolkning bo i städer. Enligt en FN-prognos hör också de andra nordiska länderna till de 42 mest urbaniserade länderna i världen¹, där minst 90 procent av befolkningen år 2050 bor i stadsområden. Därmed får städerna en allt större roll globalt.

För att kunna svara på de utmaningar som urbaniseringen innebär behöver städerna tillförlitlig kunskap till stöd för hållbart planerande och beslutsfattande. Stadsjämförelser är ett sätt att möta detta behov. Med deras hjälp kan man till exempel identifiera särdrag hos städerna och hitta beröringspunkter mellan sinsemellan olika städer samt få fram dels verktyg för att förstå stadsutvecklingen, dels hjälp med att se framtida utvecklingsbehov.

HELSINGFORS STAD har också som ett mål i sin stadsstrategi (Helsingfors stad 2018) satt upp framgång vid internationella stadsjämförelser. En allmänt anlitad källa till jämförande stadsinfo är olika stadsrankingar, som typiskt har kommersiella aktörer i bakgrunden. Dessa rankingars nytta för Helsingfors, och deras styrkor och svagheter diskuteras på annan plats i föreliggande Kvartti.

¹⁾ Jämförelsen gjordes mellan de stater och andra administrativa områden där folkmängden år 2018 var minst 90 000.

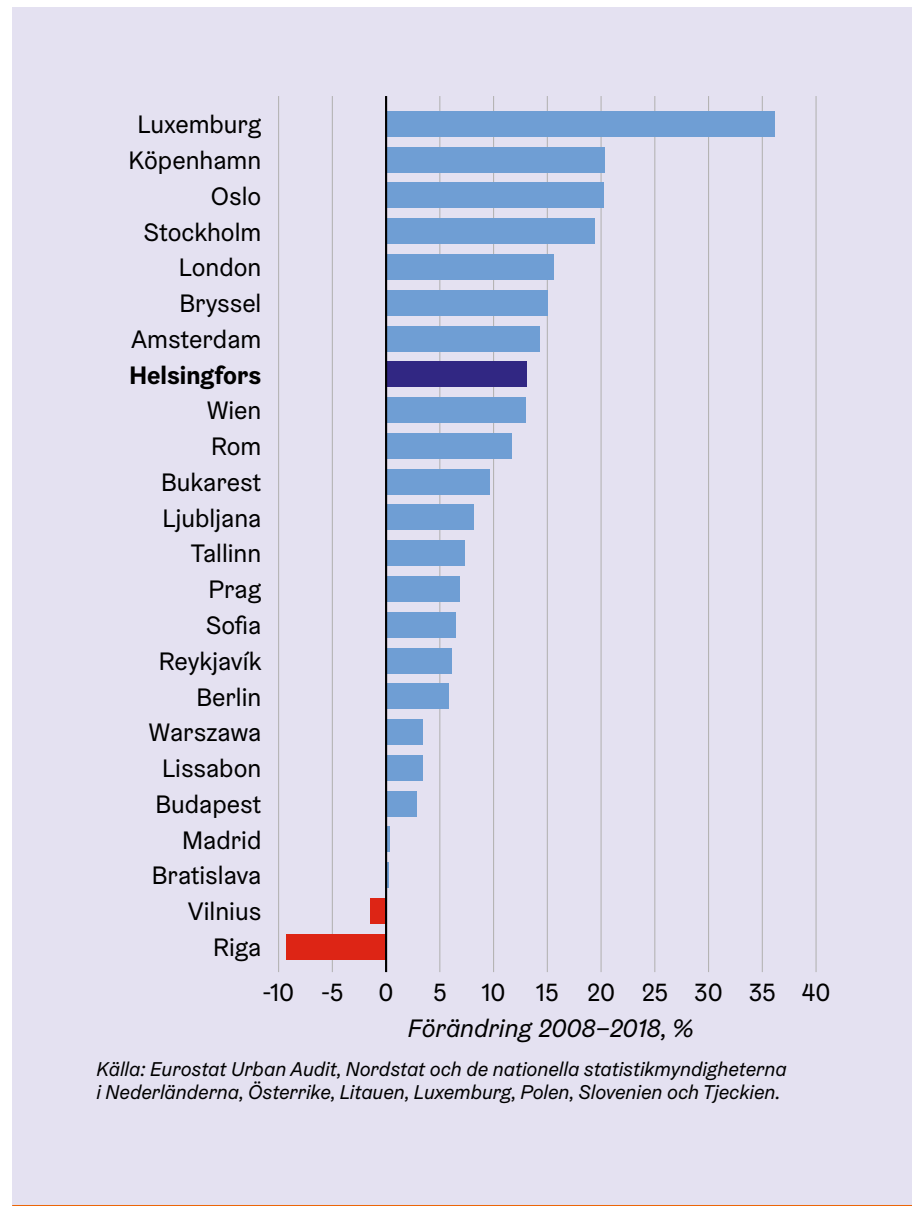

I MOTSATS till stadsrankingarna erbjuder standardiserad stadsstatistik ett transparent sätt att jämföra städer och deras utveckling (Idström 2016). Föreliggande artikel tittar ur olika stadsstatistiska perspektiv och i ljuset av internationella stadsjämförelser på Helsingfors utveckling på senare tid. Översikten tar fasta på temana befolkningsutveckling, utbildning, ekonomi och arbetsmarknad samt stadsupplevelser och livskvalitet. Besöksnäring och boende har behandlats skilt i andra artiklar i denna Kvartti.

Europas befolkning allt större och mångkulturellare

Under de senaste tio åren har folkökningen accelererat i de flesta europeiska huvudstäder (Figur 1). Särskilt stark har den varit i Luxemburg, där folkmängden vuxit med över en tredjedel. Även i de nordiska länderna har ökningen varit betydande. Bland de nordiska huvudstäderna har folkökningen varit störst i Köpenhamn (20,3 %) men skillnaden är liten gentemot Oslo (20,2 %) och Stockholm (19,4 %). I jämförelsen mellan europeiska huvudstäder placerar sig Helsingfors i det övre mellanskiktet. På tio år har folkmängden i Helsingfors vuxit med en rejäl tiondel (13,1 %), med en liknande utveckling som i Wien och Amsterdam. Vilnius och Riga hör ännu till de städer där folkmängden minskar, men minskningen har blivit långsammare än den var under perioden 2004–2014 (se Manninen 2016).

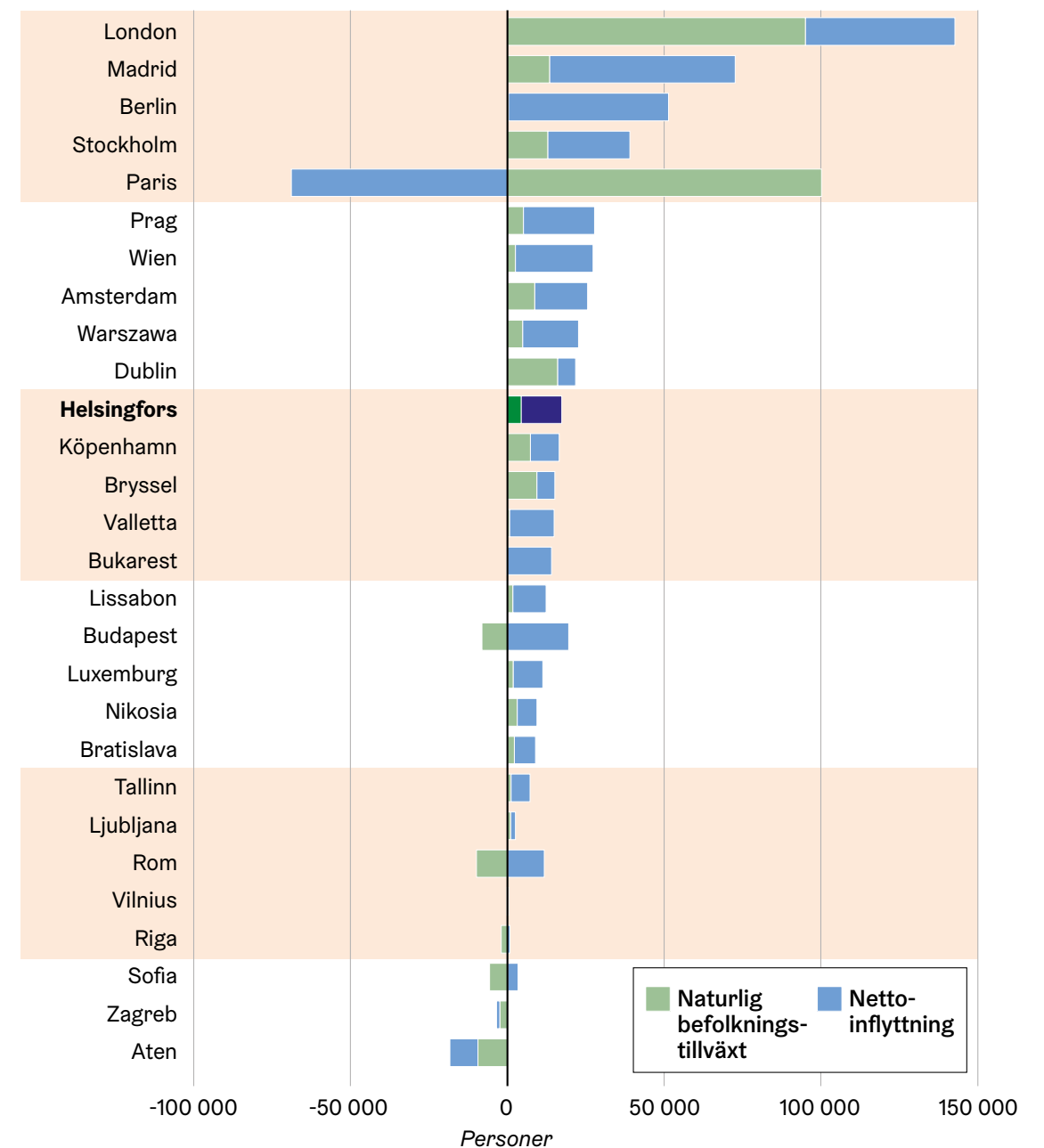
I HUVUDSTÄDERNA i Norden beror folkökningen till största delen på flyttningsöverskott (Figur 3). Samma fenomen kan också skönjas i merparten av EU-huvudstäderna, till exempel Wien och Berlin

FIGUR 1. Folkmängdsförändring (%) i vissa huvudstäder i Europa mellan 1.1.2008–1.1.2018.

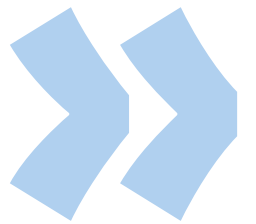
(Figur 2). Enligt senaste statistik, från år 2017, är nativiteten i EU-huvudstädernas metropolområden större än flyttningsnettot endast i Bryssel, London, Dublin och Paris, bland vilka folkökningen som helhet består av naturlig folkökning bara i den sist nämnda. I Helsingfors var flyttningsnettots andel av folkökningen det året mer än fyra femtedelar (82,4 %), vilket var mera än i de övriga nordiska huvudstäderna.

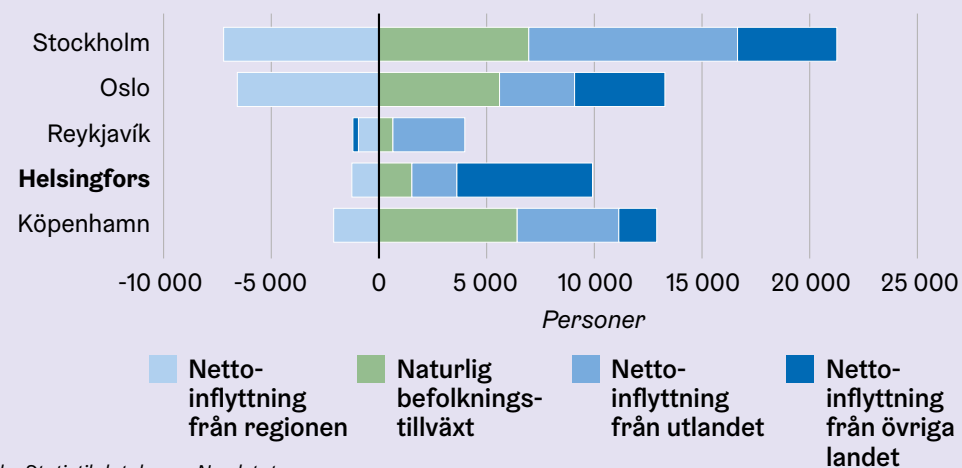
AV FLYTTNETTOT i europeiska storstäder härrör en betydande del från utlandet, vilket märks som en ökning i andelen invånare med utländsk bakgrund. Sålunda har andelen invånare med utländsk bakgrund under 2010-talet vuxit betydligt till exempel i de nordiska huvudstäderna – i synnerhet i Helsingfors med hela 58 procent under perioden 2010–2018 (Figur 4). Trenden är fortfarande stigande i de nordiska huvudstäderna,

Källa: Eurostat, Regional statistics, Metropolitan regions database.

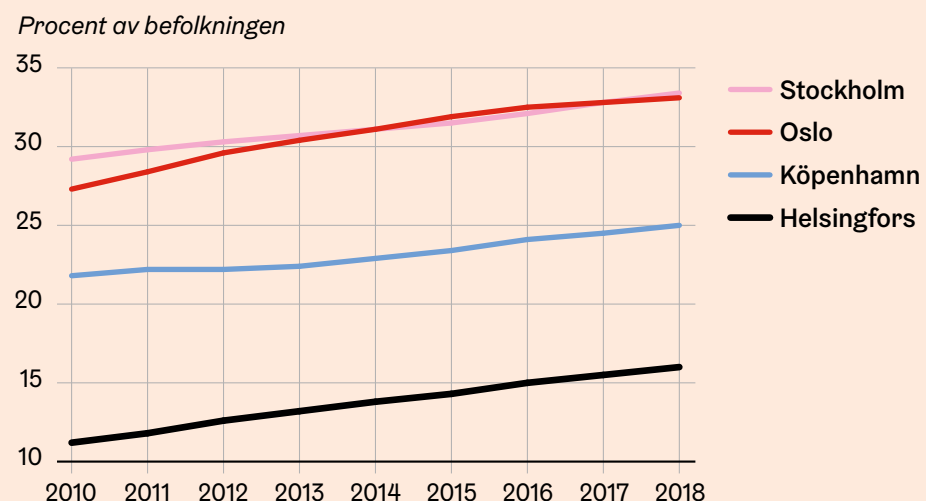
FIGUR 2. Folkmängdsförändring i EU-huvudstädernas metropolområden 2017 *NUTS 3-regioner eller kombinationer av dem som bildar en stadsregion med minst 250 000 invånare.

Källa: Statistikdatabasen Nordstat.

FIGUR 3. Folkökningen i Nordens huvudstäder och huvudstadsregioner enligt naturlig folkökning och nettoinflyttning (2017).

Källa: De nationella statistikmyndigheterna.

FIGUR 4. Andelen invånare med utländsk bakgrund i nordiska huvudstäder 2010–2018. Motsvarande uppgifter från Reykjavik var inte tillgängliga.

men det årliga tillväxttempot har mattats av – utom i Köpenhamn². Andelen invånare med utländsk bakgrund är störst i Stockholm, nämligen en tredjedel. I Helsingfors är denna andel omkring hälften så stor, alltså en knapp sjuandedel (16 %).

ATT DÖMA av utvecklingen på sistone ser folkökning, flyttningsströmmar och ökande mångkultur ut att förbli aktuella i de europeiska storstäderna också under kommande år.

2) För Reykjavik fanns inga tillgängliga uppgifter.

Skärpt konkurrens om högt utbildad arbetskraft

Helsingfors hör fortfarande till de regioner i Europa där utbildningsnivån är högst. Enligt Eurostats färskaste regionala utbildningsstatistik (2018) hade över hälften (52 %) av Nylands invånare i åldern 25–64 avlagt högskoleexamen, vilket är klart mera än i de övriga europeiska NUTS 2-regionerna³ i medeltal (31 %). I Europa som helhet är Nyland tillsammans med Stockholm uppe på delad trettonde plats i jämförelsen mellan NUTS 2-regioner (Figur 5). Allra högst i denna jämfö-

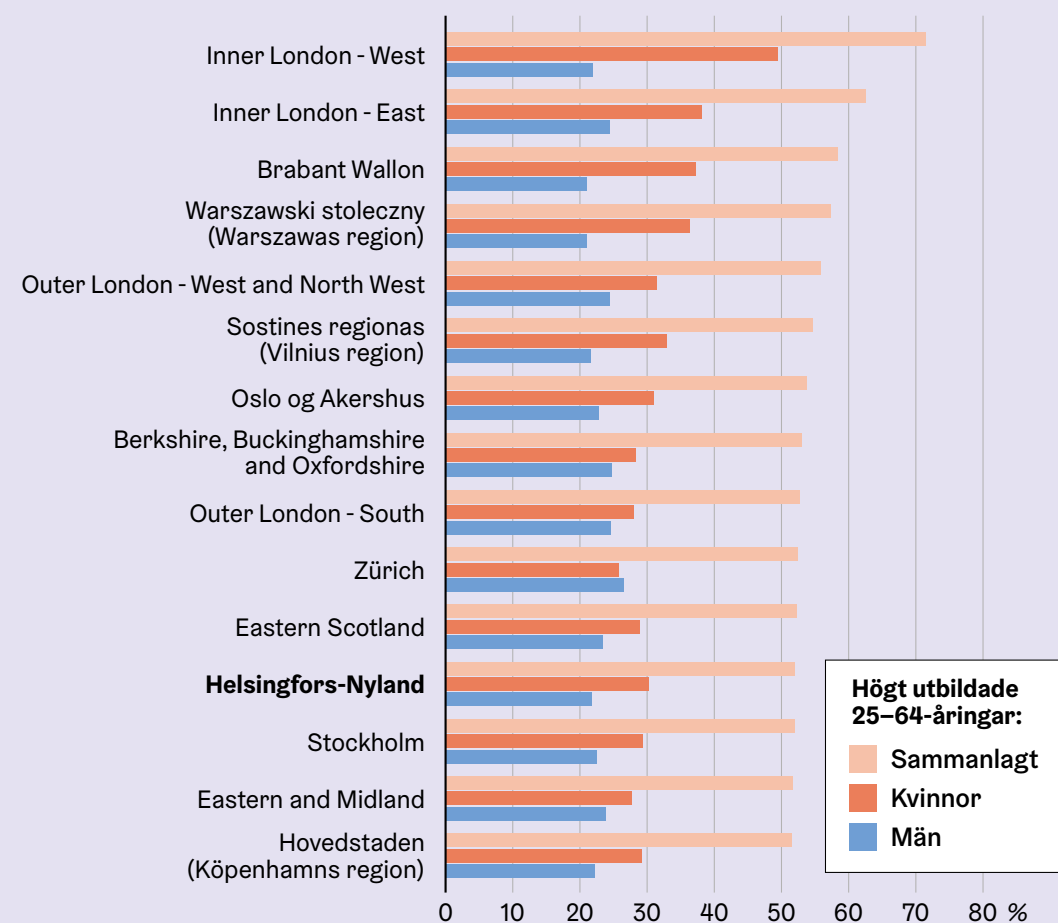
3) Förutom EU:s NUTS 2-regioner har också motsvarande statistiska regioner i EFTA- och EU-kandidatstaterna räknats med i analysen.

relse placerar sig västra resp. östra Inner London, som redan i sju år i sträck legat i toppen.

NU PLACERAR sig alltså Nyland för första gången nedan om top ten i statistiken över andelen invånare med hög utbildning, och placeringstrenden ser ut att vara sjunkande – trots att andelen högt utbildade i Nyland vuxit nästan varje år sedan år 2008. Andelen invånare med högskoleexamen är ännu större i Nyland om man ser bara på kvinnorna (58 %), och då placerar sig Nyland som sjätte. Även i denna jämförelse har Nylands placering sjunkit sedan förstaplatsen år 2009, trots att andelen högt utbildade kvinnor vuxit.

ANDELEN HÖGT utbildade invånare har vuxit måttligare i Nyland än i övriga Europa i medeltal. Från år 2015 till år 2018 var denna ökning 0,7 procentenheter i Nyland, att jämföra med 2,2 procentenheter i NUTS 2-regionerna i medeltal. Bland de femton NUTS 2-regioner där andelen högt utbildade bland invånarna var störst år 2018 var medelökningen 2,5 procentenheter⁴. Största ökningen bland dessa regioner hade Warszawa och Inner London. Minst har ökningen varit i NUTS 2-regionerna Oslo och Outer London södra. Med undantag av Oslo har andelen högt utbildade vuxit snabbare än

4) Ett avbrott i statistiken i följande NUTS 2-regioner: Brabant Wallon (2017), Eastern and Midland (2017), Hovedstaden (2016, 2017) och Warszawski stoleczny (2016) (se Eurostat 2019c).

Källa: Eurostat, Regional statistics by NUTS classification.

FIGUR 5. Största andelen högt utbildade* resp. högt utbildade kvinnor av 25–64-åringarna inom Europas NUTS 2-regioner och motsvarande statistiska regioner i EFTA- och EU-kandidatstaterna år 2018. Analysen gällde 327 statistiska regioner.

*) ISCED (International Standard Classification of Education) -nivåerna 5–8.

i Nyland i alla de nordiska huvudstädernas NUTS 2-regioner under de senaste fyra åren.

DESSA IAKTTAGELSER visar hur den internationella konkurrensen om utbildat folk skärpts i Europa. Om Helsingfors vill hålla sin ställning bland de främsta högutbildade städerna kommer det att behövas exaktare utforskning och förståelse av de faktorer som drar till sig högutbildat folk.

Långsammare minskning i arbetslösheten i Nyland än i Europa i medeltal

I Eurostats färskaste regionala arbetsmarknadsstatistik (2018) hade arbets-

löshetsgraderna i största delen av Europa sjunkit sedan år 2015. Även i Nyland hade arbetslösheten sjunkit, men betydligt långsammare (1,1 procentenhet) än medeltalet för de 326 NUTS 2-regionerna⁵ (2,1 procentenheter). Trots att arbetsmarknadsläget förbättrats har Nyland tappat placeringar jämfört med många andra europeiska regioner, precis som då det gällde andelen högutbildade. Ännu år 2014 fanns Nyland bland den högre placerade hälften (137/326) på en lista av NUTS 2-regioner rangordnade från lägsta till högsta arbetslös-

5) Förutom EU:s NUTS 2-regioner har också motsvarande statistiska regioner i EFTA- och EU-kandidatstaterna räknats med i analysen.

heten. År 2017 var placeringen lägre än tvåhundra (204/326), och där låg den fortfarande år 2018.

ANDELEN ARBETSLÖSA arbetssökande bland arbetskraften är i Nyland på europeisk medelnivå. Lägst är arbetslöshetsgraden i Prags NUTS 2-region (1,3 %), medan de högsta siffrorna finns i Europas sydliga stater och i Europeiska unionens utkanter.

MAN HAR i endel undersökningar konstaterat att områden där det bor många högutbildade drar till sig arbetstillfällen, medan lägre utbildat folk främst följer befintliga arbetsplatser (t.ex. Tervo 2016). Men den vetenskapliga debät-

ten har inte nått konsensus om attraktionsförhållandet mellan utbildning och arbetskraft, i och med att forskningen också kommit fram till motsatta iakttagelser (Hoogstra et al. 2017).

EN GRANSKNING av de femton NUTS 2-regioner som hade största andelen högutbildade invånare år 2018 visade att deras genomsnittliga arbetslöshetsgrad (4,8 %) var lägre än medeltalet för samtliga NUTS 2-regioner. Bland de femton områdena hade Nyland högsta arbetslöshetsgraden tillsammans med belgiska Brabant Wallon. Lägst var arbetslöshetsgraden i Warszawas NUTS 2-region, där den också sjönk kraftigare än medeltalet under den period vi analyserade (2015–2018).⁶ Bland de analyserade områdena sjönk arbetslösheten bara i NUTS 2-regionerna Zürich och Outer London södra. Sammantaget sjönk arbetslöshetsgraden i dessa 15 högst utbildade områden med i medeltal 1,4 procentenheter från år 2015 till 2018, alltså lite mindre än i samtliga NUTS 2-regioner i medeltal.

IAKTTAGELSERNA FÅR också stöd av hur svårt invånarna upplevde det att hitta jobb. Enligt EU:s senaste Urban Audit Perception Survey (2015) om livskvalitet och stadsupplevelser var det i Prag som andelen svarare som tyckte det var lätt att hitta ett bra arbete var störst, nästan tre fjärdedelar. I Helsingfors tyckte två av fem svarare (42 %) att det var lätt att hitta ett bra jobb i hemstaden, vilket var lite över medeltalet för EU-huvudstäderna (39 %). Således ligger Helsingfors och Nyland på europeisk medelnivå i arbetsmarknadshänseende i ljuset av såväl arbetsmarknadsstatistik som upplevd tillgång på jobb.

Ekonomi växer i Nyland, men långsammare än annanstans i Europa

Med europeisk måttstock är Nyland en välmående region. Enligt senaste statistik från Eurostat (2017) placerar sig Nyland i en jämförelse av köpkraftskorri-

gerad bruttonationalprodukt per capita i den högsta decilen bland 281 NUTS 2-regioner, medan statistikområdet västra Finland motsvarar en genomsnittlig NUTS 2-region (Figur 6). I Nyland har trenden också inom ekonomisk tillväxt på sistone varit positiv mätt med bruttonationalprodukten.

TROTS DET har den ekonomiska tillväxten efter den recession som började år 2008 gått långsammare i Nyland än i största delen av Europa (se även Manninen 2016). Nyland hör till de femton NUTS 2-regioner där den köpkraftskorrigerade BNP:n per capita åren 2008–2017⁷ växte minst jämfört med medeltalet för NUTS 2-regionerna. Medan den köpkraftskorrigerade bruttonationalprodukten per capita i andra motsvarande statistikområden, till exempel Köpenhamn, var tillbaka på nivån före recessionen redan år 2010 skedde detta för Nylands del först år 2017. Dessutom minskade ekonomin mellan åren 2008 och 2009 förhållandevis mera i Nyland än i Köpenhamns region eller NUTS 2-regionerna i medeltal.

Helsingfors fortfarande framgångsrikt vid mätningar av livskvalitet

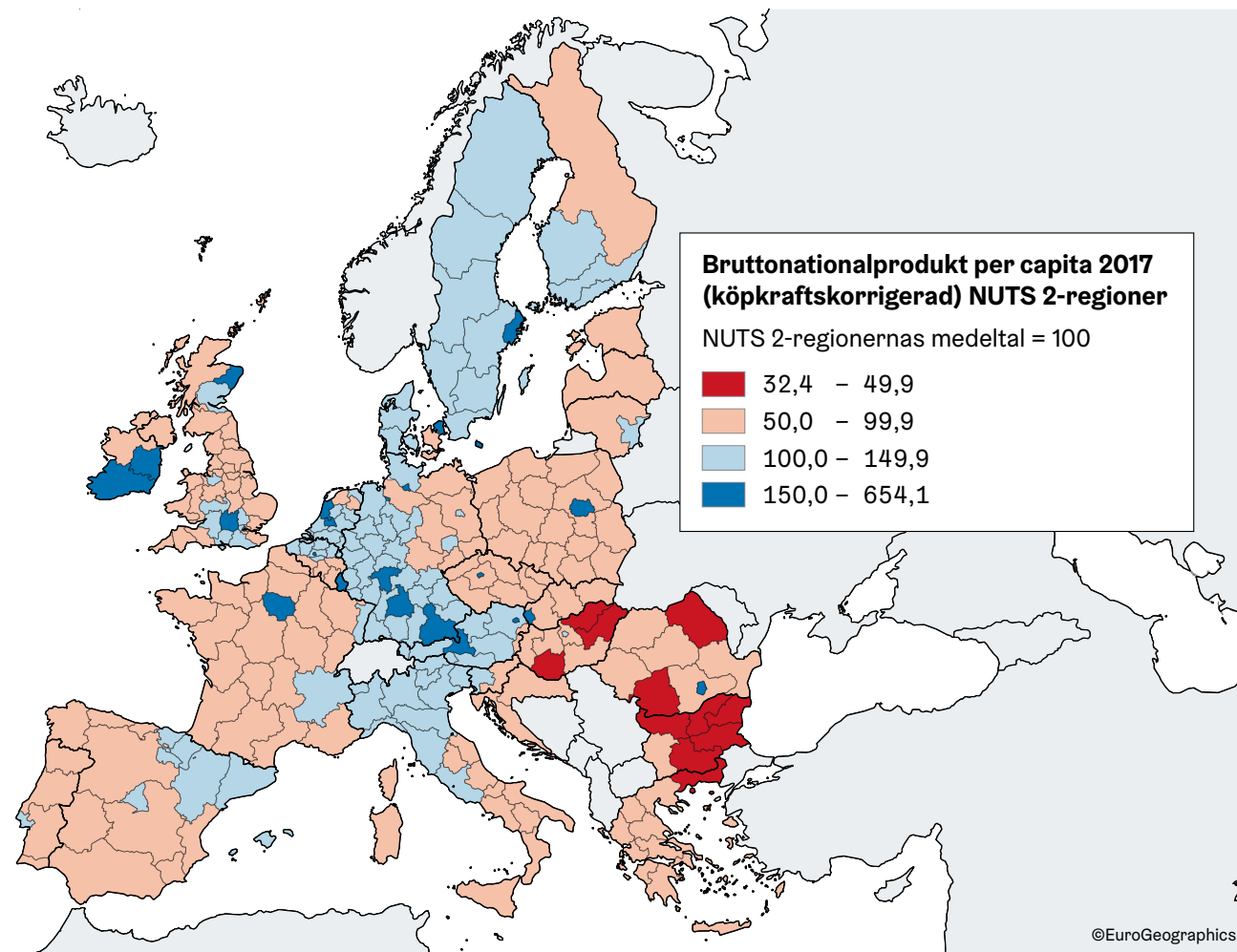
I jämförelser mellan EU-huvudstäderna skördar Helsingfors fortfarande framgångar då det gäller livskvalitet. Enligt åtta indikatorer baserade på senaste Urban Audit Perception Survey (2015) är Helsingfors framgångsrikt i synnerhet då det gäller upplevd trygghet, idrotts- och kulturservice och kollektivtrafik (Figur 7). Observationerna går bra i linje med föregående analysperiod (se Manninen 2016). De EU-huvudstäder där resultaten mest påminner om Helsingfors är Amsterdam, Luxemburg och Wien. Materialet för livskvalitetsundersökningen samlades in medelst telefonintervjuer i maj-juni 2015 (Europeiska kommissionen 2016). Nedan har vissa element inom livskvalitetsundersökningen analyserats noggrannare.

EN HÖG upplevd trygghet är fortfarande ett av Helsingfors särdrag internationellt sett. Sammanlagt 93 procent

av helsingforsborna upplevde sin hemkommun som trygg, och därmed gick Helsingfors in bland de tre främsta EU-huvudstäderna. I denna jämförelse var det bara Köpenhamn (95 %) och Stockholm (94 %) som kom högre än Helsingfors. Sämst placerade sig Aten, där bara två femtedelar (38 %) av svararna upplevde staden som trygg. Materialet samlades in våren 2015, så de eventuella verkningarna av till exempel terrordåden i Paris senare samma år syns inte i statistiken. I större delen av städerna hade utvecklingen varit positiv jämfört med föregående enkätundersökning (2012). Helsingfors förbättrade också sin placering sedan senaste enkätundersökning. Störst var ökningen i upplevd trygghet i Tallinn och de baltiska länderna. Mest minskade den upplevda tryggheten i Rom och Luxemburg. I Helsingfors var trenden positiv även vid den färskaste Trygghetsenkäten (2018), enligt vilken den upplevda tryggheten bland helsingforsborna var högre än någonsin sedan man började mäta den (Keskinen 2019).

EN AV avvisidorna för Helsingfors dragningskraft är svårigheten att få bostad och de höga bostadspriserna. Enligt samma livskvalitetsundersökning höll mindre än var tionde svarare i Helsingfors med om att det är lätt att hitta en bra bostad till rimligt pris i staden, vilket var klart under medeltalet för EU-huvudstäderna. I en jämförelse mellan EU-huvudstäderna placerade sig Helsingfors tillsammans med Köpenhamn på delad tredje sista plats. Bara i Stockholm och Paris upplevs det svårare att hitta bostad.

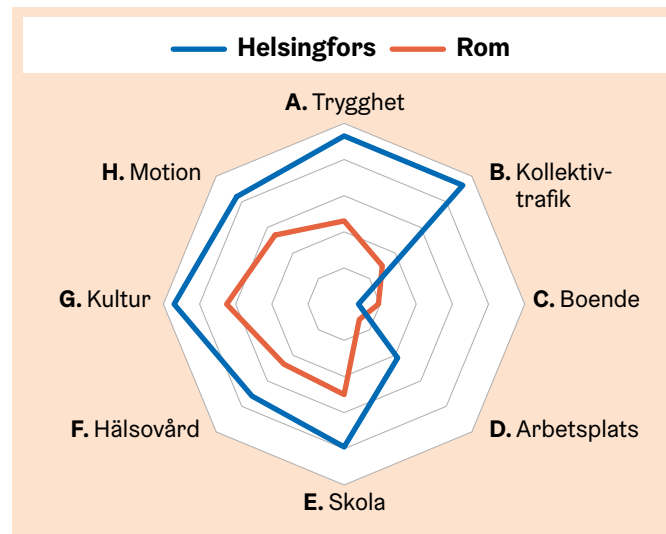
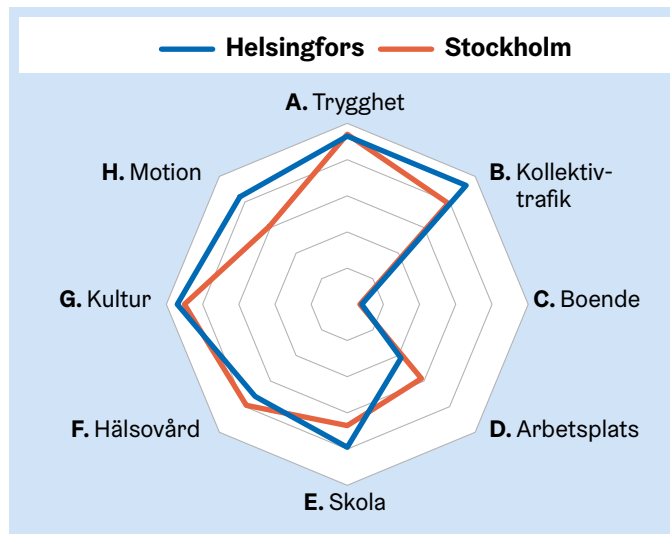
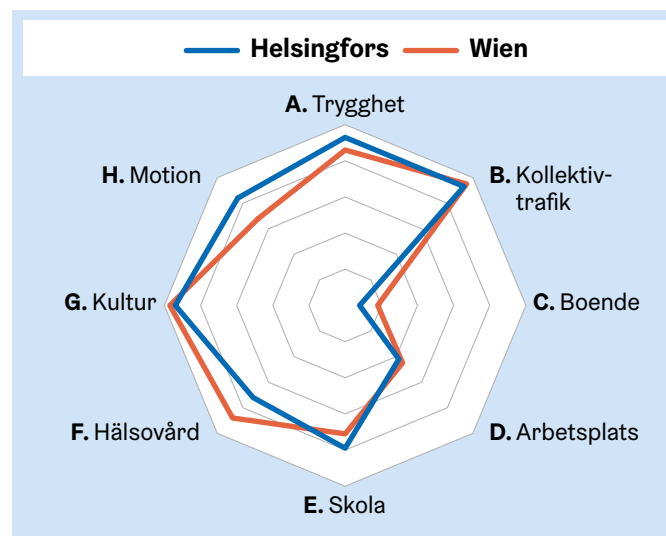
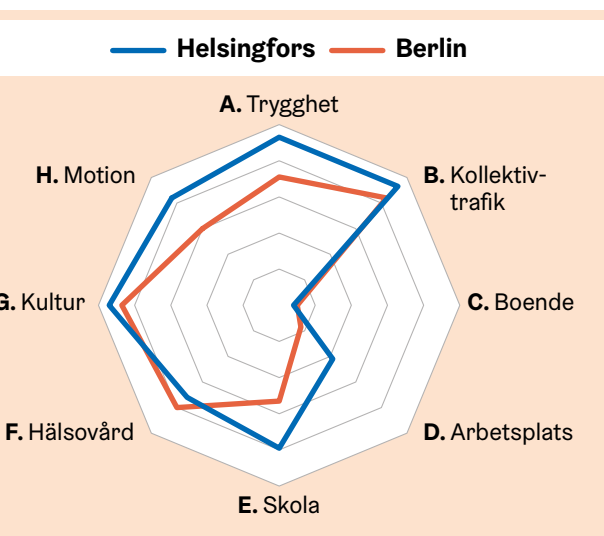
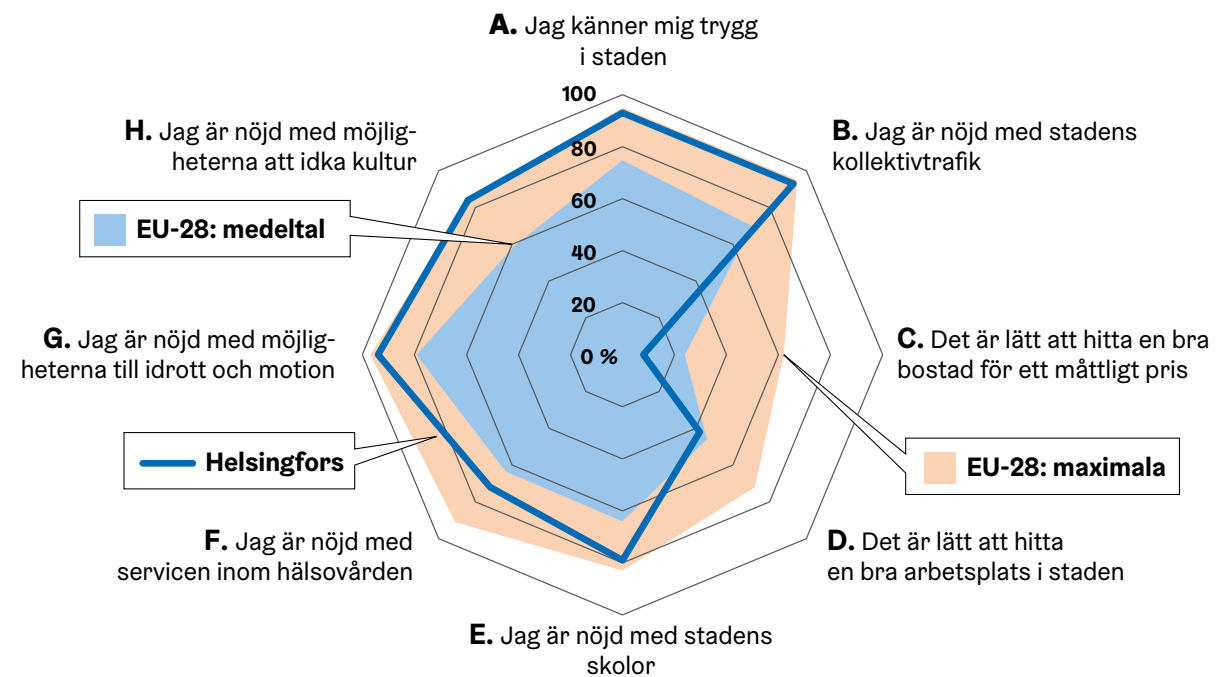
DE ÖVERLAG nöjdaste invånarna finns i Vilnius, där 98 procent av svararna uppgav att de var nöjda med att bo i staden. Även de nordiska huvudstäderna placerar sig i täten. Stockholm ligger tvåa i statistiken tillsammans med Köpenhamn. I Helsingfors är resultatet på medelnivå bland EU-huvudstäderna. I Helsingfors är andelen svarare som är nöjda med att bo i staden 91 procent, alltså lika stor som i till exempel Berlin eller Prag. Helsingfors placering hade sjunkit sedan föregående enkätundersökning (2012) trots att belåtenheten hade ökat. De minst belåtna invånarna finns i Aten och Rom. Förändringen sedan år 2012

FIGUR 6. Köpkraftskorrigerad bruttonationalprodukt per capita i EU:s NUTS 2-regioner år 2017. Medeltalet för de 281 NUTS 2-regionerna = 100. Områden där den köpkraftskorrigerade bruttonationalprodukten är högre än medeltalet är markerade med blått. I de rödmarkerade områdena är den köpkraftskorrigerade bruttonationalprodukten lägre än medeltalet. – Källa: Eurostat (2019f).

6) Ett avbrott i statistiken i följande NUTS 2-regioner: Brabant Wallon (2017), Eastern and Midland (2017), Hovedstaden (2016, 2017) och Warszawski stoleczny (2016) (se Eurostat 2019e).

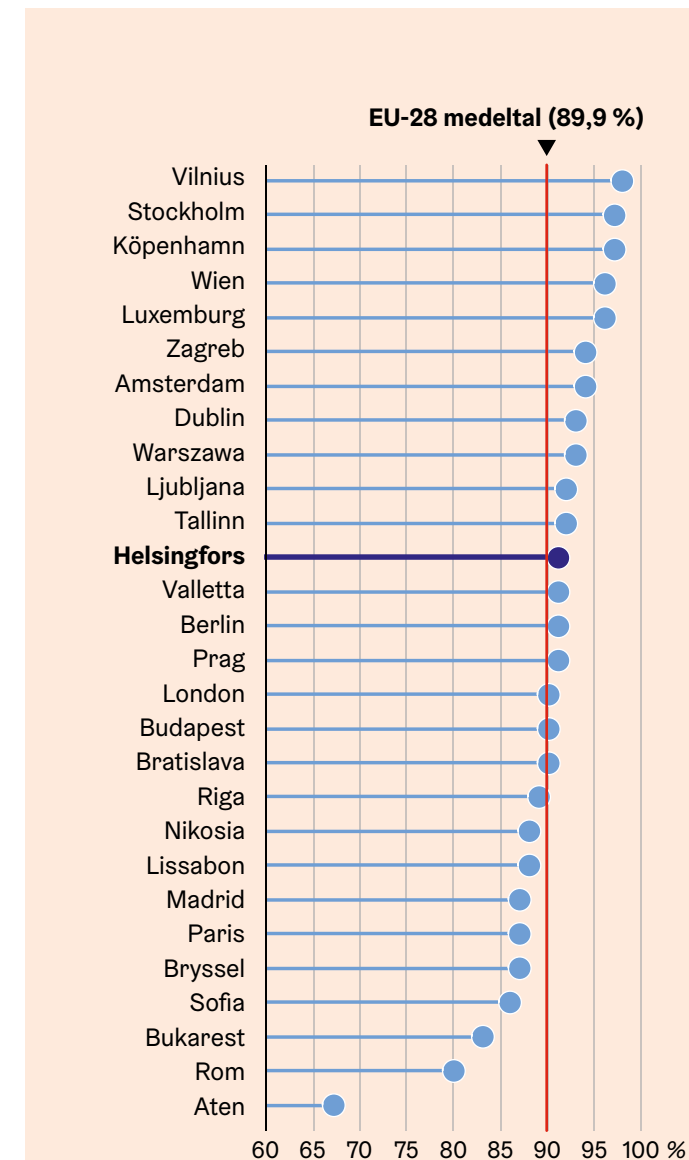
7) I jämförelsen 2017–2008 saknas uppgifter helt för NUTS 2-regionerna i Polen, Nederländerna, Litauen och Frankrike.

Källa: EU, Urban Audit Perception Survey 2015.

FIGUR 7.

Helsingfors placering på åtta livskvalitetsindikatorer jämfört med de övriga EU-huvudstäderna. Diagrammet beskriver andelen (%) svarare som höll med om påståendet.

Källa: EU, Urban Audit Perception Survey 2015.

FIGUR 8.

Belåtenhet med livet i staden i huvudstäderna inom EU.

är i medeltal liten i EU-huvudstäderna. Av invånarnas erfarenheter att döma har det allra mest blivit lättare att hitta bostad i Zagreb, medan det försvårats mest i Dublin.

Växande städer behöver tillförlitlig stadsfakta för sitt beslutsfattande

Internationellt framstår Helsingfors som en tillväxtregion med högt utbildade och nöjda invånare. Såsom det vi lagt fram här åskådliggör placerar sig Helsingfors i många avseenden i det europeiska toppskiktet, men ändå finns det en del att göra för till exempel sysselsättningens och ett överkomligt boendes del. Samtidigt är den allmänna trenden att den internationella konkurrensen mellan städer och stadsregioner blir allt hårdare. Trots att Helsingfors utvecklas åt rätt håll kan dess relativa ställning gentemot jämförda städer ha försämrats, som till exempel då det gäller utbildning.

STADSJÄMFÖRELSENA HJÄLPER oss förstå åt vilka håll staden utvecklas i en internationell kontext. Men idag finns det ännu många teman som det finns bara knappt – eller ingen – statistik om på stadsnivå, och det ställer sina egna begränsningar på forskningen. Sådana teman är till exempel klimatförändring och hälsa. Förutom tillgängligheten är också de befintliga uppgifternas jämförbarhet och aktualitet en utmaning.

FÖR ATT kunna få fram ändamålsenlig bakgrundsfakta för beslutsfattande och planering i växande städer är det av central betydelse att vi även i fortsättningen kan göra stadsjämförelser utgående från transparenta och tillförlitliga kunskapsmaterial som svarar på tidens behov. Här har städerna en viktig roll för att främja utvecklandet av statistiken. ■

CLAUDIA BERGROTH verkar som forskare vid Helsingfors stadskanslis enhet stadsforskning och -statistik.

Litteratur:

Europeiska kommissionen (2016). Quality of Life in European Cities 2015. Flash Eurobarometer 419. 169 s. European Union, Directorate-General for Regional and Urban Policy. DOI: 10.2776/870421

Eurostat (2019a). City statistics, Urban Audit database (urb), Perception survey results 2015 [urb_percep]. 17.9.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/cities/data/database>

Eurostat (2019b). City statistics, Urban Audit database (urb), Population on 1 January by age groups and sex – cities and greater cities [urb_cpop1]. 17.9.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/cities/data/database>

Eurostat (2019c). Metropolitan regions database (met), Demographic balance and crude rates by metropolitan regions [met_gind3]. 18.9.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/metropolitan-regions/data/database>

Eurostat (2019d). Regional statistics by NUTS classification (reg), Population aged 25–64 by educational attainment level, sex and NUTS 2 regions (%) [edat_lfse_04]. 16.10.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database>

Eurostat (2019e). Regional statistics by NUTS classification (reg), Unemployment rates by sex, age and NUTS 2 regions (%) [lfst_r_lfu3rt]. 16.10.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database>

Eurostat (2019f). Regional statistics by NUTS classification (reg), Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 2 regions [nama_10r_2gdp]. 21.11.2019. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database>

FN = Förenta Nationerna (2019) World Urbanization Prospects: The 2018 Revision. Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York. <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Report.pdf>

Helsingfors stad (2018) Världens bäst fungerande stad: Stadsstrategi 2017–2021. 59 sidor, Hämeen kirjapaino.

Hoogstra, G., J, van Dijk, Florax, R. (2017). Do jobs follow people or people follow jobs? A meta-analysis of Carlino–Mills studies, *Spatial Economic Analysis*, 12:4, 357–378, DOI: 10.1080/17421772.2017.1340663

Idström, A. (2016). Helsingin menestyminen kansainvälisissä vertailuissa – Mitä näistä vertailuista olisi syytä tietää? *Forskningsöversikt 2016*:11. 59 sidor, Helsingfors stads faktacentral

Keskinen V. (2019). Stärkt trygghetskänsla bland helsingforsborna. *Kvartti 2019*:1, 8–17.

Manninen, A. (2016). Vad berättar internationella stadsjämförelser om Helsingfors? *Kvartti 2016*: 1, 6–27.

Nordstat (2019a). Statistiska databasen Nordstat. Befolkning. 17.9.2019. www.nordstat.org

Nordstat (2019b). Statistiska databasen Nordstat. Befolkningsförändringar. www.nordstat.org

Tervo, H. (2016). Do People Follow Jobs of Do Jobs Follow People?: The Case of Finland in an International Context. *Journal of Regional Analysis and Policy* 46:1, 95–109.

Vilken nytta

har Helsingfors av stadsrankingar?

BILD: LOTTA HAGLUND

Är rankingar ett behändigt sätt att jämföra städers framgångar eller ett försök att på en lista klämma in en massa information – så till den grad att innebörden blir gissningar? Hur som helst har man i Helsingfors på senare år allt mer försökt bevaka och dra nytta av internationella stadsrankingar. Kvartti bjöd in en panel experter till en diskussion om rankingarnas fördelar och nackdelar och hur den information de innehåller kan användas för att utveckla staden.

Helsingfors placering i internationella stadsjämförelser är något som intresserar såväl helsingforsarna själva som media och stadens ledning och organisation. Rankingarna läggs fram i vår massmedia och sprids på sociala media. Och det kan man förstå: Helsingfors har klarat sig mycket bra i många internationella rankingar, i synnerhet då det gäller livskvalitet och invånarnöjdhet.

ÄNDÅ HAR stadsrankingarna fått kritik de senaste åren. Man har kallat dem "faktoidgeneratorer", och ifrågasatt nyttan av informationen och rankingtalen i dem. Som exempel har en del välkända jämförelser av livskvalitet beskyllts för att lyfta fram tråkiga, tjänstemannamässigt sakliga städer där "ingen på riktigt vill bo". Kritikerna betonar – och inte utan fog – att rankingarna också är ett sätt för de företag som gör dem att marknadsföra sig själva och få nya kunder.

Med i panelen satt:

- **TIMO CANTELL**, stadsfaktachef, Helsingfors stadskansli
- **ANU HENRIKSSON**, specialsakkunnig, ANM (tjänstledig från Helsingfors stadskansli)
- **JANI MOLIIS**, chef för internationella ärenden, Helsingfors stadskansli
- **PIIA RAITAVUO**, expert, Helsingfors stadskansli
- **KATJA VILKAMA**, forskningschef, Helsingfors stadskansli

Vår okända stad plötsligt i tättklungan

—Men för oss i Helsingfors är det skäl att komma ihåg att vi ännu för sisådär tjuo år sedan sannerligen inte var med i just någon internationell ranking alls, framhåller stadsfaktacheef Timo Cantell.

NÅGONTING HADE helt klart förändrats när Helsingfors år 2011 stoltserade på första plats i tidskriften *Monocles* globala livskvalitetsranking. Sedan dess har det blivit ytterligare toppplaceringar, och Helsingfors har varit med i tiotals internationella jämförelser i allt mellan ekonomijournaler och akademiska publikationer.

—**DET ÄR** en prestation i sig att Helsingfors nu systematiskt har synats i täten eller nära den i många av de kändaste rankingarna. Det ger oss synlighet och gott rykte ute i världen.

DÅ HELSINGFORS stad år 2017 formulerade sin nuvarande stadsstrategi beslöt man börja spela mera på rankingarna. Ett mål blev att systematiskt bevaka rankingarna, och att försöka förbättra Helsingfors placeringar ytterligare. Tidigare hade staden nyttjat rankingarna bland annat för att få en lägesbild av sin verksamhetsmiljö.

—**FÖR DET** här ändamålet ville vi hitta sådana rankingar som också skulle vara till hjälp då vi tittar på hur stadsstrategins huvudteman och syften efterlevs, berättar forskningschef Katja Vilkkama.

—**OM HELSINGFORS** siktar på att vara till exempel en av de städer i världen som bäst drar nytta av digitaliseringen borde man ha något slags jämförande belägg för det.

MEN ENLIGT Vilkkama var det inte så lätt att hitta tillförlitliga stadsrankingar. För det första ska jämförelserna vara regelbundet återkommande, så man kan se långtidstrenderna. Dessutom ska faktagrunden för jämförelserna vara såpass transparent att det med hjälp av till exempel officiell statistik går att kontrollera vad det i verkligheten innebär att en rankingplacering stiger eller sjunker.

—**DÅ BEVAKANDET** av rankingarna blev systematiskt dög egentligen bara sådana jämförelser där Helsingfors har ens en teoretisk möjlighet till framgång. I praktiken var många av dem sådana som Helsingfors redan klarat sig bra i, berättar expert Piia Raitavuo.

VID FÖRSTA anblicken kan detta urvalskriterium verka som fusk, men den arbetsgrupp som bedömt hur bra det går att följa de olika rankingarna upplevde att det inte är någon idé att staden koncentrerar sig på att förbättra ”omöjliga” placeringar. Om en ranking starkt betonar sådana volymfaktorer som Helsingfors stad inte just kan påverka – till exempel antal internationella flygturer eller universitet – är det sannolikt att placeringen förblir anspråkslös.

—**Å ANDRA** sidan var tanken att informera om och ta lärdom av även sådana rankingar där Helsingfors inte klarar sig så bra, konstaterar specialsakkunnig Anu Henriksson.

—**I SJÄLVA** verket var det ju så, då vi valde ut de rankingar vi skulle följa över tid, att vår ekonomi ännu släpade sig fram efter svackan. Om till exempel bruttonationalprodukten per capita betonades vid någon jämförelse placerade sig Helsingfors sämre än de andra städerna.

PIIA RAITAVUO anmärker att staden i mån av möjlighet bevakar – förutom de rankingar som är kopplade till strategimätarna – också rankingar av engångsnatur och andra nyheter kring jämförelser av städer. Staden informerar även om dessa, och försöker föra fram resultaten från Helsingfors, om jämförelsen anses tillräckligt relevant och välgjord.

—**VI VILL** också ge helsingforsborna möjlighet att ta del av de intressanta rankingresultaten, så vi presenterar dem kontinuerligt på faktpaketet *Helsinki in international comparisons*. Vem som helst kan ta del av dem, såväl stadens invånare som företag och samfund.

Åtgärder föranledda av rankingplaceringarna?

En krångligare fråga än att bevaka rankingarna och nyttja deras rön i informering och marknadsföring är vilka åtgärder observationerna av Helsingfors rankingar leder till. Om dåliga rankingresultat kommer som överraskningar, ska man då aktivt börja försöka utveckla någonting? Vad skulle det i praktiken innebära om man medvetet riktade in åtgärderna på att förbättra någon viss ranking?

JANI MOLIIS, chef för internationella ärenden, säger att visst är det en möjlighet. —Det har man faktiskt gjort på nationsnivå, till exempel i Rwanda, där jag tidigare jobbat. Där har man lagt upp målsättningen att förbättra vissa centrala placeringar.

—**I VÄRLDSBANKENS** Doing Business Index -jämförelse har Rwanda klättrat upp till 32 plats, strax efter länderna i Nordamerika och Europa. Detta väcker intresse, och på andra håll frågar man sig ”vad de gör därborta”.

ENLIGT MOLIIS placerar sig Helsingfors redan nu vid många kända jämförelser i den referensgrupp där man utgår från

att vi ska ligga, alltså ”ett par placeringar över eller under Wien”. En sådan placering medför varken stor uppmärksamhet eller akut behov av att rätta till någonting.

—**OM VI** plötsligen föll ur dessa naturliga referensgrupper skulle det säkert föranleda något slags utvecklingsåtgärder, säger Moliis.

—**HELSINGFORS HAR** i huvudsak nått en nivå där man kan lita på att vi har framgång om vi ”gör vår egen grej”. Det skulle kännas som en marginell nytta att starkt ändra kurs bara för att få klättra uppåt i någon viss ranking.

ANU HENRIKSSON håller med: Jag har själv kunnat se hur förändringar i rankingen kan väcka oro eller förundran bland beslutsfattarna. Ett fall nyligen var när Helsingfors föll från femte till sjunde plats på det globala talang- och konkurrenskraftsindexet GCTCI, som mäter hur attraktiva städer är för expertarbetskraften.

DÅ LEDNING eller beslutsfattare blir medvetna om siffrorna bakom en svagare placering – till exempel att det i Helsingfors finns hälften så många företagare per capita som i Stockholm eller Oslo – kan man reagera. Man inleder kanske noggrannare utredningar om saken eller kanske förbättrar företags servicen.

—**Å ANDRA** sidan kan en bra ranking vittna om att man gjort någonting rätt redan tidigare. Ett konkret exempel är Helsingfors höga ranking vid internationella kongressjämförelser, vilken åtminstone delvis förklaras av att vi samlar in omfattande och högklassig data om temat, föreslår Jani Moliis.

—**ÄNDÅ ÄR** det knappast så att man börjat samla in bra kunskapsmaterial bara för att stiga i rankingarna – fast jag nog tycker det finns ett samband mellan åtgärderna och rankingen.

KATJA VILKKAMA anser att det i vilket fall som helst vore svårt att programmera åtgärderna utgående från rankingarna. Detta beror ofta på att rankingarna är av indexnatur och att rankingen därmed bygger på flera skilda mätare.

—**SÅ EN** svängning uppåt eller neråt kan bero på många olika faktorer, och saken behöver benas ut grundligt för att se vilka siffror det är som förändrats. Dessutom kan det ju hända att förändringen i rankingen beror på att det är siffrorna för de andra städerna som förändrats, inte Helsingfors siffror. Dessutom händer det att de som gör rankingarna byter mätare från år till år, och även detta gör det svårt att dra slutsatser.

OCH DET händer också att städer har fått se sin ranking rutscha som följd av en-

skilda händelser som fått mycket publicitet. Sådana djupdykningar kan ha föregåtts av en dramatisk händelse som i långa tider kan skada stadens rykte.

—**SANNOLIKT BIDRAR** händelserna på Drottninggatan ännu idag i någon mån till att Stockholm inte upplevs lika tryggt som Helsingfors, resonerar Anu Henriksson.

—**PÅ SAMMA** sätt föll Manchester's ranking på trygghetsbetonande listor kraftigt efter ett självmordsdåd vid ett musikevenemang.

ENLIGT HENRIKSSON är det kanske inte värt att städer slösar resurser på att försöka korrigera sådana bakgrundsfaktorer som inte beror av dem själva.

—**HUR VET** vi till exempel vilka förändringar som kommer sig av konjunkturväxlingar och vilka av städernas åtgärder. Att slåss mot konjunkturerna slukar resurser, så det lönar sig inte.

Kort och gott:

- Helsingfors stad bevakar ett femtontal högklassiga stadsrankingar och rapporterar om dem för beslutsfattarna.
- Rankingarna används snarare för att skapa och upprätthålla en lägesbild än för att sätta igång operativa åtgärder.
- Staden försöker se det som ligger bakom rankingplaceringarna, och ifrågasätter vid behov de bakgrundsfakta som använts. Den vetenskapliga kvaliteten på jämförelserna varierar. Den verkliga lägesbildens byggs upp med kompletterande officiell statistik och andra tillförlitliga uppgifter.

Konstiga mätare och annorlunda gränser

Ibland kan mätarna vara minst sagt speciella ur de rankade städernas synvinkel, och det kan verka som om rankingarna inte förmått beakta eller förstå att de lokala förhållandena kan vara olika i olika städer.

—**VI HAR** till exempel märkt att man vid Economist Intelligence Units jämförelse av livskvalitet fått poäng för utbildningssystemet i städer där det finns ett stort antal privata skolor, berättar Timo Cantell.

—**VI UNDRADE** nämligen varför många städer fick fulla 100 poäng och Helsingfors bara 92 trots att Finland klarat sig bättre än de jämförda länderna i synnerhet vid PISA-undersökningarna. Att Finland gjort det beror väl åtminstone delvis på att vårt utbildningssystem bygger på offentliga skolor av hög kvalitet.

FÖRUTOM ATT de som gör jämförelserna kan använda mätare som vi tycker är konstiga kan resultaten enligt Cantell också bero på olika sätt att rapportera.

—**SYSSELSÄTTNINGEN HÖR** till de saker som registreras på olika sätt i olika länder. Vårt sysselsättningstal skulle kunna vara högre om vi använde samma beräkningssätt som man har i Sverige. I vilket fall som helst måste vi veta vad vi talar om när vi använder dessa siffror.

ANU HENRIKSSON vill också påminna oss om att det "Helsinki" man talar om i rankingarna inte är samma sak som staden Helsingfors. I synnerhet då det gäller ekonomin talar man ofta om hela Nyland ifall ifrågasvarande data finns bara på region-, inte kommunnivå, i Finland.

—**OM KÖPENHAMN** och Oslo finns det mera ekonomifakta på stadsnivå än det finns om Stockholm och Helsingfors, tillägger Henriksson.

—**SAMTIDIGT ÄR** ju pendlingsområdet en logisk områdesindelning för ekonomifakta, och det kunde kännas konstgjort att plocka ut Helsingfors skilt, fortsätter Jani Moliis.

Eftersom det är en hel del problem och oklarheter med rankingarna kunde man faktiskt ifrågasätta om det är mödan värt att beakta dem. Är de till någon hjälp för Helsingfors då det gäller att bygga världens bäst fungerande stad?

—Jajamen! För det första bevakar ju staden i vilket fall som helst både sin internationella ställning och jämförelser som har med den att göra, försäkrar Pia Raitavuo och Jani Moliis.

—**VI SKA** följa rankingresultaten och berätta om dem bara av en så enkel orsak som att andra aktörer ändå gör det, konstaterar Raitavuo.

—**RANKINGARNA SKAPAR** hur som helst en bild av Helsingfors både här hemma och ute i världen. Förutom stadsorganisationen är det många företag och samfund som använder rankingar för att marknadsföra Helsingfors som ett bra ställe att bo på, placera i eller besöka.

Kan man göra något åt problemen med mätningssätten? Hur kan staden trygga att den har tillförlitliga uppgifter som bygger på internationella jämförelser?

ANU HENRIKSSON vill påminna oss om att staden sitter inne med statistik- och forskningskunnande som kan nyttjas för att kontrollera rankinglistornas tillförlitlighet.

—**PRECIS, VI** kan försöka ta reda på de underliggande siffrorna i de viktigaste jämförelserna, och göra egna analyser som kompletterar den bild vi får av blotta placeringarna, fortsätter Moliis.

ENLIGT KATJA Vilka är det vettigt att utnyttja stadsrankingarna, då det ju är någon som gjort ett stort arbete som det skulle vara jobbigt för en enda stad att få till stånd på egen hand. Men det behövs ett kritiskt grepp.

MAN KAN föra fram också officiella statistikkällor, eller fakta sammanställda av stadsnätverk av typ World Council on City Data, som vanligen är mera tillförlitliga och transparentare.

PANELEN VAR enig om att Helsingfors stad gör klokt i att "hålla ögonen på bollen", alltså trygga att vi i huvudsak gör rätt saker snarare än riktas all vår uppmärksamhet på svävande och ibland otransparenta rankingresultat. Hur som helst följer Helsingfors stad efterlevnaden av sina operativa målsättningar med hjälp av egna mätare, som hänför mer direkt till stadsstrategin.

ANU HENRIKSSON vill ännu fylla i: —Bra rankingresultat kan ju också ses som en belöning för väl utfört arbete. ■

Text: Teemu Vass och Heidi Taskinen

Mera om temat:

HELSINGFORS STAD (2019). Helsinki in international comparisons. Webbplats. <<https://www.hel.fi/helsinki/en/administration/enterprises/competitive/International+comparisons/>>

HELSINGFORS STAD (2019). Kansainvälistet kaupunkivertailut: yhteenveto. Raportti kaupunginvaltuustolle. [Sammandrag av internationella stadsjämförelser. Rapport åt stadsfullmäktige]. <<https://www.hel.fi/hel2/kanslia/valtuustoseminaari/kansainvaliset-kaupunkivertailut-yhteenveto.pdf>>

Helsingfors som turiststad

– jämförelse med
övriga nordiska
huvudstäder

● PEKKA MUSTONEN

I ÖVERNATTINGSSTATISTIKEN framträder besöksnäringen i Helsingfors som en stigande vågrörelse de senaste tio åren. År 2017 blev stegringen rekordsnabb, och tillväxtprocenten var nära europeisk toppnivå. År 2019 har tillväxten varit rätt snabb igen.

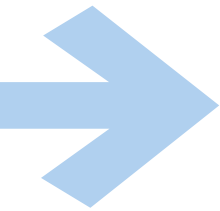
SÅSOM FÄRDMÅL har de nordiska huvudstäderna uppvisat en del likartade drag, till exempel livlig amerikansk och kinesisk efterfrågan. Men samtidigt finns det klara skillnader. Köpenhamn är i en klass för sig då det gäller utlänningars övernattningar. Stockholm har den klart största inkvarteringskapaciteten, medan antalen hotell begränsar potentiell tillväxt i de andra städerna. Helsingfors är tydligast en port mellan Asien och Europa.

HELSINGFORS VILL främja hållbar turism, och en liknande diskussion förs även i de andra städerna. Som motvikt till växande besökarmängder vill man ha "kvalitet", men med sådant är det svårt att konkurrera. I Helsingfors och Stockholm kommer de utländska övernattande gästerna från ett bredare spektrum länder, medan i synnerhet Reykjavik och Tallinn har stora andelar övernattande gäster från bara ett land.

Besöksnäringen i Helsingfors under 2010-talet har, efter en jämn början, gått allt snabbare uppåt. Fram till år 2016 ömsom ökade och minskade övernattningarna (dvs. gästnätterna) i Helsingfors, men år 2017 blev det plötsligen en stor ökning. Den var nästan på europeisk toppnivå, och det året slogs alla tiders rekord för statistikförda övernattningar (gästnätter) i Helsingfors både för de inhemska och de utländska besökarnas del. Ökningen påskyndades av att inkvarteringskapaciteten växte – om än delvis bara statistiskt. Några inkvarteringsställen som funnits redan tidigare kom nämli-

gen med i statistikföringen först nu. **EFTER REKORDÅRET** jämnade tillväxten ut sig, och år 2018 blev totalantalet övernattningar ett par tiondels procent mindre. Det har att göra med att de inhemska övernattande gästerna minskade med tre procent. Samtidigt ökade utlänningarnas övernattningar också år 2018, med drygt två procent.

FÖRSTA HALVÅRET 2019 ökade övernattningarna igen, och inom totalövernattningarna slogs nya rekord. Då detta skrivs finns det förhandsuppgifter om övernattningarna fram till augusti 2019, och det verkar sannolikt att det i år igen blir nya rekord både för de inhemska och de utländska övernattningarnas del. Trenden i antalet inhemska övernattningarna är alltså stigande igen.

SÅLEDES HAR besöksnäringen i Helsingfors på ett par år kommit upp på en ny, klart högre nivå. Helsingfors väcker intresse, det visar både övernattningarna och de rekordmånga flygresenärerna. Detta har med rätta tagits upp även av stadens ledning. Helsingfors stad konstaterar i sin strategi att staden satsar på främjande av turism, och uppmuntar alla att ta fram idéer somagnar stadens dragningskraft. Man har också, som ett viktigt led i näringspolitiken, lyft fram turismen som en del av stadens dragningskraft ute i världen.

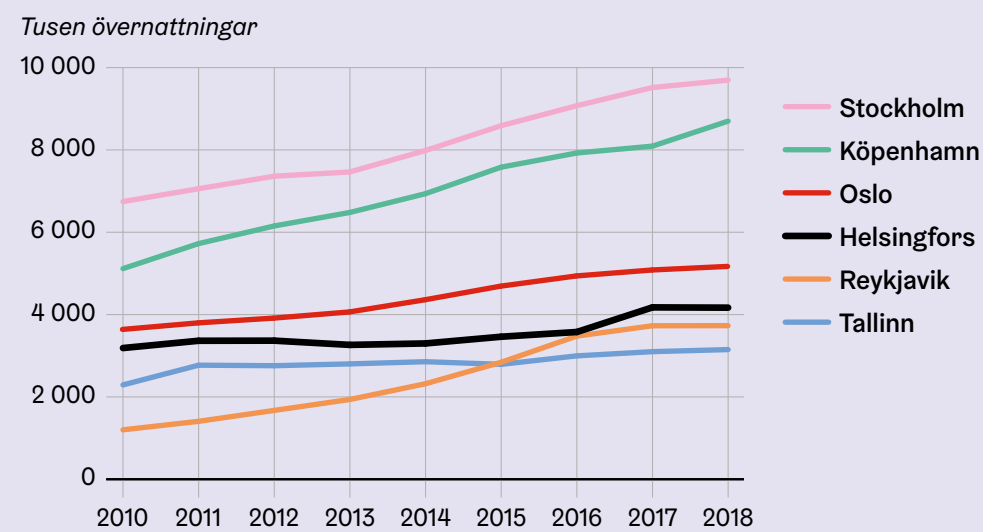
Konkurrensupplägget i Norden, och syftena med hållbar turism

På sistone har man runtom i världen – även i Helsingfors – allt mer börjat se hållbar utveckling som en utmaning för den växande globala turismen. Det handlar om ett slags rentav nödvändig motkraft inom profileringen av turistmålen och styrningen av utvecklingen. Vid Helsingfors stad jobbar man som bäst på ett program för hållbar turism, och dryftar samtidigt olika utmaningar för busstrafiken, som ju anknyter till turismen. Dessutom skärskådas kryssningsfartgästturismen, i och med att det på senare år pratats mycket om balansen mellan dess fördelar och nackdelar.

LIKANDE DISKUSSIONER förs även på andra håll, och ur Helsingfors perspektiv är det intressant att se på vad som händer särskilt i de övriga nordiska huvudstäderna. Föreliggande artikel analyserar besöksnäringens utveckling i Helsingfors och de övriga nordiska huvudstäderna i huvudsak med hjälp av förefintliga statistiska mätare. Att ha ett begrepp om siffrorna och trenderna är viktigt också då man planerar turismens framtid – även då hållbarheten ställs i centrum.

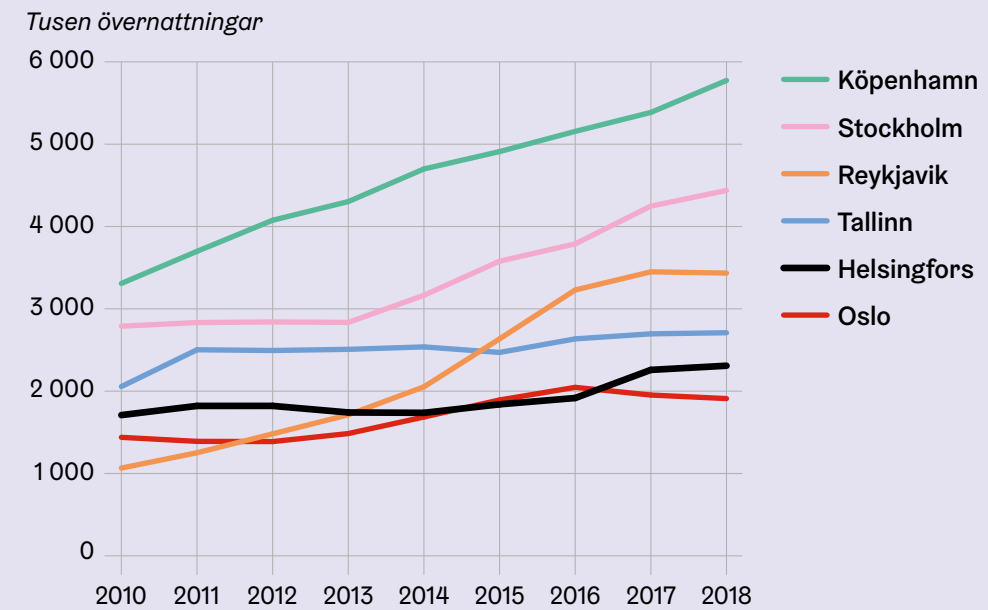
MED TANKE på jämförbarhet och tillförlitlighet är övernattningarna den viktigaste måttstocken i dylika jämförelser mellan städer och länder. Eftersom Helsingfors i princip tävlar med de andra jämförda städerna om uttryckligen de internationella turisterna fokuserar vi vår granskning på förändringarna i de utländska övernattningarna (gästnätterna). Jämförelser av övernattningar säger i sig inget direkt om hållbarhet, men om vi tolkar dem omsorgsfullt kan vi åtminstone i någon mån få en bild av den ekonomiska och sociokulturella hållbarheten.

DET ÄR relevant att jämföra Helsingfors med grannländernas huvudstäder också med tanke på att många resenärer – i synnerhet från Asien – kan besöka flera av dem på samma resa. På så vis kunde vi tänka oss att Helsingfors, Tallinn, Stockholm, Köpenhamn och Oslo – och varför inte också Reykjavik och S:t Petersburg – hör till samma målområde. Städerna konkurrerar alltså om turister samtidigt som de har nytta av varandra. Turism är trots konkurrensupplägget inget nollsummespel, i och med att samma turister kan öka turismvolymen i flera olika resmål. Å andra sidan skulle följderna av en eventuell kollaps i den gemensamma efterfrågan också vara gemensamma för alla.

Källa: Statistikcentralen, Visiittori.fi, Tourmis.info, Statistics Iceland.

FIGUR 1. Samtliga registrerade övernattningar i de nordiska huvudstäderna och Tallinn 2010–2018.

Källa: Statistikcentralen, Visiittori.fi, Tourmis.info, Statistics Iceland.

FIGUR 2. Registrerade övernattningar gjorda av utlänningar i de nordiska huvudstäderna och Tallinn 2010–2018.

I HELSINGFORS har synsättet att man ska ställa kvaliteten främst då man utvecklar besöksnäringen framlagts av stadens högsta ledning i flera repriser. Men att följa hur bra detta efterlevts är inte det lättaste, i och med att måttstockarna – såsom till exempel övernattningsstatistiken – plägar vara kvantitativa. Dylika är också måttstockarna för konsumtion, som dessutom har klart svagare tillförlitlighet än volymmätare av typ övernattningsstatistik. Att man söker kvantitativ tillväxt är i och för sig naturligt, eftersom det är svårt att konkurrera kvalitativt om resenärerna.

Stockholm lockar inhemska och utländska turister, Köpenhamn attraherar mest utländska

Av de nordiska städerna är det Stockholm som har överlägset största antalet övernattningar. År 2018 registrerades där nästan 10 miljoner övernattningar (gästnätter). I Köpenhamn var siffran nästan en miljon lägre. I Oslo hade man ca. 5,2 miljoner och i Helsingfors 4,2 miljoner övernattningar. Reykjavik, där gästnätterna mer än tredubblats under detta årtionde, var nästan på nivå med Helsingfors år 2016, men har i och med att ökningen avmattats kommit klart på efterkälken. År 2018 hade Reykjavik ca. 3,7 miljoner övernattningar. I Tallinn registrerades drygt tre miljoner övernattningar.

OM VI ser bara på de utländska resenärernas övernattningar förändras ordningen något. I Köpenhamn gjordes två tredjedelar av övernattningarna av utlänningar, i Stockholm klart mindre än hälften. Beträffande just de utländska övernattningarna låg Köpenhamn klart i täten år 2018 med 5,8 miljoner övernattningar, vilket var över en miljon fler än i Stockholm. I Reykjavik stod utlänningar för hela 92 procent av övernattningarna, och kvantitativt hade den isländska huvudstaden över en miljon fler utländska övernattningar än Helsingfors. Även Tallinn körde om Helsingfors, vilket dock i hög grad var de finländska turisternas förtjänst.

Ökad turism genom ökad kapacitet eller alternativ in-kvartering?

Figurerna 1 och 2 visar statistik över övernattningar i Helsingfors och huvudstäderna i grannländerna. Budskapet i dessa figurer kan ses ur många vinklar. I början av september 2019 skrev kanslichef Jari Gustafsson vid arbets- och näringsministeriet en kolumnartikel i affärstidningen Kauppalehti där han provocerande slängde fram att vi borde få in tre miljoner fler övernattande gäster i huvudstadsregionen om vi vill vara resmål nummer ett här i norr. Utan att ta alltför mycket ställning till siffrorna i artikeln är det väl knappast så att man i Helsingfors skulle försöka komma upp till de absoluta noteringarna i Köpenhamn eller Stockholm. Snarare har det talats om en lika stor ökning.

OM VI tar en närmare titt på figurerna ser vi att det år 2017 blev en stark ökning, som ett tag var snabbast bland de städer vi jämfört. År 2017 var dock ett undantag, låt vara att vi år 2019, som vi redan nämnt, ser ut att nå toppnoteringar igen. Men så stor ökning som vi hade 2017 blir det inte i år – och knappast framledes heller – utan en märkbar ökning i inkvarteringskapaciteten. Visst har Airbnb och motsvarande aktörer som förmedlar hyresbostäder för kort tid gjort det lättare för turister att hitta inkvartering då hotellen är fullbokade, men de finns inte med i statistiken.

FENOMENET SYNS tydligare till exempel i Köpenhamn, där antalet bostäder som hyrs ut via Airbnb är mångdubbelt större än i Helsingfors. I synnerhet i Köpenhamn kan turismen snart inte öka mer – såvida man inte lyckas styra efterfrågan till lugnare perioder. Sommartid har det funnits lediga hotellrum bara till namnet. I Helsingfors har läget varit lite bättre ur resenärernas synvinkel, men även hos oss börjar det redan bli anmärkningsvärt många fullbelagda nätter. Enligt statistik från Benchmarking Alliance blev det från juni till augusti 2019 sex-

ton nätter med över 90 procents beläggning vid inkvarteringsställena i Helsingfors. Rejält över hälften av nätterna var beläggningsgraden över 80 procent. Som jämförelse kan vi ta Köpenhamn, där kapaciteten alltså inte är mycket större än i Helsingfors. I Köpenhamn var beläggningsgraden över 80 procent under mera än nio nätter av tio, och över 90 procent under sex nätter av tio.

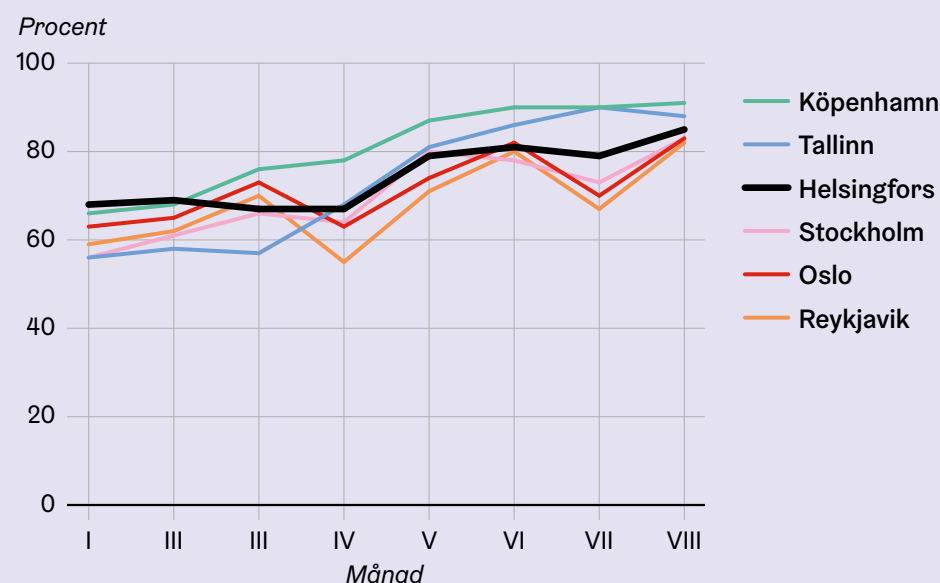
SAMMA KÄLLA visar att det i Helsingfors i somras fanns lite under 300 000 rum på marknaden (då vi räknar ihop alla nätter under en månad). Denna siffra multiplicerad med det genomsnittliga antalet inkvarterade per rum utgör det teoretiska maximiantalet övernattnings alias gästnätter. Om det i varje rum bor två människor under en månads samtliga nätter kan vi maximalt komma upp till knappt 600 000 övernattnings. I juli 2019 blev det ca. 520 000 registrerade övernattnings.

UNDER 2010-TALET, som snart löpt ut, har ökningen i internationella övernattnings i Helsingfors varit klart anspråkslösare än i Köpenhamn och Stockholm – eller Reykjavik. Detta trots att Helsing-

fors rent matematiskt har ett bättre utgångsläge för tillväxt, nämligen lägre utgångssiffror, än sina storasyster. I och med att läget inom statistikföringen av kortvarig uthyrning är likadant i alla länderna, är de registrerade övernattningsarna en mycket bra indikator på styrkeförhållandena mellan städerna.

I KÖPENHAMN ökade de utländska övernattningsarna mellan åren 2010 och 2018 med 75 procent, i Stockholm med 59 procent. Specialfallet Reykjavik kan – på gott och ont – skryta med en 2,5-fald tillväxt, som i och för sig nu börjat avta. I Helsingfors ökade utlänningarnas övernattnings under samma tid med en dryg tredjedel, och vissa år var ökningen lika med noll eller rentav negativ.

KÖPENHAMN ÄR i en klass för sig bland de nordiska huvudstäderna, om man ser till utlänningarnas övernattnings. Stockholm har dock ännu fler övernattnings totalt, men det beror på det stora antalet inhemska övernattnings. I Stockholm är klart över hälften av gästnätterna inhemska, medan motsvarande andel i Köpenhamn är omkring en tredjedel. I Helsingfors är denna andel kring 45 procent.

Källa: Benchmarking Alliance.

FIGUR 3. Hotellens beläggningsgrad i de nordiska huvudstäderna och Tallinn i januari–augusti 2019.

I Köpenhamn ökade de utländska övernattningsarna mellan åren 2010 och 2018 med **75** procent.

ÄVEN I Stockholm är beläggningsgraden hög – tack vare de svenska gästnätterna – men ändå ligger Köpenhamn klart i täten då det gäller beläggning. Här ser vi den väldiga hotellkapaciteten i Stockholm, som är nästan tredubbelt så stor som i Köpenhamn. Skillnaden är ännu större gentemot Helsingfors, där hotellkapaciteten ändå inte är märkbart mindre än i Köpenhamn.

I LJUSET av dessa siffror verkar det klart att ifall man vill öka turismen behövs det i praktiken mera kapacitet i alla de nordiska huvudstäderna – eller då konkreta åtgärder för att främja turism under andra årstider än sommaren. I Köpenhamn ligger man redan mycket nära den nivå som den befintliga kapaciteten räcker till.

Turismen mest heterogen i Stockholm och Helsingfors, mest homogen Reykjavik

Vi konstaterade redan tidigare att det är svårt att mäta kvalitet, och att fokusering på enbart konsumtion ger en alltför snäv bild av vad man borde koncentrera sig på inom turismen och i vilken riktning man borde utveckla den. Om vi till Helsingfors ville locka de turister som lägger ut mest pengar borde vi satsa allt på USA och Kina. Drivet till sin spets skulle vi forma servicestrukturen – eller den skulle formas – för dessa målgrupper, och prisnivån skulle stiga enligt köpkraften hos dem som konsumerar mest. Men det vore ju inte till fördel för vare sig ortsbefolkningen eller andra turistkategorier.

SÅDAN UTVECKLING har till en viss del kunnat skönjas i Reykjavik och Tallinn, där turismefterfrågan är minst heterogen bland de städer som vår jämförelse upptar. År 2017 kom 30 procent av övernattnings gästerna i Reykjavik från USA, och 22 procent från Storbritannien. År 2018 var USAs andel uppe i 33 procent, briternas ännu vid 20 procent. Så över hälften av de övernattnings gästerna kom fortfarande från dessa två länder. De fem länder därifrån det kommit mest övernattnings gäster stod för 69 procent av de utländska övernattningsarna, och de tio främsta för 81 procent.

I TALLINN ligger ett land i klar ledning: Finländarna stod år 2017 för hela 37 procent av alla övernattnings i staden. Rysarnas andel var klart mindre, 10 procent. I Tallinn står de står fem viktigaste utgångsländerna för 62 procent och de tio viktigaste för 76 procent av de utländska övernattningsarna. Dessa siffror är alltså så här höga närmast tack vare den finländska turismen till Estland.

VAR OCH en som varit i Tallinn har kunnat konstatera vad en särskild målgrupps överrepresentation leder till. En stor del av serviceutbudet i vissa områden är klart inriktat på finländare, och givetvis har även prisnivån anpassat sig efter köpkraften hos denna allra viktigaste turistkategori. Då en sådan här utveckling drivs tillräckligt långt glider ortsbefolkningens och turisternas världar isär, och även olika turistkategorier emellan kan det uppstå klyftor.

EN SÅDAN trend är mycket klart skönjbar också i vårt andra exempel, Reykjavik. Ett gott exempel är en av öns berömdaste sevärdheter, utebadet Blue Lagoon i närheten av flygfältet. Ortsbefolkningen har sina ställen som de badar i och turisterna sina, såsom Blue Lagoon, dit man numera måste köpa biljett på förhand för ett visst klockslag. Ännu för några år sedan kostade ett besök i Blue Lagoon omkring 30 euro. Nu är priset nära 90 euro, och denna prisstegring beror inte på valutakurserna utan ganska klart på att det alltid funnits turister som varit redo att betala. Det är givet att kostnadsnivån stiger även i övrigt, och då har man inte längre råd att betala höga löner om efterfrågan av någon anledning rasar.

FÖR Helsingfors ser den statistiska helhetsbilden riktigt bra ut. Ändå kan man i gatubilden redan se inverkan av till exempel de kinesiska turisterna, bland annat i form av att allt flera bärnstensbutiker öppnats i Tölö. Bland Helsingfors konkurrentstäder är värdena för de ”hållbarhetsmätare” som beskriver utgångsländernas andelar bättre endast i Stockholm.

År 2018 var de fem främsta utgångsländernas andel av de utländska övernattningarna i Stockholm bara totalt 33 procent, och top 10-ländernas 47 procent. Men de tre i topp, alltså USA, Tyskland och Storbritannien, står ändå sammanlagt för kring en fjärdedel av de utlänningar som övernattar i Stockholm.

LIKSOM I Helsingfors har antalet kinesiska gästnätter vuxit även i Stockholm. År 2017 noterades en 19 procent ökning jämfört med år 2016, och år 2018 var ökningen fortfarande så stor som åtta procent. Ännu år 2017 hade Helsingfors fler kinesiska övernattningar än Stockholm, men år 2018 blev det ombytta roller i och med att de kinesiska övernattningarna minskade i Helsingfors.

I KÖPENHAMN urskiljer sig fem utgångsländer klart från de andra, och deras andel av de utländska övernattningarna år 2018 var 51 procent. I topp låg USA och Storbritannien, följda av Sverige, Tyskland och Norge. De tio viktigaste utgångsländerna stod för 69 procent av de utländska övernattningarna. Kineserna kom inte riktigt med i tio-i-topp i Köpenhamn, trots att de kinesiska övernattningarna just nu ser ut att öka också där. År 2018 passerade Köpenhamn både Helsingfors och Stockholm både i antalet övernattnande kinesiska turister och i ökningen i dessa övernattningar.

I OSLO ökade kinesernas övernattningar långsammare år 2018, efter att ha ökat snabbt i några år. De fem viktigaste utgångsländerna i Oslo år 2017 var USA, Tyskland, Sveri-

ge, Storbritannien och Spanien. De fyra första urskiljer sig mycket klart från de andra, och top-5 stod för hälften av alla utländska övernattningar. Då vi tar med de fem följande länderna kommer vi upp till 69 procent.

De nordiska huvudstäderna olika

Denna jämförelse, som bygger på bara några statistiska mätare visar hur olika de nordiska huvudstäderna är sinsemellan. Alla länderna har sina särdrag i efterfrågehänseende. Läget i Tallinn återspeglar den finländska efterfrågan och ett småningom växande intresse också från annat håll. Bland de städer vi jämförde har Stockholm överlägset största kapaciteten och största andelen inhemska övernattnande gäster. Köpenhamn är – i statistikens ljus – den internationellt intressantaste staden i Norden, och där är det allra svårast att få hotellrum under högsäsong. Oslo är måhända ännu lite i underläge, men har en jättepotential. Det är möjligt att prisnivån i Norge hindrar efterfrågan att explodera. Reykjavik är ett fall för sig, och på sätt och vis ett laboratorium för verkningarna av turism.

OCH HELSINGFORS då? Jämförbarast med Helsingfors är kanske Oslo, och Helsingfors urskiljer sig inte starkt i någon av de statistiska jämförelserna, utan är något av en bakgrundsiaakttagare – låt vara att den ryska efterfrågan skiljer Helsingfors från de andra städerna. Dessutom är det främst Helsingfors som agerar port mellan Asien och Europa. Helsingfors-Vanda flygplats roll som transitställe växer hela tiden. Även grannländernas huvudstäder drar alltså nytta av Helsingfors läge. Men detta läge är inte hugget i sten – som ingenting annat heller inom turism.

UR HÅLLBARHETSSYNPUNKT är det bra att kunna vara iakttagare – eventuella negativa utvecklingsförlopp i de andra städerna kan ju lika gärna inträffa också hos oss. Det är svårt att förutspå efterfrågan inom turismen, och just därför är det så viktigt att vara förberedd och söka exempel annanstans.

VI HAR sett att städerna är sinsemellan olika, men vår jämförelse påvisar också likheter. Den efterfrågan som kommer från USA och Asien har vi alla gemensam, liksom också att kapaciteten snart inte räcker till. Trots att det pratas mycket om turismens hållbarhet och överdrivet resande sägs det inte mycket om gränserna för ökning. Eftersom vi står inför samma hotbilder vore det säkert också till nytta att diskutera sinsemellan. ■

PEKKA MUSTONEN är specialforskare vid näringslivsavdelningen vid Helsingfors stadskanslii.

Källor:

- Austrian National Tourist Office. TourMIS database. <http://www.tourmis.info>
- Benchmarking Alliance. <http://www.benchmarkingalliance.com>
- Business Finland. Tilastopalvelu Rudolf. <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland>
- Gustafsson, J. "Suomi on matkailun kehitysmää". Kolumn, 9.9.2019. Kauppalehti.fi. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/suomi-on-matkailun-kehitysmaa/cd8d3c33-39b2-4204-9f06-9e4e8f2e4d78>. Luettu 10.10.2019.
- Statistikcentralen. Majoitustilasto. [Turismstatistik]. <http://www.stat.fi/til/matk/>
- Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy. Statistikdatabasen Visiittori.fi. <http://www.visiittori.fi>

Etnisk boendesegregation i Helsingfors och annanstans

● JUKKA HIRVONEN

Stark lokal differentiering i olika befolkningsgruppers boende, alltså boendesegregation, ses vanligen som ett problem för balanserad utveckling i en stad. En aspekt av segregationen är etnisk differentiering, och den fokuserar denna artikel på. Artikeln klarlägger hur åtskilt från ursprungsbefolkningen de som har främmande modersmål eller utländsk bakgrund bor i Helsingfors och en del andra städer. Huvudvikten ligger på jämförelser inom Finland, men även nordiska jämförelser görs. Ett centralt rön är att etnisk differentiering inom boende är på medelnivå i Helsingfors jämfört med de andra stora städerna i Finland och på ganska låg nivå jämfört med städer i till exempel Sverige.

Inledning

Differentiering bostadsområden emellan är, med olika måttstockar, ett drag som kännetecknar storstäder, men som inte alltid orsakar ojämlikhetsrisker. Ändå ses stark segregation mellan bostadsområden allmänt som ett negativt fenomen. I Helsingfors stadsstrategi är ett av de centrala målen att avvärja segregation. Det handlar om ett mångdimensionellt fenomen: man talar om etnisk, socioekonomisk och demografisk segregation. Invandrarbefolkningens snabba tillväxt har gjort det viktigt att vetenskapligt iaktta i synnerhet den etniska segregationen.

DÅ EN befolknings etniska sammansättning statistikförs finns det flera alternativa bakgrundsfakta, som alla har sina egna fördelar och brister. En av faktorerna är modersmålet, en annan utländsk bakgrund. I början av år 2019 hade 102 000 helsingforsbor ett annat modersmål än finska, samiska eller svenska. Av dem har 96 procent utländsk bakgrund¹. För den-

na artikel fanns det jämförbara uppgifter från städerna i Finland bara då det gällde modersmålsgrupp, och därför utgår vi här främst från modersmålet. I jämförelsen med nordiska städer använder vi begreppet utländsk bakgrund.

ARTIKELN TAR till först Helsingfors och de åtta följande städerna i storleksordning i Finland under lupp och undersöker differentiering i boendet under en fem år lång period: hur mycket de som har främmande modersmål ökat i antal, hur åtskilt från dem med inhemskt modersmål de med utländskt bor, och hur segregationsgraden förändrats. Bor den växande skaran invånare med främmande modersmål allt mer koncentrerat skilt för sig, eller fördelas den tvärtom allt jämnare och mer utspritt? För fem av städerna var det möjligt att fördjupa analysen in på enskilda modersmålsgrupper. Dessutom jämförs segregationsgraden i Helsingfors med fyra andra städer i Norden.

1) Utländsk bakgrund har drygt 103 000 invånare i Helsingfors. Till dem räknas de utomlands födda samt de i Finland födda vars bägge föräldrar är födda utomlands. Om tillförlitligheten och problemen med uppgifterna om modersmål och ursprungsland se Saukkonen 2016 och 2019.

TABELL 1.

Befolkning med främmande modersmål 2019, och dess tillväxt 2014–19 i nio finländska städer.

ORT	PERSONER MED FRÄMMADE MODERSMÅL 1.1.2019		ÖKNING SEDAN ÅR 2014	
	Antal	Procent av folkmängden	Antal	Procent
HELSINGFORS	101 825	15,7 %	23 356	30 %
ESBO	48 085	17,0 %	16 136	51 %
VANDA	43 129	18,9 %	15 614	57 %
ÅBO	21 894	11,4 %	5 190	31 %
TAMMERFORS	18 030	7,7 %	4 195	30 %
ULEÅBORG	8 496	4,2 %	2 520	42 %
LAHTIS	8 313	6,9 %	2 144	35 %
JYVÄSKYLÄ	7 124	5,0 %	1 741	32 %
KUOPIO	4 685	3,9 %	1 330	40 %

– Källa: Statistikcentralen 2019

Ökningen bland dem med främmande modersmål störst i huvudsadsregionen

De i Finland som har främmande modersmål är klart anhopade i de stora städerna. I början av 2019 bodde det nästan 102 000 personer med främmande modersmål i Helsingfors. Näst mest folk med främmande modersmål bodde det i Esbo (ca. 48 000), Vanda (ca. 42 000), Åbo (ca. 22 000) och i Tammerfors (ca. 18 000). (Tabell 1.)

DET ÄR i huvudsadsregionen som både antalet och andelen personer med främmande modersmål är som störst. I början av 2019 var deras andel av be-

folkningen 16 procent i Helsingfors, 19 procent i Vanda och 17 procent i Esbo. Bland de övriga städerna var andelen störst i Åbo, drygt 11 procent. I Tammerfors var den knappa 8 procent, i Lahtis 7, Jyväskylä 5 och i Uleåborg och Kuopio bara ca. 4 procent.

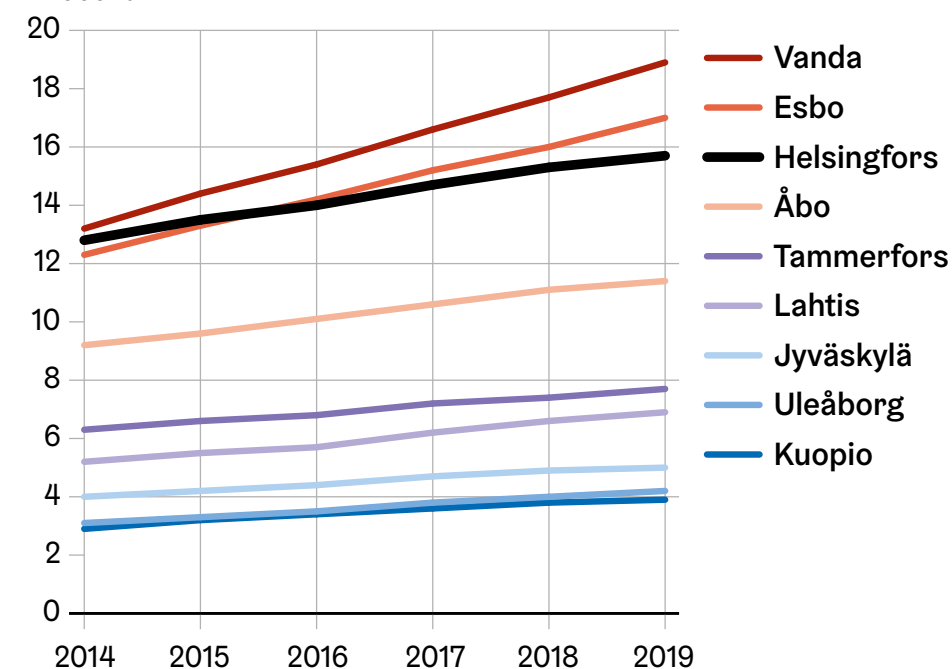
I ALLA de nio städerna har antalet invånare med främmande modersmål vuxit klart de senaste fem åren (Figur 1). Störst har ökningen absolut sett varit i Helsingfors (över 23 000), i Esbo (ca. 16 000) och Vanda (nästan 16 000 personer). I Åbo har ökningen varit drygt 5 000 och i Tammerfors drygt 4 000 personer. Förhållandevis starkast har ökningen varit i Vanda och Esbo, där antalet vuxit med över 50 procent. I samtliga städer har antalet vuxit med minst 30 procent, alltså mycket klart.

Segregationsgraden i Helsingfors medelhög i Finland

PÅ VILKEN nivå är den etniska segregationen i städerna, och hur har den förändrats de senaste fem åren?² Lämpligast för att jämföra segregationsgraden och analysera dess förändring i de olika städerna är segregationsindexet (även kallat olikhetsindexet, dissimilarity index). Det är ett relationstal som utifrån befolkningsdata på delområdesnivå beräknas för två befolkningsgrupper och som kan variera mellan 0 och 100 procent (formel se Vilka 2011,77). Ju högre indexvärdet är desto starkare är segregationen. Indexets värde uttrycker hur stor del av den ena gruppen som

2) Denna analys har gjorts utgående från kommungränserna år 2014. De kommuner som anslöts till Kuopio år 2015 och till Lahtis 2016 har inte tagits med då indexvärdena för år 2019 beräknats.

Procent

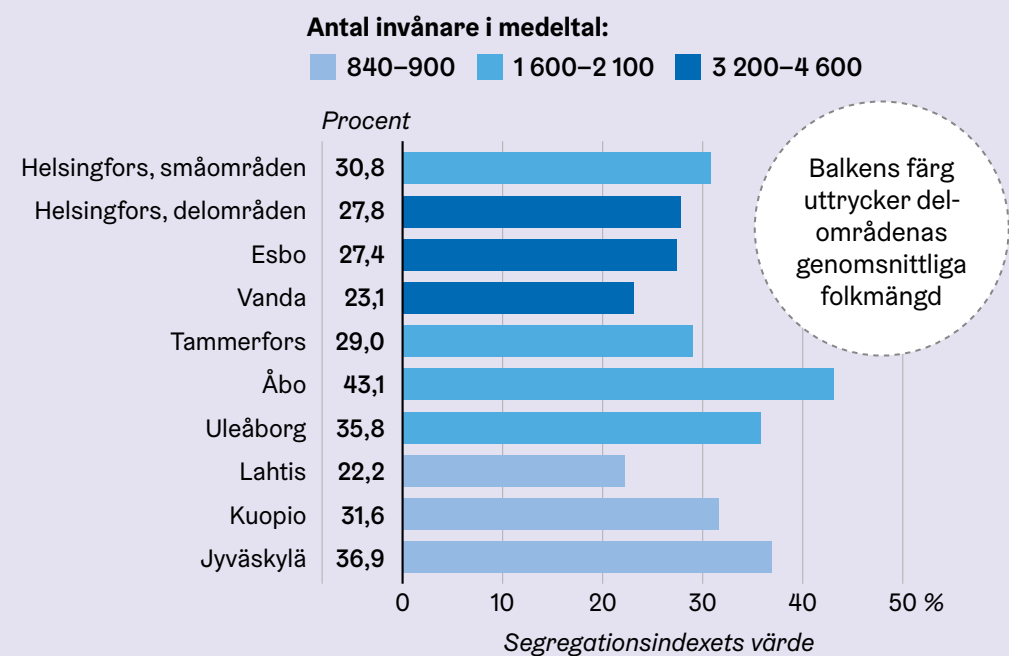
Källa: Statistikcentralen.

FIGUR 1.

Andelen personer med främmande modersmål i Finlands nio största städer 2014–19.

I Oslo var boendesegregationen bland folk med utländsk bakgrund ungefär på samma nivå som i Helsingfors.

Källa: Statistikcentralens befolkningsdatatjänst.

FIGUR 2. Boendesegregation mellan invånare med främmande resp. inhemskt modersmål i Finlands nio största städer 2019.

borde bo någon annanstans än den bor för att fördelningen ska bli likadan som för den andra gruppen. Segregationsindexet har den fördelen att dess värde inte beror av gruppens storlek. Därmed kan man med dess hjälp jämföra segregationsgraden hos grupper av till och med helt olika storlek.

I DET följande har segregationsindexet räknats mellan dem som har främmande modersmål och dem med inhemskt modersmål (finska, svenska, samiska). De med främmande modersmål är förstas en mycket heterogen skara, men i segregationsjämförelsen mellan de nio städerna ser vi dem som en enda grupp. Segregationsindexets värde påverkas av områdesindelningen för de lokala uppgifterna. En grövre delområdesindelning ger vanligen ett lägre indexvärde än en finare, så vi har skäl att vid vår jämförelse beakta skillnaderna i områdesindelning mellan de jämförda städerna.³ I Figur 2 representerar sam-

3) Vanligen finns det i städerna två eller

ma färgs balkar delområden av samma storleksklass, och de är därmed bäst jämförbara sinsemellan.

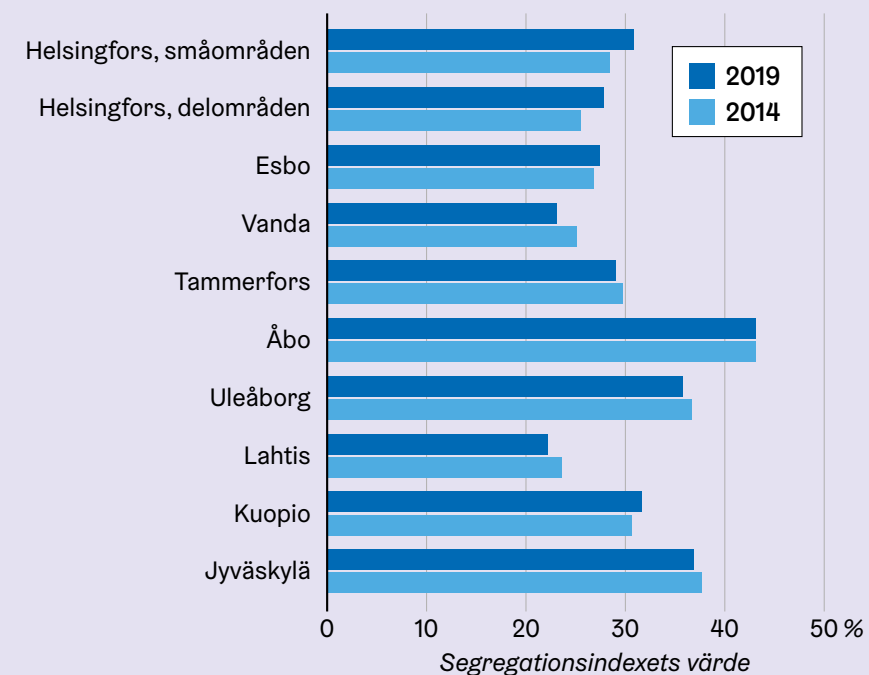
FÖR HELSINGFORS beräknade vi segregationsindexet utifrån data på både små- och delområdesnivå. Delområdena har i medeltal ca. 4 600, småområdena ca. 1 800 invånare, så delområdena är i medeltal 2,6 gånger så stora som småområdena. I våra beräkningar blev indexvärdet för småområdena 31 procent, delområdena 28 procent,

I HELSINGFORS var indexvärdet för småområdena 31 procent, alltså ungefär som i Tammerfors (29 %). Något mera markerad än i Helsingfors var segregationen i Uleåborg (36 %), och klart mera i Åbo (43 %).

tre områdesnivåer (små-, statistik- och storområden), men områdesnivåerna är olika i städerna. I Helsingfors finns det fyra områdesnivåer: småområden, delområden, distrikt och stordistrikt. För vår analys valde vi i varje stad den nivå som gav en optimal jämförelse med Helsingfors.

VID JÄMFÖRELSE med Esbo och Vanda används indexet för delområdena i Helsingfors. I Esbo (indexvärde 27 %) var segregationen på samma nivå som i Helsingfors (28 %). I Vanda däremot stannade indexets värde på 23 procent, så segregationen var alltså svagare där än i Helsingfors.

I LAHTIS, Kuopio och Jyväskylä är delområdesindelningen finare än Helsingfors småområdesnivå och områdena alltså mindre, vilket lite höjer indexvärdet – något som bör beaktas vid tolkandet. Lahtis framstår klarast som en stad med mindre segregation: indexvärdet var bara 22 procent. I Kuopio (index 32 %) var segregationen på samma nivå som i Helsingfors. I Jyväskylä fick indexvärdet 37 procent, alltså klart högre än Helsingfors småområdesnivå (31 %). Även om vi beaktar den finare områdesindelningen är skillnaden så stor att vi kan dra slutsatsen att segregationen är lite mer markerad i Jyväskylä än i Helsingfors.

Källa: Statistikcentralens befolkningsdatatjänst.

FIGUR 3. Boendesegregation mellan invånare med främmande resp. inhemskt modersmål i Finlands nio största städer 2014 och 2019.

VI KAN göra en jämförelse mellan det färskaste läget och rönen från fem år tillbaka (Hirvonen & Puustinen 2016, 93). Förändringen i segregationsgrad har gått i olika riktningar i olika städer (Figur 3). I Helsingfors har segregationen ökat något: indexvärdena för små- och delområdena har stigit med 2,3–2,4 procentenheter. I Vanda och Lahtis har segregationen däremot minskat. I Vanda har indexvärdet sjunkit med 2,0 och i Lahtis med 1,3 procentenheter. I vardera staden var utgångsnivån låg redan år 2014, och år 2019 hade nivån alltså sjunkit ytterligare. I de övriga städerna har förändringen varit ringa – mindre än en procentenhet. Den ganska starka segregationen i Åbo visar inga tecken på att bli lindrigare – indexvärdet har hållits oförändrat. Som helhet kan förändringarna i segregationsnivå ses som förvånansvärt små med tanke på hur mycket de med främmande modersmål ökat de fem senaste åren. Vid en jämförelse med tidigare data, från år 2004 (Hirvonen & Puustinen 2016, 93),

märkte vi att det redan då förelåg ungefär liknande skillnader mellan städerna. Detta tyder på att det i den etniska segregationen i städerna finns drag av spårberoende.

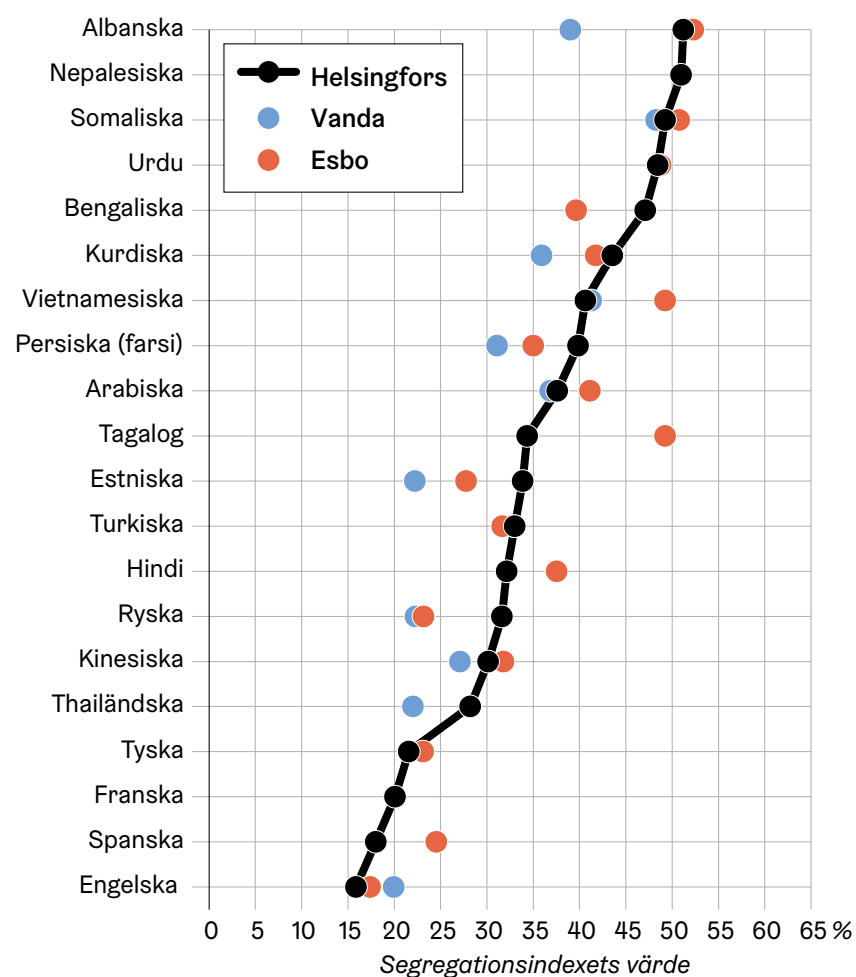
Stora skillnader i segregation mellan modersmålsgrupper

Segregationsindexvärden kan också beräknas för modersmålskategorier. De som har ett visst modersmål kan jämföras med antingen alla andra invånare eller med dem som har inhemskt modersmål (som i stort sett kan ses som samma sak som "ursprungsbefolkningen"). Vi har här räknat indexvärdena på det senare sättet. Vissa modersmålskategorier bildar ganska klart avgränsade etniska grupper (t.ex. somaliska, vietnamesiska, estniska). Motsatsen är engelska och franska, som talas av invandrare från många olika ursprungsländer och som i inget hänseende bildar etniska grupper.

FIGUR 4 visar segregationsindexvärdena för de tjugo största modersmålskategorierna i Helsingfors, Esbo och Vanda. I huvudstadsregionen hade alla tjugo kategorier minst 1 750 medlemmar, i Helsingfors över 700. Modersmålskategorierna är insatta på Y-axeln enligt deras värde i Helsingfors. Där, i Helsingfors, har värdena beräknats på delområdesnivå, i och med att den bäst motsvarar områdesindelningarna i Esbo och Vanda. Det är inte vettigt att beräkna segregationsindex för helt små modersmålskategorier, och här har vi gjort det bara då det funnits minst 500 med ett visst modersmål i staden. Därför har vissa kategorier inte fått något värde i Esbo och Vanda.

Ett noterbart rön var att de två största främmande modersmålsgrupperna – ryska och estniska – bodde mindre åtskilt från ursprungsbefolkningen i både Vanda och Esbo än i Helsingfors.

Källa: Statistikcentralen och Helsingfors stad.

FIGUR 4. Segregering från ursprungsbefolkningen bland olika modersmålskategorier i Helsingfors, Esbo och Vanda år 2018.

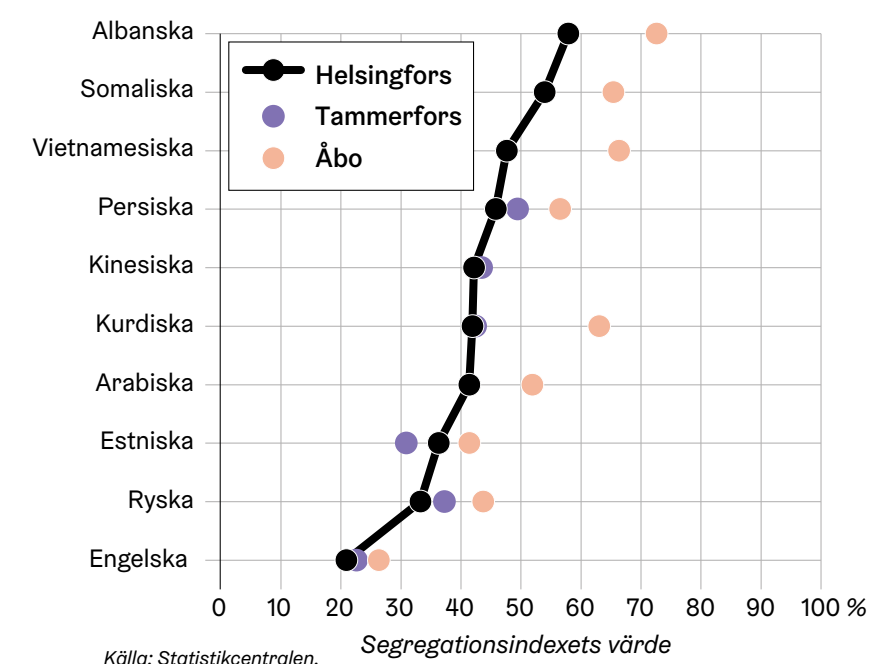
VI UPPTÄCKTE stora skillnader i segregationsgrad modersmålsgrupper emellan. Klarast segregerade från ursprungsbefolkningen i Helsingfors var de vars modersmål var albanska, nepalesiska, somaliska, urdu eller bengaliska, alla med ett indexvärde kring 50 procent. De vars modersmål var kurdiska, vietnamesiska, persiska eller arabiska fick ett indexvärde mellan 38 och 44 procent. Bland dem med engelska, spanska, franska, tyska eller thailändska som modersmål var segregationen mindre – indexvärdet var under 30 procent. Inte heller de numerärt stora modersmålskategorierna ryska, estniska och kinesiska bor särskilt åtskilt från ursprungsbefolkningen: indexvärdet låg på en måttlig 30–34 procents nivå.

I ESBO bodde några språkgrupper mera åtskilt än i Helsingfors, tydligast de som talade vietnamesiska eller tagalog. Men andra grupper bodde mindre åtskilt än i Helsingfors, till exempel de med bengaliska, ryska eller estniska som modersmål. För flera kategorier var indexet på ungefär samma nivå i Helsingfors och Esbo. Till dem hör de med albanska, somaliska, urdu eller kurdiska som modersmål, alla ganska starkt segregerade. Så fastän den allmänna segregationsnivån var densamma i Esbo och Helsingfors kunde nivå för enskilda grupper variera åt någotdera hållet.

I VANDA var det många modersmålsgrupper som bodde klart mindre åtskilt än i Helsingfors. Till dem hör de med albanskt, kurdiskt, persiskt, estniskt eller ryskt modersmål. I andra grupper var indexvärdet på samma nivå som i Helsingfors (somaliska, vietnamesiska, arabiska, turkiska och kinesiska). I helhetsbilden framträder en lägre segregation i Vanda än i Helsingfors, men det gäller bara en del (ca hälften) av språkkategorierna, medan det för andra inte förelåg nämnvärd skillnad städerna emellan.

ETT NOTERBART rön var att de två största främmande modersmålsgrupperna – ryska och estniska – bodde mindre åtskilt från ursprungsbefolkningen i både Vanda och Esbo än i Helsingfors. I och för sig var dessa grupper inte särskilt segregerade i Helsingfors heller.

DET FINNS också tidigare forskning och indexvärden för modersmålskategorier i Tammerfors och Åbo (Hirvonen & Puustinen 2016). De är från år 2014, så i Figur 5 tog vi med så jämförelsedugliga uppgifter som möjligt från Helsingfors genom att för år 2014 räkna ut indexvärden på småområdesnivå, som allra bäst motsvarar småområdena i Åbo och Tammerfors.

Källa: Statistikcentralen.

FIGUR 5. Modersmålskategoriernas segregation från ursprungsbefolkningen i Helsingfors, Åbo och Tammerfors 2014 (Hirvonen & Puustinen 2016, 95).

EN NOGRANNARE analys av modersmålsgrupperna bestyrker de resultat vi nämnt ovan: I Tammerfors och Helsingfors var den etniska differentieringen på ungefär samma nivå, men i Åbo klart markantare. Detta förändrades inte när vi prövade på att standardisera bort modersmålet. De indexvärden vi fick för Tammerfors var mycket nära dito för Helsingfors för de sex modersmålsgrupper där numerären förslog för jämförelsen. I Åbo bor särskilt de med al-

Partierna i huvudstäderna – värdeliberalism vanligare än populism

Våren 2019 hölls det riksdagsval i Finland. Valresultatet avslöjade både skillnader och likheter mellan Helsingfors och Finland som helhet. Vad händer om vi tar med andra huvudstäder i norra Europa i analysen och jämför dem sinsemellan och därtill ser på läget i huvudstaden i förhållande till landet i övrigt i dessa länder? I Finland, Sverige, Norge, Danmark och Nederländerna är de värdeliberala partiernas försprång till de högerpopulistiska större i huvudstäderna än i landet i övrigt. I Helsingfors hade De Gröna goda framgångar, men även Sannfinländarna hade här större väljarstöd än motsvarande partier i de övriga huvudstäderna.

Inledning

ETT AV fenomenen inom europeisk politik på senare år har varit en splittring i partifältet och en ideologisk differentiering – eller rentav polarisering. De stater där två dominerande partier styrt landet har blivit tummelplatser för flera politiska partier, och de där det redan tidigare funnits många partier har fått nya partier som kämpar om väljarnas gunst. Partierna i den ideologiska mitten har liksom de gamla ideella inriktningarna överlag haft stora svårigheter att hålla ställningarna. En del av väljarstödet har läckt till bland annat radikala högerpartier eller nynationalistiska partier och till de nyvänsterpartier som efter det socialistiska systemets kollaps ömsat skinn, samt ekologiska eller miljöpartier (se t.ex. Coleman 1995; Curini & Hino 2012).

DE SAMHÄLLELIGA konfliktdimensionerna har delvis ändrat form, och den traditionella indelningen i höger och vänster förklarar inte längre förändringarna i politiken. En bakgrundskraft i förändringen, men samtidigt en av dess följder, har varit den ökande rörligheten bland väljarna. Partitrogenheten har överlag minskat, och många väljare av i synnerhet den yngre generationen överväger varje gång på nytt vem de ska rösta på. Kontakterna med partierna har blivit svagare (de-alignment) och delvis skapats på nytt (re-alignment) (se t.ex. Dassonneville 2018; Paloheimo 2019).

HUR SER den finländska politiken ut efter riksdagsvalet 2019 mot bakgrund av dessa tendenser, och hur ser den fin-

ländska huvudstadens politiska profil ut i internationell jämförelse? Stora städer har ofta konstaterats vara frisinnade till värderingar och politisk kultur och med mera lutning åt vänster än höger (se t.ex. Tausanovitch & Warshaw 2014; Siegenthaler 2018). Håller dessa antaganden streck även i Finland och annanstans i norra Europa?

JAG SÖKER svar på dessa frågor genom att granska den politiska utvecklingen på sistone i Finland och Helsingfors, Sverige och Stockholm, Norge och Oslo, Danmark och Köpenhamn samt Nederländerna och Amsterdam. Dessa fyra nordiska länder samt Nederländerna är nordeuropeiska välfärdsstater av ungefär samma storleksordning, där det funnits en etablerad demokrati i över hundra år och ett proportionellt valsätt som främjat ett mångpartisystem.

I DEN finländska riksdagen valdes år 2019 in kandidater från åtta partiers listor, och dessutom fick Rörelse nu (en gemensam lista för kandidaternas valmansföreningar) en kandidat invald.¹

¹) I fortsättningen använder jag dock benämningen parti för alla politiska organisationer som deltagit i val och/eller är företrädare i parlamentet.

TABELL 1.

Partier företrädna sedan senaste val i parlamenten i Finland, Sverige, Danmark, Norge och Nederländerna, samt deras röstandelar (%) i ländernas huvudstäder.

Procent	Finland (2019)	Väljarstöd i Helsingfors	Sverige (2018)	Väljarstöd i Stockholm	Danmark (2019)	Väljarstöd i Köpenhamn
Kommunism						
(Demokratisk) socialism	Vänsterförbundet	↑ 11,1	Vänsterpartiet	↑ 13,1	Enhedslisten - De Rød-Grønne	↑ 16,8
Grön politik	Gröna förbundet	↑ 23,5	Miljöpartiet De Gröna	↓ 7,7	Alternativet Socialistisk Folkeparti	↓ 11,5 ↑ 6,5
Socialdemokrati	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	↓ 13,6	Socialdemokratiska Arbetarepartiet	↑ 23,8	Socialdemokratiet i Danmark	↓ 17,2
Centern/mitten, agrarianism	Centern i Finland	↓ 2,9	Centerpartiet	↑ 9,1	Venstre, Danmarks Liberale Parti	↑ 15,0
(Social)liberalism	Svenska Folkpartiet i Finland	↓ 5,3	Liberalerna	7,9	Det Radikale Venstre Liberal Alliance	↑ 16,4 ↓ 2,6
Liberal konservatism	Samlingspartiet	↓ 21,8	Moderata Samlingspartiet	↓ 21,9	Det Konservative Folkeparti	↑ 5,3
Socialkonservatism, kristdemokrati	Kristdemokraterna i Finland	↑ 1,9	Kristdemokraterna	↑ 4,9		
Högerpopulism	Sannfinländarna	↑ 12,3	Sverigedemokraterna	↑ 9,8	Dansk Folkeparti	↓ 4,2
Övriga partier	Rörelse Nu	↑ 3,5			Nye Borgerlige	↑ 1,4

↑ xx,x Ökning i väljarstöd sedan föregående val ↓ xx,x Minskning i väljarstöd sedan föregående val

Procent	Norge (2017)	Väljarstöd i Oslo	Nederländerna (2017)	Väljarstöd i Amsterdam
Kommunism	Rødt	↑ 6,3		
(Demokratisk) socialism	Sosialistisk Venstreparti	↑ 9,3	Socialistische Partij	↓ 6,4
Grön politik	Miljøpartiet De Grønne	↑ 6,0	Groen Links Partij voor de Dieren	↑ 19,8 ↑ 6,0
Socialdemokrati	Arbeiderpartiet	↓ 28,4	Partij van de Arbeid	↓ 8,4
Centern/mitten, agrarianism	Senterpartiet	↑ 2,1	Christen Democratisch Appèl	↓ 3,0
(Social)liberalism	Venstre	↑ 8,4	Democraten 66	↓ 18,9
Liberal konservatism	Høyre	↓ 26,4	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	↓ 15,3
Socialkonservatism, kristdemokrati	Kristelig Folkeparti	↓ 2,1	Christen Unie Staatkundig Gereformeerde Partij	↑ 1,5 ↑ 0,2
Högerpopulism	Fremskrittspartiet	↓ 9,5	Partij voor de Vrijheid Forum voor Democratie	↑ 6,8 ↑ 1,3
Övriga partier			50 Plus Denk	↑ 1,9 ↑ 6,9

Källa: Parties and Elections in Europe; nationell statistik.

Vid senaste riksdagsval i Sverige (2018) fick åtta partier, vid stortingsvalet 2017 i Norge nio partier, och vid folketingsvalet i Danmark 2019 tio partier i ledamöter.² Mest splittrat bland de länder jag tittade på är partifältet just nu i Nederländerna, där hela tretton partier fick in kandidater³ i parlamentets 150 ledamöter starka andra kammare (Tweede Kamer)⁴.

- 2) Vid Folketinget i Danmark finns även ledamöter som företräder Grönland och Färöarna. I Finland bildar Landskapet Åland en egen valkrets från vilken en företrädare väljs in i Riksdagen. Där hör han eller hon till Svenska riksdagsgruppen tillsammans med SFPs ledamöter.
- 3) I det svenska valsystemet har man en fyra procents rösttröskel, som partierna måste nå för att komma in i Riksdagen. Norge har en lika hög tröskel, men den bara minskar antalet platser de partier får som inte kommer över tröskeln. I Danmark är rösttröskeln två procent. Varken Finland eller Nederländerna har rösttröskel, och särskilt i Nederländerna är valsättet starkt proportionellt, i och med att hela landet bildar en enda valkrets. Vid riksdagsvalet i Sverige 2018 fick Feministiskt initiativ mindre än en halv procent av rösterna (3,1 % år 2014). I Norge blev år 2017 Pensjonistpartiet först med att ligga under rösttröskeln, med 0,4 procent av rösterna. Vid danska valet 2019 missade det starkt invandrings- och islamkritiska Stramme Kurs (1,8 %) och kristdemokraterna (1,7 %) rösttröskeln med knapp marginal.
- 4) Nederländerna har en tvåkammarriksdag, där andra kammaren Tweede Kamer har den politiskt viktigare ställningen. Ledamöterna i första kammaren Eerste Kamer väljs i proportion till utgången av landskapsvalen.

I DENNA artikel klassificerar jag partierna i de olika länderna utifrån deras ideologiska eller programmässiga profil, och analyserar valresultaten i ländernas huvudstäder utgående från klassificeringen. Därefter jämför jag till först partiernas väljarstöd i huvudstäderna versus hela landet, och till slut den politiska profilen hos ländernas så kallade rikets andra stad. Som rikets andra stad valde jag för Finlands del Åbo och Tammerfors, för Sveriges del Göteborg, Norges Bergen, Danmarks Århus och Nederländernas Rotterdam.

Förändringarna i väljarstöd varierar med huvudstad

Partifälten i dessa fem länder är så tillvida likadana att samma ideologiska eller programmässiga partier (på några undantag när) finns företrädna i de nationella parlamenten. Dessa partier företräder i olika kombinationer vänstern och högern samt liberalism och konservatism. Dessutom finns det i alla länderna ett eller flera partier som kan beskrivas som ekologiska eller gröna. Av många partier finns det en moderat och en radikal variant.

TABELL 1 är uppbyggd utgående från i första hand klassificeringen på sajten Parties and Elections in Europe.⁵ Dessutom

5) Se mera ingående <http://www.parties-and-elections.eu/content.html>; Nordsieck 2018.

beaktar klassificeringen de politiska grupperingarna i Europaparlamentet, och vid behov har jag använt eget omdöme för att placera partierna. Tabellen visar endast de partier som vid senaste val lyckades få in åtminstone en ledamot i det nationella parlamentet.⁶ Det finns kommunistiska eller radikalvänsterpartier även i andra länder än Norge, men bara i Norge fick partiet Rødt in kandidater. I vissa fall placerade jag flera partier i samma politiska fack, och att exakt placera in vissa partier, till exempel de liberala, är ställvis ganska svårt. I tabellen satte jag på grund av urskiljningssvårigheter in de liberala och socialliberala partierna i en egen klass, liksom de partier som företräder socialism och demokratisk socialism, samt de socialkonservativa med de kristdemokratiska partierna.⁷

6) De danska kristdemokraterna hamnade alltså vid senaste val knappt under rösttröskeln.

7) I Nordsiecks klassificering nämns många partier i kategorin (social) liberalism som både liberala och socialliberala. För många partier ger sajten Parties and Elections in Europe flera än en karakterisering. Om vi håller oss strikt till den funktionella ekvivalensens principer placerar sig det holländska kristdemokratiska partiet CDA – sitt namn till trots – snarare i kategorin center/mittenpartier, även om det i Europaparlamentet hör till den liberalkonservativa gruppen Europeiska folkpartiet EPP. Däremot motsvarar CU och SGP – de två kalvinistiska partierna i Nederländerna – till sin politiska hållning de kristdemokratiska eller värdekonservativa partierna i andra länder.

TABELL 1 visar också det väljarstöd vederbörande parti fått i huvudstäderna. Partiernas väljarstöd och förändringar i det varierar ganska mycket, och det är inte lätt att hitta starka regelbundenheter. I Sverige, Danmark och Norge, där socialdemokratin av hävd haft en stark ställning, är de socialdemokratiska partiernas väljarstöd i huvudstaden klart större än i Helsingfors och Amsterdam. I och för sig fick det nederländska arbetarpartiet ännu år 2012 över en tredjedel av alla avlagda röster i Amsterdam. I Helsingfors och Amsterdam var de lokala gröna partiernas popularitet klart större än i Oslo, Stockholm och Köpenhamn, och i bägge städerna blev de gröna vid senaste val största parti mätt med väljarstödsprocenten. Vid senaste val hade också nyvänsterpartierna vänster om socialdemokraterna goda framgångar i de nordiska huvudstäderna och fick alla ett ungefär lika starkt väljarstöd. I Amsterdam fick det socialistiska partiet efter en valförlust nöja sig med en lite mindre röstskörd.

BLAND DE traditionella centerhögerpartier som ingår i tabellens kategori liberal konservatism hade det danska Konservativa folkeparti mycket dåliga framgångar i Köpenhamn. I de andra länderna har dessa moderata högerpartier bättre väljarstöd i huvudstaden, även om de alla var förlorare vid senaste val. De mittenpartier som historiskt sett stöttat sig mera på lantbruks- och landsortsbefolkningen har dålig

framgång i huvudstäderna. Lite bättre än de andra gick det senast för svenska Centerpartiet och danska Venstre, som också kanske lite mer än de andra förnyat sig i riktning ideell liberalism. Demokraten 66, ett parti som står för socialliberalism, har länge varit framgångsrikt i Amsterdam, och i Köpenhamn var det sammanlagda väljarstödet stort för vänsterliberala Det Radikale Venstre och högerliberala Liberal Alliance, trots att det allra sist nämnda åkte på en rejäl förlust vid senaste val.

MED UNDANTAG av det svenska kristdemokratiska partiet är de kristliga värdekonserverna partierna mycket små i huvudstäderna, trots att nästan alla gick något framåt vid senaste val. Framåt gick det också för de högerpopulistiska partierna i Finland, Sverige och Nederländerna, bakåt däremot för Dansk Folkeparti både nationellt och särskilt i Köpenhamn, samt i Norge för Fremskrittspartiet, som varit med i regeringssamarbetet med Høyre. I Helsingfors har Sannfinländarna starkare väljarstöd än vad något annat högerpopulistiskt parti har i de övriga huvudstäderna. Jämfört med de andra stora eller medelstora partierna i Finland är Sannfinländarnas väljarstöd ganska jämnt i olika valkretsar (se även Westinen 2015).

Huvudstäderna mer frisinna än sina länder

Vi ser mera likheter mellan huvudstäderna om vi jämför resultaten på nationell nivå och huvudstadsnivå. Det är skäl att notera att huvudstadens röster ingår i röstetalen för hela landet, så skillnaderna mellan huvudstaden och landet i övrigt är i verkligheten ännu större än dem vi ser i tabellen. Tabell 2 visar skillnaden mellan valresultaten i hela landet respektive huvudstaden. Om det i en cell i Tabell 1 funnits två partier har deras röstandelsprocent räknats ihop för Tabell 2. Av jämförbarhetsskäl har från tabellen slopats det norska kommunistiska partiet, finländska Rörelse nu, danska Nye Borgerlige, samt nederländska DENK jämte äldrepolitiet 50 Plus, för vilka det saknas motsvarighet i de övriga ländernas parlament. Likaledes för jämförelsens skull har de danska kristdemokraterna tagits med trots att de hamnade ett snäpp under rösttröskeln.

I SAMTLIGA länder hade miljöpartierna vid senaste parlamentsval bättre framgång i huvudstaden än i landet i genomsnitt, och i skillnaden var betydande i synnerhet i Finland, Danmark och Nederländerna. Med undantag av Nederländerna skördades framgångar i huvudstaden också av nyvänsterpartierna,

och i samtliga huvudstäder av de (social)liberala partierna. Klart svårare att hitta väljare i huvudstaden än i landet i genomsnitt hade däremot de socialkonserverna partierna och i synnerhet mittenpartierna (med undantag av svenska Centerpartiet) samt de högerpopulistiska eller nynationalistiska partierna. Vid senaste val var skillnaden mellan huvudstaden och hela landet i de högerpopulistiska partiernas väljarstöd av samma storleksklass i alla fem länder.

I FINLAND, Sverige och, i synnerhet, Danmark fick det socialdemokratiska partiet klart starkare väljarstöd i landet som helhet än i huvudstaden, men i Norge och Nederländerna hade socialdemokraterna lite bättre framgång i Oslo och Amsterdam än i hela landet i genomsnitt. Dessutom kan vi konstatera att finländska Rörelse Nu, norska yttervänstern Rødt och nederländska DENK, vilka inte är med i tabellen, hade bättre framgång i huvudstaden än i hela landet. De konservativare Nye Borgerlige i Danmark och 50 Plus i Nederländerna hade för sin del större röstandelar utanför huvudstaden.

Skillnad mellan huvudstaden och rikets andra stad

Trots att de fem huvudstäderna i vår jämförelse inte tävlar i fullt samma klass

TABELL 2.

Skillnad mellan de jämförbara partiernas väljarstöd i dels huvudstaden, dels hela landet vid senaste parlamentsval i Finland, Sverige, Danmark, Norge och Nederländerna, (procentenheter)

Procentenheter	Helsingfors minus hela Finland (2019)	Stockholm minus hela Sverige (2018)	Köpenhamn minus hela Danmark (2019)	Oslo minus hela Norge (2017)	Amsterdam minus hela Nederländerna (2017)
(Demokratisk) socialism	2,9	5,1	9,9	3,3	-2,7
Grön politik	12,0	3,3	7,3	2,8	13,5
Socialdemokrati	-4,1	-4,5	-8,7	1,0	2,7
Centern/mitten, agrarianism	-10,9	0,5	-8,4	-8,2	-9,4
(Social)liberalism	0,8	2,4	8,1	4,0	6,7
Liberal konservatism	4,8	2,1	-1,3	1,4	-5,9
Socialkonservatism	-2,0	-1,4	-1,0	-2,1	-3,8
Högerpopulism	-5,2	-7,7	-4,5	-5,7	-6,7

Partiet är populärare i huvudstaden än i hela landet i genomsnitt

Partiet är populärare i hela landet än i huvudstaden

Källa: Nationell valstatistik.

TABELL 3.

Skillnad i väljarstöd för de jämförbara partierna vid senaste parlamentsval mellan huvudstaden och rikets andra stad i Finland, Sverige, Danmark, Norge och Nederländerna (procentenheter)

Procentenheter	Helsingfors minus Åbo (2019)	Helsingfors minus Tammerfors (2019)	Stockholm minus Göteborg (2018)	Köpenhamn minus Århus* (2019)	Oslo minus Bergen (2017)	Amsterdam minus Rotterdam (2017)
(Demokratisk) socialism	-5,7	1,7	-0,9	7,0	0,3	-1,9
Grön politik	9,7	6,1	0,7	3,0	1,5	10,3
Socialdemokrati	-3,6	-7,7	0,0	-5,3	4,0	2,0
Centern/mitten, agrarianism	-1,8	-2,0	2,0	-3,5	-2,0	-2,8
(Social)liberalism	-0,2	5,2	0,6	1,3	3,0	5,7
Liberal konservatism	1,3	1,8	2,0	-0,6	-5,2	-1,2
Socialkonservatism	0,3	-2,9	-0,6	-1,4	-2,0	-1,5
Högerpopulism	-3,4	-2,6	-3,7	-0,6	-3,1	-9,3

Partiet är populärare i huvudstaden än i rikets andra stad

Partiet är populärare i rikets andra stad än i huvudstaden

*För Århus del har resultaten från stadens fyra valkretsar (Syd, Vest, Nord, Øst) sammanslagits.

Källa: nationell valstatistik.

som New York, London eller Tokyo är de alla – med en bred definition – globala eller världsstäder med starka internationella nätverk (se t.ex. Sassen 2001; A.T.Kearney 2019). På senare år har man börjat fästa allt mer uppmärksamhet även vid "rikets andra stad", som ofta också är historiskt starka hamnstäder och i högre grad industristäder än huvudstäderna, vilka i sin tur ofta är starkt präglade av jobben inom offentlig förvaltning och service och av de stora universiteten (se t.ex. Hein 2011; Hodos 2011).

I MÅNGA länder finns det flera så kallade "andra städer", men i vår analys tog jag bara med Åbo och Tammerfors i Finland samt en stad var i de övriga länderna: svenska Göteborg, norska Bergen, danska Århus och holländska Rotterdam, som faktiskt också är näst största staden i respektive land.⁹ Tabell 3 visar skillnaden mellan huvudstaden och rikets andra stad i väljarstödet för olika partier eller partipar.

SKILLNADEN I väljarstöd mellan stadskategorierna är konsekventast för de högerpopulistiska partierna, som hade bättre framgångar i rikets andra stad än i huvudstaden. I synnerhet i Rotterdam fick Partij voor de Vrijheid och Forum voor Democratie sammanlagt mycket röster (17,4 %). I Rotterdam var valresultatet för dessa partier rentav bättre än i Nederländerna i genomsnitt. I alla övriga rikets andra städer fick högerpopulisterna mindre väljarstöd än i landet i genomsnitt, om än skillnaden inte var särskilt stor mellan Åbo och hela landet för Sannfinländarnas del (15,7 % versus 17,5 %). Vi kan konstatera att – med undantag av Rotterdam – andelen invånare som har utländsk bakgrund är klart mindre i rikets andra stad än i huvudstaden, så väljarstödet för invandrings- och invandrarkritiska partier står inte i direkt relation till de lokala befolkningsstrukturerna.⁹

DE GRÖNA partierna hade för sin del bättre framgångar i huvudstäderna än i rikets andra stad, låt vara att skillnaden var ganska liten i Sverige och Norge, lite större i Danmark, och klart störst i Finland och Nederländerna. Vänsterförbundet fick en klart bättre röstskörd i Åbo än i Helsingfors och Tammerfors, vilket kan ha påverkats av partiets aboensiska ordförandes stora personliga popularitet. I Danmark däremot var nyvänsterpartiet klart populärare i Köpenhamn än i Århus. I Åbo och Helsingfors är det socialliberala Svenska folkpartiet ungefär lika stort, men i Tammerfors mycket litet, vilket är en direkt följd av dessa orters olika modersmålsfördelningar.¹⁰

DE GRÖNA partierna hade för sin del bättre framgångar i huvudstäderna än i rikets andra stad, låt vara att skillnaden var ganska liten i Sverige och Norge, lite större i Danmark, och klart störst i Finland och Nederländerna. Vänsterförbundet fick en klart bättre röstskörd i Åbo än i Helsingfors och Tammerfors, vilket kan ha påverkats av partiets aboensiska ordförandes stora personliga popularitet. I Danmark däremot var nyvänsterpartiet klart populärare i Köpenhamn än i Århus. I Åbo och Helsingfors är det socialliberala Svenska folkpartiet ungefär lika stort, men i Tammerfors mycket litet, vilket är en direkt följd av dessa orters olika modersmålsfördelningar.¹⁰

⁹ Även i Rotterdam är andelen invånare med utländsk bakgrund enligt den nederländska definitionen, som är lite lösare än den nordiska, mindre än i Amsterdam, om än skillnaden är ganska liten (50,9 versus 53,4 %).

STOCKHOLMS OCH Göteborgs partipolitiska profiler var mycket likartade vid senaste val, medan det mellan Amsterdam och Rotterdam fanns stora skillnader i väljarstöd för flera olika partier. I Åbo, Tammerfors och Århus var socialdemokraterna populärare än i huvudstaden, medan de fick mindre väljarstöd i Bergen än i Oslo. Om vi bortser från Göteborg var de agrara mittenpartierna större i rikets andra stad än i huvudstäderna, medan de socialliberala partierna, som ofta stöder sig på en högt utbildad befolkning, hade bättre framgång i

¹⁰ År 2018 var andelen invånare med svenska som registrerat modersmål 5,6 % i Helsingfors, 5,4 % i Åbo och 0,5 % i Tammerfors.

huvudstaden – utom då det gällde SFP, som hade lite bättre resultat i Åbo än i Helsingfors. För de liberalkonservativa partier som företrädde moderat höger förelåg en någorlunda skillnad i detta avseende endast i Norge, där Høyre hade klart bättre framgång i Bergen än i Oslo.

Slutsatser

Denna översikt av resultaten från senaste parlamentsval bekräftar uppfattningen att partifälten i Finland och många andra nordeuropeiska länder verkligen är mycket pluralistiska. Ett stort antal partier deltog i valen, och många av dem fick också in företrädare i det nationella parlamentet. Även i huvudstäderna är partifälten mångskiftande, och nykomlingar och mindre partier tycks ofta ha bättre framgång i huvudstäderna än i landet i genomsnitt. Och knappast har den politiska fragmenteringen – ökningen i ideologisk och programmässig variation – upphört ännu i finländsk och europeisk politik.

VÅRT MATERIAL stöder också tanken på politisk polarisering. Från traditionella socialdemokratiska, mittenorienterade och centerhögerpartier, som med tiden kommit varandra allt närmare, har en del väljare gått över till radikalare eller annars mera alternativa partier. I de fem länder jag tittade på har det på senare år åtminstone tidvis gått bra för högerpopulistiska eller nynationella partier, gröna eller ekologiska partier och för nyvänsterpartierna vänster om socialdemokraterna. I huvudstäderna har sistnämnda, ofta också klart värdeliberala, partier vid senaste val klarat sig bättre än i hela landet i genomsnitt. Väljarstödet för högerpopulister och andra värdekonservativa har däremot varit starkare på annat håll än i huvudstaden.

TILL SAKEN hör också att väljarna är rörliga. Därom vittnar på sitt eget vis nykomlingarna i partifältets utkanter, men också de traditionella partiernas stora segrar och nederlag. Socialdemokraternas stora genomklappning i Nederländerna – i Amsterdam från nästan 36

till bara drygt åtta procent – är i en klass för sig, men även för många andra partier (t.ex. Centern i Finland, Dansk Folkeparti) har förskjutningarna uppgått till flera procentenheter. Det betyder att en stor del av väljarna har bytt parti sedan senaste val. Likaså har många av dem som tidigare röstat nu låtit bli, och vice versa var det många tidigare soffliggare som steg upp och gick till urnorna vid senaste val.

DET TYCKS finnas drag i huvudstädernas politiska strukturer och kultur som är gemensamma för dem alla och som åtminstone till viss del skiljer dem från den nationella politiken i det egna landet. I denna artikel har det inte varit möjligt att noggrant bena ut dessa skillnader och likheter – och de faktorer som möjligen påverkar dem. Inom kommande forskning vore det idé att klarlägga till exempel hur åldersstruktur och utbildningsnivå samt sysselsättning och inkomst påverkar röstningsbeteendet i huvudstäderna och landet i övrigt. Samtidigt är det tänkbart att det i huvudstäder finns faktorer som inte beror på befolkningsstrukturen men som hänger samman med till exempel tankeklimat eller politisk kultur, och som gör det lättare för till exempel värdeliberala partier att nå framgång lokalt. Även dessa vore det skäl att klarlägga noggrannare.

HELSINGFORS HAR både likheter och olikheter med de andra huvudstäder jag tittade på i undersökningen. De grönas starka roll i Finlands huvudstad avviker starkt från de grönas framgångar och politiska profil i de andra nordiska länderna, men påminner mycket om läget i Amsterdam efter senaste val. Till likheterna hör det högerpopulistiska partiets väljarstöd, som i alla huvudstäderna är klart mindre än i landet i medeltal och även rikets andra stad. I vartdera fallet är det intressant att begrunda om huvudstadens utveckling på sistone också är en del av dess framtid i stort, eller om det snarare handlar om ett undantag från en större trend vars inriktning och innehåll avgörs utanför huvudstäderna. ■

PASI SAUKKONEN verkar som specialforskare vid Helsingfors stadskansli. Han är docent vid Helsingfors universitet och Jyväskylä universitet.

Källor:

- A.T.Kearney (2019). 2019 Global Cities Report. A Question of Talent: How Human Capital Will Determine the Next Global Leaders. Chicago: A.T.Kearney.
- Curini, Luigi & Hino, Airo (2012). Missing Links in Party-System Polarization: How Institutions and Voters Matter. *The Journal of Politics* 74: 2, 460-473.
- Coleman, Stephen (1995). Dynamics in the fragmentation of political party systems. *Quality & Quantity* 29: 2, 141-155.
- Dassonneville, Ruth (2018). Electoral volatility and parties' ideological responsiveness. *European Journal of Political Research* 57: 808-828, doi: 10.1111/1475-6765.12262.
- Hein, Carola (2011). *Port Cities: Dynamic Landscapes and Global Networks*. Abingdon: Routledge.
- Hodos, Jerome I. (2011). *Second Cities: Globalization and Local Politics in Manchester and Philadelphia*. Philadelphia: Temple University Press.
- Nordsieck, Wolfram (2018). *Parties and Elections in Europe*. Norderstedt: Books on Demand.
- Paloheimo, Heikki (2019). Eurooppalaisen sosiaalidemokratian alamäki – syyt ja seuraukset. Teoksessa Ronkainen, Antti & Mykkänen, Juri (red.). *Vapiseva Eurooppa: Mitä seuraava eurooppalaisen politiikan kaaoksesta?* Tammerfors: Vastapaino.
- Sassen, Saskia (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.
- Siegenthaler, Peter (2018). Centre-left parties dominate Switzerland's biggest cities. *Swissinfo.ch*. https://www.swissinfo.ch/eng/urban_centre-left-parties-dominate-switzerland-s-biggest-cities/43959676
- Tausanovitch, Chris & Warshaw, Christopher (2014). Representation in Municipal Government. *American Political Science Review*. 108: 3, 605-641.

”

Även i huvudstäderna är partifälten mångskiftande, och **nykomlingar och mindre partier** tycks ofta ha bättre framgång i huvudstäderna än i landet i genomsnitt.

Nordiskt statistikfolk diskuterade branschens utvecklingsperspektiv

ARI JAAKOLA • EIJA RAUNIOMAA • TEA TIKKANEN

Senaste Nordic Statistical Meeting, Nordiskt statistikermöte, som hölls den 26–28 augusti 2019 i Helsingfors, samlade över 400 experter inom statistik för att dela erfarenheter om senaste utveckling och god praxis inom branschen. Det övergripande temat var Facts for Future, och perspektivet var starkt framtidsinriktat.

KONFERENSEN DISKUTERADE specialfrågor för statistiken under fyra ämneshelheter, nämligen Getting Hold of Data, Processing and Analysing, Delivering and Communicating samt Facing the Future. Bland de tre huvudtalarna behandlade finländske akademiprofessorn Samuel Kaski artificiell intelligens och maskininläring inom officiell statistik, medan Indrek Önnik, direktör för internationella ärenden vid estniska statens informationsförvaltning, talade om digitaliseringsutvecklingen inom den offentliga sektorn, och president Tarja Halonen om statistisk informations betydelse för beslutsfattandet. Sammanlagt hölls 72 anföranden.

Informationshantering och metadata allt viktigare då informationen och dess användning ökar

De senaste åren har mängden tillgänglig information vuxit starkt, och den fortsätter växa allt snabbare i och med digitaliseringsutvecklingen. De anföranden som gällde informationshantering förde starkt fram att man idag inte bara samlar in data för olika ändamål, utan att man måste också kreativt och för de mest varierande behov kunna utnyttja annan information som samlas i olika källor. Detta förutsätter i sin tur starkare satsningar än hittills på hantering av informationsresurser.

MÅNGSIDIG OCH omfattande användning av informationsresurserna förutsätter välorganiserade metadata och metadata-tjänster uppbyggda på dem. De tryggar att den information som behövs i olika situationer kan fås fram – och att dess användbarhet kan bedömas. Som exempel har statistikbyrån i Estland för detta ändamål inrättat en ny enhet vars uppgift är att

trygga att de informationsresurser man upprätthåller förses med enhetlig metadata. Dessutom utvecklar enheten tjänster som bygger på metadata och som gör det lättare att hitta och nyttja informationen. I sin framställning betonade experterna från den estländska statistikbyrån också att metadata borde vara harmoniserat såväl inom som mellan organisationerna. Även i flera andra anföranden betonades betydelsen av bra informationshantering och metadata. Detta har man insett på ett helt nytt sätt nu då informationen allt mer börjat användas bland annat inom olika projekt för artificiell intelligens och kunskapsbaserat ledarskap.

Digitaliseringen öppnar nya möjligheter för statistiken, men datas kvalitet och kompatibilitet behöver förbättras

Inom statistikbranschen innebär digitaliseringen framför allt nya möjligheter att producera och distribuera information om olika fenomen. Det finns olika insamlingsmetoder och källor

för information, med vilkas hjälp vi kan komplettera eller rentav ersätta metoder och källor som använts tidigare. Dessutom erbjuder material i digital form nya möjligheter att också kombinera och behandla data från olika källor.

MAN HAR prövat på att nyttja nya informationskällor i de mest varierande sammanhang, till exempel vid beräkning av konsumentprisindex eller turiststatistik. Jämsides med informationskällor anknutna till turiststatistik har man till exempel prövat på att använda data om biluthyrning. Kombinerad av data har man prövat på bland annat inom samnordisk migrationsstatistik och arbetsolycksfallsstatistik. Informationskombinering handlar det om också till exempel då statistisk information om ett objekt kombineras med platsdata om objektet. Förutom dessa exempel handlade anförandena vid konferensen om bland annat möjligheterna till maskininläring vid klassificering av utgångsdata.

DE FÖRÄNDRINGAR som digitaliseringen medför ger upphov till mycken optimism, men det finns fortfarande en del att göra för att de nya möjligheterna kan utnyttjas fullt ut. Bland det positiva såg föredragshållarna bland annat att arbetet blivit effektivare, de mänskliga misstagen minskat samt framför allt att man fått fram bättre datamaterial. Likaså kan saker och ting analyseras mera fenomenorienterat än tidigare, i och med att vi får tag på material som belyser fenomenen mångsidigare.

MEST ORO tycks för sin del fortfarande förorsakas av utgångsdatas kvalitet och eventuella oförenlighet. Det finns fortfarande många bris-

ter och direkta fel, och de måste korrigeras i efterhand. Detta är arbetsdrygt, och det sänker märkbart processernas effektivitet. Dessutom använder olika dataproducerer ofta sinsemellan olika begrepp, identifikationsdata eller datainsamlingsmetoder, vilket ger problem vid kombinerad av data.

SÅLUNDA BETONADE de experter som talade vid konferensen vikten av samarbete mellan olika dataproducerande instanser. Detta avsåg såväl samarbete mellan statistikmyndigheterna och den offentliga sektorn som att samarbetet utökas också med dataproducerarna inom den privata sektorn. Dessutom konstaterades att särskild uppmärksamhet bör ges åt dels själva data, dels validitetsfrågorna kring datahärledd information. Överlag betonades hur viktiga datakvalitetsbeskrivningarna är. Även om det inte alltid är möjligt att göra exakta numeriska kvalitetsbedömningar baserade på statistiska metoder kan man alltid uttrycka informationskvaliteten i ord.

Alternativa sanningar väcker debatt också inom statistiken

Frågan om förhållandet mellan statistik och beslutsfattande är väsentlig för statistikbranschen, och det är föga överraskande att anföranden och repliker vid konferensen upprepade gånger tog fram de så kallade alternativa sanningarna. Även då man försöker bygga på fakta kan den väldiga mängden tillgänglig data, de olika möjligheterna till analys och de effektiva informationsöverföringskanalerna leda till

många olika tolkningar av verkligheten. Detta ökar risken för missförstånd – avsiktliga eller oavsiktliga. Konferensen påvisade klart hur viktig det är med information baserad på god statistisk praxis och tillförlitliga källor, men den indikerade samtidigt också en oro för att den seriösa kunskapen drunknar i flodvågen av information och därför inte får den uppmärksamhet den är värd.

DE NORDISKA statistikmyndigheterna har identifierat detta problem, och av anförandena att döma har problemet flera olika orsaker. För det första kan det vara svårt att avgöra vilka källor som är tillförlitliga. Likaså borde förmågan att avläsa statistik förbättras. Och även media spelar en roll. Trots att i synnerhet kvalitetsmedia omhuldar tillförlitlig information och fakta kan frestelsen att få stora rubriker bli för stor, och en omsorgsfull och kritisk granskning av utgångsinformationen uteblir. Missuppfattningar sprids snabbt, och att rätta till dem är svårt. Och så är ju den sociala median är ett kapitel för sig. Intressant var också den synpunkten att problemet inte löses bara genom att man öppnar data. Även om den som nyttjar informationen har de bästa avsikter kan han eller hon använda den på ett sätt som i slutändan blir vilseledande, i och med att det stora utbudet informationskällor och definitioner kan förvirra även erfarna informationsanvändare.

INOM STATISTIKBRANSCHEN har man helt klart tagit sig an problemet med fejknyheterna. Som exempel försöker den norska statistikbyrån aktivt reagera på falska nyheter och deras olika uttrycksformer bland annat genom att delta i chattande. Ett liknande förfarande håller man på att köra in vid Statistikcentralen i Finland, som också eftersträvar att på faktagrund allt mer delta i den aktuella samhällsdebatten.

OCKSÅ MÅNGA andra sätt att ingripa i fejknyheterna och deras verkningar framlades vid anförandena under konferensen. Statistikmyndigheterna försöker främja invånarnas kunnande i att avläsa statistik bland annat genom att ge utbildning och ordna tävlingar i statistik i gymnasier och högstadieskolor. Trots att statistik och andra faktaprodukter idag nyttjas främst av experter, vill man framdeles rikta mera uppmärksamhet på den stora skaran övriga informationsanvändare. Man vill bättre än hittills identifiera olika informationsnyttjare och användningssituationer, varvid det blir möjligt att ta fram skraddarsydda faktaprodukter för olika användningssituationer.

MAN VILL också i övrigt höja faktaprodukternas förädlingsgrad. Till exempel i Nederländerna har statistikmyndigheten kommit med en ny approach som tar fasta på typiska mänskliga egenskaper: en visuell orientering och att det är lättare att minnas känslomässiga saker och berättelser än enskilda fakta. Detta förändrar det hävdvunna sättet att rapportera om statistik. De digitala publiceringskanalerna lämpar sig för visuell presentation, och verkar därmed som förändringskatalysatorer. I detta sammanhang påminde statistikexperterna också sig själva om att det inte är själva statistiken man är intresserad av utan de fenomen som be-

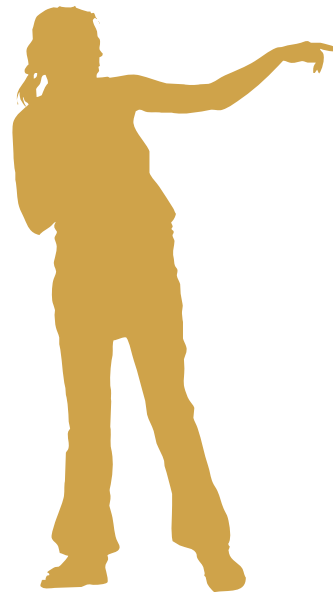
skrivs med hjälp av statistiken. Intresset för statistik ökar om man på ett intressant sätt lyckas koppla statistiken – och de tolkningar man gör av den – till olika aktuella frågor.

EN KRYDDA i denna debatt var också EU:s tillgänglighetsdirektiv samt även den lag om tillhandahållande av digitala tjänster som trädde i kraft i Finland år 2019. Med dessas hjälp vill man försöka dels främja vars och ens möjlighet att verka i ett digitalt samhälle, dels förbättra kvaliteten på de digitala tjänsterna. Den offentliga förvaltningens webbplatser och mobilapplikationer – och deras innehåll – bör vara sådana att vem som helst kan använda dem och förstå deras innehåll. Alla ska ha jämlik tillgång även till statistik och forskningsrön.

Framtiden ser ljus ut för statistikbranschen, men det krävs nytt kunnande och nya arbetssätt

Datateknikens utveckling har gjort att det går lätt och snabbt att samla in data, och i många fall finns det allt större och mer detaljerade datamaterial att tillgå. Det finns efterfrågan på högklassig information – och på experter som ur data förmår få fram efterfrågad information i nuet och i begriplig form. Som bäst pågår många statistikbaserade experiment med artificiell intelligens, och inom många branscher börjar nyttjande av artificiell intelligens vara en del av vardagen. Såsom Samuel Kaski konstaterade i sitt anförande tillämpas artificiell intelligens redan idag i alla branscher, men i framtiden kommer vi att vara beroende av den. Framtiden ser alltså ljus ut.

SAMTIDIGT HAR statistikmyndigheternas hävdvunna roll som styrande insamlare och förvaltare av data förändrats. I allt högre grad är det också andra instanser som samlar in data, och dessa data uppfyller inte alltid de krav som statistikmyndigheterna traditionellt ställt på statistik. Var och en kan idag plocka fram den information som stöder den egna uppfattningen och som man tror är sann. Detta ökar risken för att det görs tolkningar och generaliseringar som inte får tillräckligt starkt stöd av ens den information som använts. En central fråga och utmaning är därför hur den högklassiga information som statistikmyndigheterna tar fram ska kunna konkurrera med annan tillgänglig information i framtiden.

I MÅNGA av anförandena konstaterades att statistikbranschen måste kunna förändra sig i takt med den digitala revolutionen. I framtiden bör statistiken bättre identifiera sina användare och deras behov, och den ska kunna svara på dessa behov bättre än idag. Nya datakällor och teknologier bör tas i bruk och utnyttjas kreativt – och effektivare än idag – dock genom att samtidigt hålla fast vid att mätmetoderna skall vara dugliga och resultaten korrekta. Statistikbranschen måste också modigt kunna grabba tag i aktuella teman och delta i debatten. Dessutom ska den komma med olika framtidsperspektiv baserade på data och kännedom om fenomenen. Arbetssättet går från individcentrerat expertarbete allt mer i riktning teamarbete, där resultaten nås genom samarbete mellan yrkesfolk inom flera olika branscher. Proffsen inom statistik bör se sin egen roll på ett nytt sätt och därigenom finna sin plats som en del av ett större och föränderligt kunskapsekosystem.

UTMANINGARNA FÖR statistikbranschen är överallt desamma. Nya möjligheter bör utnyttjas, men samtidigt bör även de saker skötas som redan länge varit kärnan i statistisk verksamhet, såsom informationens kvalitet och tillförlitlighet i alla avseenden samt individens rätt till dataskydd och trygg data. Samhällsutvecklingen nationellt och internationellt utmanar statistikbranschen på många fronter. Därför är det viktigt att de som jobbar med eller använder statistik emellanåt kommer samman för att utbyta tankar och lära av varandras erfarenheter. Sammankomster främjar samarbete, och att döma av anförandena vid konferensen tycks samarbetet redan vara livligt. ■

Anförandena kan laddas ner från konferensens webbplats: <https://nsm2019.fi/>

Kvartti on Helsingin kaupunginkanslian julkaisema lehti, joka esittelee Helsinkiä ja Helsingin seutua koskevaa ajankohtaista tutkimus- ja tilastotietoa. Kvartti on suunnattu paitsi päätöksenteon tueksi Helsingin päätäjille ja suunnittelijoille, myös kaikille muille, jotka haluavat tarkemmin perehtyä kaupunki-ilmiöitä koskevaan tietoon. Lehti on suomen- ja ruotsinkielinen, ja kerran vuodessa ilmestyy lisäksi englanninkielinen numero **Helsinki Quarterly**. Quarterly pyrkii palvelemaan lukijoita ja yhteistyökumppaneita kansainvälisesti.

Kvartti

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU • KVARTALSPUBLIKATION

04
2019

Päätoimittaja

Timo Cantell
puh. 09 310 73362
timo.cantell@hel.fi

Toimitus

Teemu Vass
puh. 09 310 64806
teemu.vass@hel.fi

Osoite

Kaupunginkanslia
Kaupunkitutkimus ja -tilastot
PL 550, 00099 Helsingin kaupunki

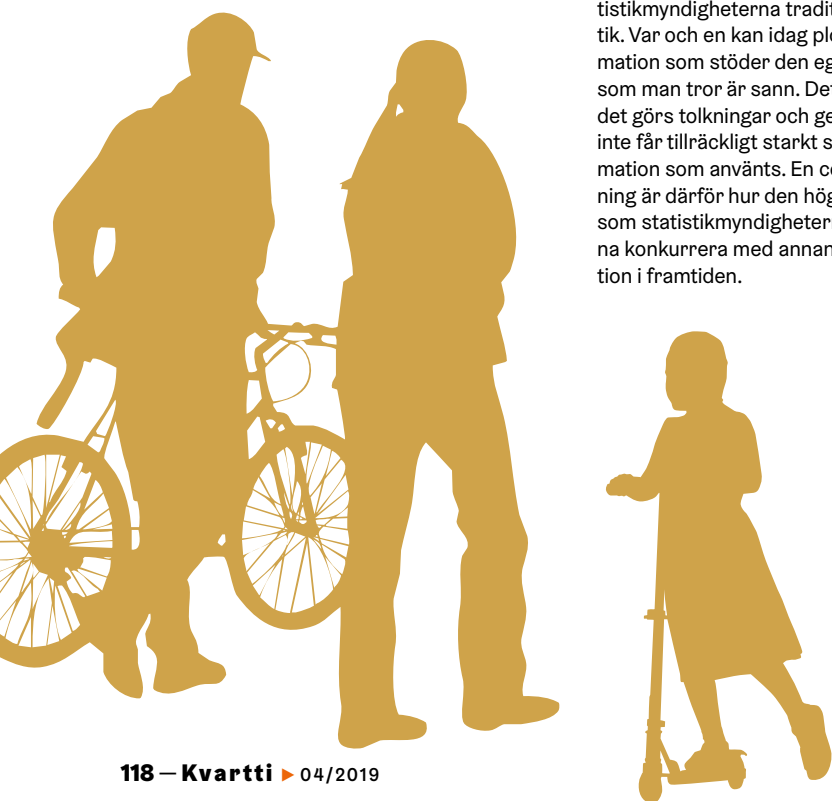
Käyntiosoite

Ympyrätalo,
Siltasaarenkatu 18–20 A, 5. krs.

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

www.kvartti.fi

Pääkirjoitus: **Timo Cantell**

Claudia Bergroth:

Helsinki kehittyä, mutta kirivätkö muut ohi? Havaintoja kaupunkivertailuista Helsingin ja muiden eurooppalaisten suurkaupunkien välillä

Haastattelu:

Mitä hyötyä Helsingille on kaupunkirankingeista?

Pekka Mustonen:

Helsinki matkailukaupunkina
– vertailua muihin pohjoismaisiin pääkaupunkeihin

Jukka Hirvonen

Asumisen etninen eriytyminen Helsingissä ja muualla

Pasi Saukkonen

Puolueet pääkaupungeissa
– arvoliberalismi menestyy oikeistopopulismia paremmin

Uutinen:

Pohjoismaiset tilastoalan asiantuntijat keskustelivat alan kehitysnäkymistä

